

I

(Seadusandlikud aktid)

MÄÄRUSED

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2021/947,

9. juuni 2021,

millega luuakse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Globaalne Euroopa“, muudetakse otsust nr 466/2014/EL ja tunnistatakse see kehtetuks ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2017/1601 ja nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 480/2009

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikleid 209 ja 212 ning artikli 322 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust ⁽¹⁾,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust ⁽²⁾,

võttes arvesse kontrollikoja arvamust ⁽³⁾,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt ⁽⁴⁾

ning arvestades järgmist:

- (1) Naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ (edaspidi „instrument“), mis on programm mitmeaastase finantsraamistiku tähenduses, üldeesmärk peaks olema kaitsta ja edendada kogu maailmas liidu väärtusi, põhimõtteid ja põhihuve, et ellu viia liidu välistegevuse eesmärgid ja põhimõtteid, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikli 3 lõikes 5 ning artiklites 8 ja 21.
- (2) ELi lepingu artikli 21 kohaselt tagab liit kooskõla oma välistegevuse eri valdkondade vahel, samuti nende ja muude poliitikavaldkondade vahel ning koostöö kõrge taseme kõigis rahvusvaheliste suhete valdkondades. Instrumendist toetatavad mitmesugused meetmed peaksid aitama kaasa ELi lepingu artikli 21 lõigetes 1 ja 2 sätestatud eesmärkide saavutamisele.
- (3) Liidu tegevus peaks põhinema rahvusvahelisel inimõigustealasel õigusel, sealhulgas inimõiguste ülddeklaratsioonil, ja rahvusvahelisel humanitaarõigusel, ja edendama nende järgimist ning liidu tegevuses tuleks juhinduda inimõiguste ja põhivabaduste universaalsusest.

⁽¹⁾ ELT C 110, 22.3.2019, lk 163.

⁽²⁾ ELT C 86, 7.3.2019, lk 295.

⁽³⁾ ELT C 45, 4.2.2019, lk 1.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi 27. märtsi 2019. aasta seisukoht (ELT C 225, 11.6.2021, lk 1) ja nõukogu 26. mai 2021. aasta esimese lugemise seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata). Euroopa Parlamendi 8. juuni 2021 aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata).

- (4) ELi lepingu artikli 8 lõike 1 kohaselt arendab liit naabruses asuvate riikidega privilegeeritud suhteid, mille eesmärk on luua heaolu ja heanaaberlikkuse ala, mis rajaneb liidu väärtustel ja mida iseloomustavad koostööl põhinevad tihedad rahumeelsed suhted. Instrument peaks selle eesmärgi saavutamisele kaasa aitama.
- (5) Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artiklis 208 on sätestatud, et liidu arengukoostöö poliitika põhieesmärk on vaesuse vähendamine ja pikemas perspektiivis selle kaotamine. Liidu arengukoostöö poliitika aitab saavutada ka liidu välistegevuse eesmärgi ning eriti toetada arenguriikide kestlikku majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamaalast arengut, pidades esmaseks eesmärgiks vaesuse kaotamist, nagu on sätestatud ELi lepingu artikli 21 lõike 2 punktis d.
- (6) Liidul on vaja tagada poliitikavaldkondade arengukoostöö sidusus kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 208. Liit peaks arengukoostöö eesmärgi arvesse võtma arenguriike tõenäoliselt mõjutavates poliitikavaldkondades, mis on otsustava tähtsusega 2015. aasta septembris Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) vastu võetud kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030 (edaspidi „tegevuskava 2030“) kindlaks määratud kestliku arengu eesmärkide saavutamise strateegia jaoks. Tegevuskavas 2030 sisalduva poliitikavaldkondade kestliku arengu sidususe tagamine eeldab, et kõigi poliitikavaldkondade mõju kestlikule arengule võetakse arvesse kõigil tasanditel, st liikmesriikide, liidu, muude riikide ja üleilmsel tasandil.
- (7) Instrumendiga tuleks kaasa aidata rahu säilitamisele, konfliktide ennetamisele ja rahvusvahelise julgeoleku tugevdamisele, nagu on sätestatud ELi lepingu artikli 21 lõike 2 punktis c.
- (8) Instrument tuleks kehtestada seitsmeks aastaks, et viia selle kehtivusaeg vastavusse nõukogu määruses (EL, Euratom) 2020/2093 ⁽⁷⁾ sätestatud mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 kehtivusajaga.
- (9) Instrumendist tuleks toetada nende liidu eesmärkide ja liidu välistegevuse meetmete elluviimist ning tugineda meetmetele, mida varem toetati Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrustega (EL) nr 230/2014, ⁽⁶⁾ (EL) nr 232/2014, ⁽⁷⁾ (EL) nr 233/2014, ⁽⁸⁾ (EL) nr 234/2014, ⁽⁹⁾ (EL) nr 235/2014, ⁽¹⁰⁾ (EL) nr 236/2014 ⁽¹¹⁾ ja (EL) 2017/1601, ⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusega nr 466/2014/EL, ⁽¹³⁾ nõukogu määrustega (EÜ, Euratom) nr 480/2009, ⁽¹⁴⁾ (Euratom) nr 237/2014 ⁽¹⁵⁾ ja (EL) 2015/322 ⁽¹⁶⁾ ning 11. Euroopa Arengufondi sisekokkuleppega ⁽¹⁷⁾.

⁽⁷⁾ Nõukogu 17. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2093, millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027 (ELT L 433 I, 22.12.2020, lk 11).

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 230/2014, millega luuakse stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 1).

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 232/2014, millega luuakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 27).

⁽⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 233/2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend aastateks 2014–2020 (ELT L 77, 15.3.2014, lk 44).

⁽⁹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 234/2014, millega luuakse partnerluse rahastamisvahend koostööks kolmandate riikidega (ELT L 77, 15.3.2014, lk 77).

⁽¹⁰⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 235/2014, millega luuakse rahastamisvahend demokraatia ja inimõiguste jaoks kogu maailmas (ELT L 77, 15.3.2014, lk 85).

⁽¹¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2014. aasta määrus (EL) nr 236/2014, milles sätestatakse liidu välistegevuse rahastamisvahendite rakendamise ühised eeskirjad ja menetlused (ELT L 77, 15.3.2014, lk 95).

⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. septembri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1601, millega luuakse Euroopa Kestliku Arengu Fond (EFSD), EFSD tagatis ja EFSD tagatisfond (ELT L 249, 27.9.2017, lk 1).

⁽¹³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta otsus nr 466/2014/EL, millega antakse Euroopa Investeerimispingale ELi tagatis liiduväliste investeerimisprojektide toetamiseks sõlmitud finantseerimistehingutest tekkida võiva kahjumi puhuks (ELT L 135, 8.5.2014, lk 1).

⁽¹⁴⁾ Nõukogu 25. mai 2009. aasta määrus (EÜ, Euratom) nr 480/2009 välistegevuse tagatisfondi asutamise kohta (ELT L 145, 10.6.2009, lk 10).

⁽¹⁵⁾ Nõukogu 13. detsembri 2013. aasta määrus (Euratom) nr 237/2014, millega luuakse tuumaohutusalase koostöö rahastamisvahend (ELT L 77, 15.3.2014, lk 109).

⁽¹⁶⁾ Nõukogu 2. märtsi 2015. aasta määrus (EL) 2015/322 11. Euroopa Arengufondi rakendamise kohta (ELT L 58, 3.3.2015, lk 1).

⁽¹⁷⁾ Sisekokkulepe nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate vahel Euroopa Liidu abi rahastamise kohta mitmeaastase finantsraamistiku (2014–2020) alusel vastavalt AKV-ELi partnerluslepingule ning finantsabi eraldamise kohta nendele ülemeremaadele ja -territooriumidele, mille suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu neljandat osa (ELT L 210, 6.8.2013, lk 1).

- (10) Tegevuse ülemine eesmärk on toetada reeglitel ja väärtustel põhinevat maailmakorda, mille juhtpõhimõtteks on mitmepoolsus ja mille keskmes on ÜRO. Tegevuskava 2030 on koos ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel vastu võetud Pariisi kokkuleppega⁽¹⁸⁾ (edaspidi „Pariisi kokkulepe“) ja arengu rahastamise kolmanda rahvusvahelise konverentsi Addis Abeba tegevuskavaga (edaspidi „Addis Abeba tegevuskava“) rahvusvahelise kogukonna vastus kestliku arenguga seotud üleilmsetele probleemidele ja suundumustele. Tegevuskava 2030, mille keskmes on kestliku arengu eesmärgid, on pöördeline raamistik, millega kaotada vaesus ja saavutada kestlik areng kogu maailmas. See on universaalse haardega, pakkudes laiaulatusliku ühise tegevusraamistiku, mida kohaldatakse liidu, selle liikmesriikide ja liidu partnerite suhtes. Selles on leitud tasakaal kestliku arengu majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase mõõtme vahel, tunnistades eesmärkide ja sihtide olulisi omavahelisi seoseid. Tegevuskava 2030 eesmärk on mitte kedagi kõrvale jätta ja jõuda kõige mahajäänumateni esimesena. Tegevuskava 2030 rakendamist koordineeritaks tihedalt liidu muude rahvusvaheliste kohustustega. Instrumendist toetatavate meetmete puhul tuleks juhinduda tegevuskavas 2030, Pariisi kokkuleppes ja Addis Abeba tegevuskavas kindlaks määratud põhimõtetest ja eesmärkidest ning aidata kaasa kestliku arengu eesmärkide saavutamisele. Eritähelepanu tuleks pöörata kestliku arengu eesmärkide seostele ja integreeritud meetmetele, millega saab kaasnevaid hüvesid võimendada ja täita sidusalt mitut eesmärki teisi eesmärke ohtu seadmata.
- (11) Instrumendi rakendamisel tuleks juhinduda viiest prioriteedist Euroopa Liidu 2016. aasta juuni üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias (edaspidi „üldine strateegia“), mille nõukogu kiitis heaks oma 17. oktoobri 2016. aasta järeldustega ja mis väljendab liidu visiooni ning moodustab raamistiku partnerluses teistega ellu viidavale ühtsele ja vastutustundlikule välistegevusele liidu väärtuste ja huvide edendamiseks. Liit peaks tugevdama partnerlusi, edendama poliitikadialoogi ja ühist tegutsemist üleilmsete probleemide lahendamiseks. Liidu tegevusega tuleks igakülselt toetada liidu põhihuve, põhimõtteid ning väärtusi. Seejuures peaks liit kasutama integreeritud käsitlust ning järgima ja edendama rangeid sotsiaalseid, töö- ja keskkonnastandardeid, sealhulgas seoses kliimamuutustega, õigusriiki, rahvusvahelist õigust, sealhulgas ka humanitaarõigust ja rahvusvahelist inimõigustealast õigust.
- (12) Instrumendi rakendamisel tuleks juhinduda ka 8. juuni 2017. aasta Euroopa arengukonsensusest (edaspidi „arengukonsensus“), millega loodi liidule ja selle liikmesriikidele arengukoostöö ühise lähenemisviisi raamistik, mida järgida tegevuskava 2030 ja Addis Abeba tegevuskava elluviimisel. Instrumendi rakendamisel peaks arengukoostöö poliitika tähtsaimad eesmärgid olema vaesuse kaotamine, võitlus diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu, mitte kellegi kõrvalejätmine, keskkonnakaitse, võitlus kliimamuutustega ning vastupanuvõime tugevdamine.
- (13) Instrumendis tuleks arvesse võtta järgmiseid asjakohaseid poliitikadokumente, sealhulgas nende tulevasi läbivaadatud versioone: ÜRO pagulasseisundi konventsioon; ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioon; ÜRO lapse õiguste konventsioon; rahvastiku ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogramm; Pekingi tegevusprogramm; ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon; ELi kontseptsioon desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise toetamiseks, naise, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 (2000) ja 1820 (2009) rakendamine ELi poolt – laiaulatuslik lähenemisviis; ELi vahendamise ja dialoogi pidamise suutlikkuse tugevdamise kontseptsioon; nõukogu 20. juuni 2011 aasta järeldused konfliktide ennetamise kohta; ELi inimõiguste ja demokraatia strateegiline raamistik ning neile tuginevad tegevuskavad; nõukogu 14. novembri 2016. aasta järeldused julgeolekusektori reformi toetava, kogu ELi hõlmava strateegilise raamistiku kohta, millega kinnitati ühisteatis „Julgeolekusektori reformi toetava, kogu ELi hõlmava strateegilise raamistiku elemendid“; ebaseaduslike tulirelvade ning väike- ja kergrelvade ning nende laskemootorite vastast võitlust käsitlev ELi strateegia; ELi inimõigustealased suunised; muud asjakohased ÜRO konventsioonid ja Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri tuumaohutuse konventsioon.
- (14) Instrumendi eesmärk peaks olema parandada liidu välistegevuse sidusust ja tagada selle tulemuslikkus, parandades sel viisil erinevate välistegevuse poliitikameetmete rakendamist.

⁽¹⁸⁾ ELT L 282, 19.10.2016, lk 4.

- (15) Kooskõlas üldise strateegia, arengukonsensuse ja 18. märtsil 2015 vastu võetud Sendai kataastroofiohu vähendamise raamistikuga (2015–2030) tuleks arvesse võtta vajadust rakendada kriisidele reageerimise ja kriiside ohjamise asemel strukturesemat pikaajalist käsitusviisi, mis oleks tulemuslikum ebakindlas olukorras, loodusõnnetuste ja inimtegevusest põhjustatud õnnetuste ning pikaajaliste kriiside korral. Suuremat tähelepanu on vaja pöörata riskide vähendamisele, ennetamisele ja maandamisele ning riskideks valmisolekule, samuti on vaja nende suhtes kohaldada kollektiivseid käsitusviise; lisaks on vaja teha veel rohkem jõupingutusi kiire reageerimise ja püsiva taastumise edendamiseks. Seepärast peaks instrument aitama eeskätt kiirreageerimismeetmete abil tugevdada vastupanuvõimet ning ühendada humanitaarabi ja arengumeetmed ning asjaomased geograafilised ja teemaprogrammid, tagades samal ajal humanitaarpõhimõtete järgimise.
- (16) Kooskõlas liidu rahvusvaheliste kohustustega seoses tulemuslikku arengukoostööd käsitleva Busani partnerluslepinguga, mida uuendati Nairobi 2016. aastal toimunud kõrgetasemelisel kohtumisel ja tuletati meelde arengukonsensuses, peaks liit oma ametliku arenguabi andmisel kohaldama kõigi abiandmisviiside puhul arengu tõhususe põhimõtteid, nimelt arenguriikide isevastutust arenguprioriteetide eest, tulemustele orienteeritust, kaasavaid arengupartnerlusi, läbipaistvust ja vastastikust vastutust ning samuti vastavusse viimist ja ühtlustamist. Sellega seoses on oluline, et riiklikud arengustrateegiad hõlmaksid laiaulatuslikke konsulteerimisprotsesse kooskõlas abi tõhusust käsitleva Pariisi deklaratsiooni põhimõtetega, eriti kui need on programmitöö aluseks.
- (17) Kestliku arengu eesmärkide kohaselt peaks instrument aitama kaasa seire ja aruandluse tugevdamisele, keskendudes eelkõige tulemustele, hõlmates väljundeid, tagajärgi ja mõju liidu välistegevusega seotud rahalist abi saavates partnerriikides.
- (18) Komisjon peaks tagama, et kasutusele on võetud selged seire- ja hindamismehhanismid, et tagada liidu eelarve täitmisel tegelik vastutus ja läbipaistvus ning instrumendi eesmärkide saavutamiseks tehtavate edusammude tõhus hindamine. Kui see on võimalik ja asjakohane, tuleks liidu välistegevuse tulemuste jälgimiseks ja hindamiseks kasutada eelnevalt kindlaks määratud läbipaistvaid, riigipõhiseid ja mõõdetavaid näitajaid, mida on kohandatud instrumendi eripärale ja eesmärkidele ning eelistatavalt lähtudes partnerriigi tulemusraamistikust.
- (19) Komisjon peaks tegema regulaarselt seiret instrumendist rahastatavate meetmete üle ning hindama oodatavate tulemuste, sealhulgas väljundite saavutamisel tehtud edusamme, käsitledes väljundeid ja tulemusi. Kui see on võimalik, tuleks kasutada olemasolevaid tulemusraamistikke. Edusammude mõõtmiseks kasutatavad näitajad peaksid olema kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega ning olema selged, asjakohased ning põhinema usaldusväärsel meetodil. Näitajate jaoks vajalikud andmed peaksid olema hõlpsalt kättesaadavad ning kvaliteetsed. Näitajate väärtused seisuga 1. jaanuar 2021 tuleks võtta aluseks instrumendi eesmärkide saavutamise määra hindamisel ning instrumendi aastaaruannete, vahehindamiste ning lõplike hindamiste puhul. Samuti peaks komisjon kasutama asjakohaselt sõltumatuid välishindamisi. Seoses sellega peaks komisjon tagama asjakohasel juhul Euroopa Parlamendi, nõukogu ning muude sidusrühmade, sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonide sobiva kaasamise.
- (20) Komisjon peaks saatma oma hindamisaruanded Euroopa Parlamendile, nõukogule ja liikmesriikidele. Hindamisi võib liikmesriikide taotlusel käesoleva määruse kohaselt arutada.
- (21) Instrument peaks toetama liidu ühist eesmärki – saavutada tegevuskava 2030 kestuse jooksul, et ametlik arenguabi moodustaks 0,7 % kogurahvatulust, toetades realistlikke, kontrollitavaid meetmeid, et saavutada kõnealust eesmärki, mille poole püüdlisel tehtavaid edusamme tuleks jätkuvalt jälgida ja nende kohta aru anda. Seda silmas pidades peaks vähemalt 93 % instrumendi vahenditest andma meetmetele, mis on kavandatud selliselt, et need vastavad Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) arenguabi komitee kehtestatud ametliku arenguabi kriteeriumidele.
- (22) Ressursside tagamiseks seal, kus neid kõige enam vajatakse, eelkõige vähim arenenud riikidele ja ebakindlas või konfliktiolukorras riikidele, peaks instrument aitama jõuda liidu ühise eesmärgini saavutada olukord, kus vähim arenenud riikidele antav ametlik arenguabi moodustab lühikeses perspektiivis 0,15–0,20 % liidu kogurahvatulust ning kus ametlik arenguabi moodustab 0,20 % kogurahvatulust kestliku arengu tegevuskava 2030 kestuse jooksul, toetades realistlikke, kontrollitavaid meetmeid, et täita kõnealust kohustust, mille poole püüdlisel tehtavaid edusamme tuleks jätkuvalt jälgida ja nende kohta aru anda. Nagu arengukonsensuses kokku lepitud, tuleks instrumendi raames võetavate meetmetega panustada vähemalt 20 % instrumendist rahastatavast ametlikust arenguabist sotsiaalsele kaasatusele ja inimarengule, sealhulgas põhilistele sotsiaalteenustele, nagu tervishoid, haridus, toit, vesi, sanitaartingimused, hügieen ja sotsiaalkaitse, eelkõige enim tõrjutud inimestele.

- (23) Instrumendist tuleks toetada lapsi ja noori kui muutuste peamisi elluviijaid ja tegevuskava 2030 elluviimisele kaasaaitajaid, pöörates eritähelpanu nende vajadustele ja mõjuvõimu suurendamisele.
- (24) Instrument peaks kajastama vajadust keskenduda strateegilistele prioriteetidele nii geograafiliselt – Euroopa naaberriikides ja Aafrikas, samuti ebakindlas olukorras ja enim abi vajavates riikides – kui ka temaatiliselt – julgeoleku, rände, kliimamuutuste ja keskkonna ning inimõiguste ja demokraatia valdkonnas.
- (25) Instrumendist tuleks aidata riikidel ja ühiskonnal luua ülemaailmse rahvatervishoiu valdkonnas vastupanuvõimet ning selleks tuleks võidelda üleilmsete rahvatervise ohtude vastu, tugevdada tervishoiusüsteeme, jõuda üldise tervisekindlustuseni, ennetada nakkushaigusi ja võidelda nendega ning aidata kõigile tagada jõukohase hinnaga ravimid ja vaktsiinid.
- (26) Naaberriikidele ja Sahara-tagusele Aafrikale ette nähtud rahastamispaketti tuleks üksnes suurendada, võttes arvesse, et liit peab neid piirkondi eriti prioriteetseteks.
- (27) Instrumendist peaks toetama 2015. aastal läbi vaadatud ja nõukogu 14. detsembri 2015. aasta järeldustes heaks kiidetud Euroopa naabruspoliitika rakendamist, säilitades samal ajal asjakohase geograafilise tasakaalu ning piirkondlike koostööraamistike rakendamise, nagu piiriülene koostöö, riikidevaheline ja merenduskoostöö ning ida- ja lõunanaabruse asjakohaste makropiirkondlike ja merepiirkondade strateegiate ja poliitika välisaspекtid, sealhulgas põhjamõõtme poliitika ja Musta mere piirkondlik koostöö, samuti liidu integreeritud Arktika-poliitika. Kõnealuste algatustega luuakse täiendavad poliitilised raamistikud suhete tugevdamiseks partnerriikidega ja partnerriikide endi vahel, tuginedes vastastikuse aruandluskohustuse, jagatud isevastutuse ja ühise vastutuse põhimõtetele.
- (28) Euroopa naabruspoliitika eesmärk on süvendada liidu peamiste poliitiliste prioriteetidenä demokraatiat, edendada inimõigusi ja õigusriigi toetamist, stabiliseerida naaberriike ja tugevdada nende vastupanuvõimet, eelkõige toetades poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalreformide. Selle eesmärgi saavutamiseks on Euroopa naabruspoliitikas, mis vaadati läbi 2015. aastal, kindlaks määratud järgmised prioriteetsed valdkonnad: hea valitsemistava, demokraatia, õigusriik ja inimõigused, sealhulgas eriti olulisena kodanikuühiskonna suurem kaasamine; sotsiaal-majanduslik areng, sealhulgas võitlus noorte töötuse vastu, ning haridus ja keskkonnasäästlikkus ning suurem ühenduvus; julgeolek; ning ränne ja liikuvus, sealhulgas võitlus ebaseadusliku rände ja sundränne algpõhjustega. Euroopa naabruspoliitikat iseloomustab eristamine ja ühise isevastutuse suurendamine, sealhulgas olulistes valdkondades saavutatud tulemustele reageeriva stiimulipõhise käsitlusviisi kaudu, mis arvestab erinevaid kaasamistasemeid ja iga riigi huvisid seoses tema ja liidu partnerluse laadi ja rõhuasetusega. Instrumendist tuleks toetada assotsieerimislepingute, partnerlus- ja koostöölepingute, ühiselt heakskiidetud assotsieerimiskavade ja partnerluse prioriteetide, ja muude olemasolevate või tulevaste, naabruspiirkonna riikidega ühiselt heakskiidetud dokumentide rakendamist. Liidu abi peaks olema naabruspiirkonnas paremini nähtav.
- (29) Instrumendist tuleks toetada 23. juunil 2000 Cotonous allkirjastatud ning 1. aprillil 2003 jõustunud ühelt poolt Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikide rühma ning teiselt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide vahelise partnerluslepingu⁽¹⁹⁾ (edaspidi „AKV-ELi partnerlusleping“) ja sellele järgnenud lepingute rakendamist ning võimaldada liidul ja selle AKV riikide rühma partneritel partnerlussuhteid üleilmsete probleemide lahendamiseks edasi arendada. Eelkõige tuleks instrumendist toetada Aafrika ja ELi ühisstrateegia raames liidu ja Aafrika Liidu vahel alustatud koostöö jätkamist ning tugineda tulevasele AKV-ELi partnerluslepingule, sealhulgas Aafrika suhtes mandriviisilise käsitluse rakendamise ning liidu ja Aafrika vahelise võrdsete partnerite vastastikku huvipakkuva partnerluse kaudu.

⁽¹⁹⁾ ELT L 317, 15.12.2000, lk. 3. AKV-ELi partnerluslepingut on muudetud 25. juunil 2005 Luxembourgis (ELT L 209, 11.8.2005, lk 27) ja 22. juunil 2010 Ouagadougous (ELT L 287, 4.11.2010, lk 3) allkirjastatud lepingutega.

- (30) Samuti peaks liit püüdma arendada edasi suhteid ja luua partnerlusi Aasia ning Ameerika kolmandate riikidega. Geograafiliste programmidega tuleks toetada Vaikse ookeani ja Kariibi mere piirkondi esialgsete summadega, mis oleksid vastavalt vähemalt 500 000 000 eurot ja 800 000 000 eurot.
- (31) Samuti tuleks instrumendiga edendada liidu välissuhete kaubanduslaseid aspekte, sealhulgas tarneahelaga seotud hoolsuskohustust, et tagada järjepidevus ja vastastikune toetus liidu kaubanduspoliitika ning arengueesmärkide ja -meetmete vahel.
- (32) Liit peaks otsima võimalusi olemasolevate vahendite kõige tõhusamaks kasutamiseks, et saavutada välistegevuses optimaalne mõju. See tuleks saavutada liidu välistegevuse rahastute, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega loodud ühinemiseelse abi instrumendi (IPA III) (edaspidi „IPA III määrus“), nõukogu määrusega (EÜ) nr 1257/96⁽²⁰⁾ loodud humanitaarabi instrumendi, ülemeremaade ja -territooriumide Euroopa Liiduga assotsieerimist, sealhulgas ühelt poolt Euroopa Liidu ning teiselt poolt Gröönimaa ja Taani Kuningriigi vahelisi suhteid käsitleva nõukogu otsusega (edaspidi „ÜMTde, sealhulgas Gröönimaa assotsieerimise otsus“) kehtestatud ülemeremaade ja -territooriumide liiduga assotsieerimise, nõukogu määrusega (Euratom) 2021/948⁽²¹⁾ loodud tuumaohutuslase rahvusvahelise koostöö Euroopa instrumendi, ühise välis- ja julgeolekupoliitika, sealhulgas asjakohasel juhul ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika ning väljaspool liidu eelarvet rahastatava ja nõukogu otsusega (ÜVJP) 2021/509⁽²²⁾ loodud Euroopa rahutagamisrahastu ühtsuse, kooskõla ja täiendavuse abil, samuti luues koostööt liidu muude poliitikameetmete ja programmidega. See hõlmab asjakohasel juhul ka sidusust ja täiendavust makromajandusliku finantsabiga.

Selleks et maksimeerida ühise eesmärgi saavutamiseks rakendatavate kombineeritud sekkumiste mõju, peaks instrument võimaldama kombineerida rahastamist liidu muude programmidega, tingimusel et rahalised toetused ei kata samu kulusid.

- (33) Instrument peaks programmi „Erasmus+“ senisele edule tuginedes võimaldama liidul veelgi tugevdada selle programmi välismõõdet. Instrumendi geograafilistest programmidest tuleks kasutada 1 800 000 000 euro suurust esialgset summat programmi „Erasmus+“ rahvusvahelisest mõõtmest tulenevate meetmete rahastamiseks ja neid meetmeid tuleks rakendada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/817⁽²³⁾ ning instrumendi alusel vastu võetud programmitöö dokumendiga. Instrumendi kohane programmitöö peaks täiel määral programmi „Erasmus+“ potentsiaali ära kasutama.
- (34) Instrumendi liidupoolset rahastamist tuleks kasutada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/818⁽²⁴⁾ loodud programmi „Loov Euroopa“ rahvusvahelisest mõõtmest tulenevate meetmete rahastamiseks, et aidata soodustada rahvusvahelisi kultuurisuheteid ning tunnistada kultuuri rolli Euroopa väärtuste edendamisel.
- (35) Instrumendist rahastatavate meetmete jaoks tuleks peamiselt kasutada geograafilisi programme, et maksimeerida liidu abi mõju ning tuua liidu tegevus lähemale partnerriikidele ja nende elanikele. Lisaks nimetatud peamisele käsitusviisile tuleks asjakohasel juhul kasutada teemaprogramme ja kiirreageerimismeetmeid, tagades aga kõigi programmide ja meetmete järjepidevuse ja sidususe.

⁽²⁰⁾ Nõukogu 20. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 1257/96 humanitaarabi kohta (EÜT L 163, 2.7.1996, lk 1).

⁽²¹⁾ Nõukogu 27. mai 2021. aasta määrus (Euratom) 2021/948, millega luuakse Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu alusel tuumaohutuslase rahvusvahelise koostöö Euroopa instrument, mis täiendab naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumenti „Globaalne Euroopa“, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (Euratom) nr 237/2014 (vt käesoleva *Euroopa Liidu Teataja* lk 79).

⁽²²⁾ Nõukogu 22. märtsi 2021. aasta otsus (ÜVJP) 2021/509, millega luuakse Euroopa rahutagamisrahastu ja tunnistatakse kehtetuks otsus (ÜVJP) 2015/528 (ELT L 102, 24.3.2021, lk 14).

⁽²³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/817, millega luuakse liidu haridus- ja koolitus-, noorte- ning spordiprogramm „Erasmus+“ ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1288/2013 (ELT L 189, 28.5.2021, lk 1).

⁽²⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/818, millega luuakse programm „Loov Euroopa“ (2021–2027) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1295/2013 (ELT L 189, 28.5.2021, lk 34).

- (36) Kohalikud omavalitsused hõlmavad väga erinevaid piirkondlikke ning kohalikke valitsustasandeid ja -harusid, sealhulgas omavalitsusüksused, kogukonnad, piirkonnad, maakonnad, provintsid, regioonid ja nende liidud. Kooskõlas arengukonsensusega peaks liit edendama tihedat konsulteerimist ja koostööd kohalike omavalitsustega ning nende osalemist panustamises kestlikku arengusse ja kestliku arengu eesmärkide rakendamisse kohalikult tasandil, eeskätt seoses demokraatia, õigusriigi, põhivabaduste ja inimõiguste, sotsiaalse õigluse ning põhiliste sotsiaalteenuste pakkujana. Liit peaks tunnustama eri rolle, mida täidavad kohalikud omavalitsused, kes edendavad kohaliku arengu vallas territoriaalset käsitlust, sealhulgas detsentraliseerimise protsesse, osalust ja vastutust. Liit peaks veelgi suurendama oma toetust kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamiseks, et nende hääli oleks kuuldamavam kestliku arengu protsessis ning edendada poliitilist, sotsiaalset ja majandusdialoogi ning detsentraliseeritud koostööd. Geograafilistest programmidest kohalikele omavalitsustele antav toetus peaks olema esialgu vähemalt 500 000 000 eurot.
- (37) Liidu ja selle liikmesriikide arengupoliitika peaks üksteist täiendama ja tugevdama. Liit ja selle liikmesriigid peaksid olema oma mitmekesisuses ühtsed ja tegema paremini koostööd, kasutades erinevaid kogemusi ja käsitlusviise, võttes arvesse oma vastavaid suhtelisi eeliseid. Sellest tulenevalt peaks liit soodustama kaasatust ja koostööd liikmesriikidega, et maksimeerida lisaväärtust ning võtta arvesse kogemusi ja suutlikkust, tugevdades seeläbi ühiseid huve, väärtusi ja eesmarke. Seoses sellega peaksid liit ja selle liikmesriigid samuti püüdma edendada parimaid tavasid, teadmiste vahetamist ja omavahelist suutlikkuse suurendamist. Liidu rahastamise vormide puhul, milles liikmesriikide haldusasutused osalevad, näiteks mestimise puhul, tuleks lihtsustatud rakendus- ja lepingusätteid arutada liikmesriikidega ja kohaldada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL, Euratom) 2018/1046 ⁽²⁵⁾ (edaspidi „finantsmäärus“).
- (38) Arengukonsensuse kohaselt peaksid liit ja selle liikmesriigid parandama ühist programmitööd, et suurendada oma ühist mõju ressursside ja suutlikkuse koondamisega. Ühist programmitööd tuleks edendada ja tugevdada, säilitades samal ajal selle vabatahtlikkuse, paindlikkuse, kaasavuse ning riigi oludele kohandatavuse ning tuleks lubada liidu ja liikmesriikide programmitöö dokumendid asendada liidu ühise programmitöö dokumentidega. Ühine programmitöö peaks tuginema partnerriikide kaasamisele, assigneeringutele ja isevastutusele. Liit ja selle liikmesriigid peaksid püüdma toetada partnerriike ühise rakendamise kaudu, kui see on asjakohane. Ühine rakendamine peaks olema kaasav ja avatud kõigile liidu partneritele, kes jagavad ühist visiooni ja võivad selle kujundamisele kaasa aidata, sealhulgas liikmesriikide asutused ja nende arenguabi andvad finantseerimisasutused, kohalikud omavalitsused, erasektor, kodanikuühiskond ning akadeemilised ringkonnad.
- (39) Programmitöös partnerite vajaduste kindlakstegemiseks kasutatavad kriteeriumid peaksid olema kooskõlas käesolevas määruses sätestatud läbipaistvuspõhimõtetega.
- (40) Kuna demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi austamine on usaldusväärse finantsjuhtimise ja tulemusliku liidu rahastamise alus, nagu on osutatud finantsmääruses, võiks abi peatada, kui demokraatia, inimõiguste või õigusriigi olukord kolmandas riigis halveneb.
- (41) Liit on pühendunud tuumaohutusalase koostöö eesmärkide edendamisele, nagu on märgitud määruses (Euratom) 2021/948. Seetõttu tuleks arvesse võtta partnerriikide eelnevaid tulemusi tuumaohutusalaste kohustuste ja lubaduste rakendamisel ning käsitleda neid teemasid kõnealuste riikidega korrapäraselt peetavas poliitilises dialoogis. Kui partnerriik eirab pidevalt peamisi tuumaohutusnorme ja asjaomaste rahvusvaheliste konventsioonide sätteid, peaks liit astuma asjakohaseid samme.

⁽²⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määrus (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT L 193, 30.7.2018, lk 1).

- (42) Instrumendi kohaselt peaks liit tegelema inimõiguste ja demokraatia küsimustega kõigil tasanditel. Ehkki instrumendi rakendamisel tuleks läbivalt kajastada ja peavoolustada demokraatia ja inimõiguste küsimusi, sealhulgas soolist võrdsuslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist, peaks inimõiguste ja demokraatia teemaprogrammist ning kodanikuühiskonna organisatsioonide teemaprogrammist antaval liidu abil olema konkreetne täiendav lisaroll, arvestades selle ülemaailmset olemust ja meetmete sõltumatust asjaomaste kolmandate riikide valitsuste ja avaliku sektori asutuste nõusolekust. See roll peaks võimaldama koostööd ja partnerlust kodanikuühiskonnaga, eelkõige tundlike inimõiguste ja demokraatia küsimuste vallas. Liit peaks paindlikul moel pöörama erilist tähelepanu neile riikidele ja hädaolukordadele, kus inimõigused ja põhivabadused on enim ohustatud ning kus kõnealuste õiguste ja vabaduste mittejärgimine on eriti märkimisväärne ja järjepidev.
- (43) ELi valimisvaatlusmissioonid peaksid aitama suurendada valimisprotsesside läbipaistvust ja usaldusväärsust ning andma valimistele põhjendatud hinnangu ja soovitusi nende edasiseks parandamiseks liidu ja partnerriikide vahelise koostöö ja poliitilise dialoogi raames. Esialgne summa, mis ei ületa 25 % inimõiguste ja demokraatia teemaprogrammile algselt eraldatud vahenditest, tuleks eraldada ELi valimisvaatlusmissioonide rahastamiseks.
- (44) Instrumendi rakendamisel tuleks juhinduda soolise võrdsuslikkuse põhimõttest, naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamisest ning naistevastase vägivalla ja koduvägivalla ennetamisest ja nende vastasest võitlusest ning seada eesmärgiks naiste õiguste kaitsmine ja edendamine kooskõlas ELi soolise võrdsuslikkuse tegevuskavade, asjakohaste nõukogu järelduste ja rahvusvaheliste konventsioonidega, sealhulgas nõukogu 10. detsembri 2018. aasta järeldused naiste, rahu ja julgeoleku kohta. Soolise võrdsuslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamine liidu välistegevuses ning jõupingutuste tõhustamine eesmärgiga saavutada ELi soolise võrdsuslikkuse tegevuskavades märgitud tulemuslikkuse miinimumstandardid peaksid viima sootundliku ja ümberkujundava käsitlusviisini kogu liidu välistegevuses ja rahvusvahelises koostöös. Instrumendi raames rakendatud uutest meetmetest peaks vähemalt 85 % puhul olema peamine või oluline eesmärk sooline võrdsuslikkus, nagu on määratletud OECD arenguabi komitee soomõddikus. Nendest meetmetest peaks vähemalt 5 % puhul olema peamine eesmärk sooline võrdsuslikkus ning naiste ja tütarlaste õigused ja nende mõjuvõimu suurendamine.
- (45) Instrumendis tunnistatakse, et rahvastiku kasvul ja muutustel võib olla märkimisväärne mõju arenguvaldkonnas saavutatud edule ja majanduslikule arengule. Tagamaks, et praegune ja tulevased põlvkonnad saaksid oma potentsiaali täiel määral ja kestlikul moel kasutada, peaks instrumendist toetama partnerite jõupingutusi kujundada integreeritud käsitlus, millega minimeeritakse rahvastiku kasvuga seotud probleeme ja maksimeeritakse demograafilise dividendi kasutegureid, austades samal ajal iga riigi õigust otsustada oma rahvastikupoliitika üle ning austades, kaitses ja järgides inimõigusi ja soolist võrdsuslikkust.
- (46) Kodanikuühiskonna organisatsioonid hõlmavad eri rollide ja volitustega osalejaid, sealhulgas kõiki mitteriiklikke, mittetulunduslikke, sõltumatu ja rahumeelseid struktuure, mille kaudu inimesed korraldavad ühiste poliitiliste, kultuuriliste, usuliste, keskkonna-, sotsiaalsete või majanduslike eesmärkide saavutamist ja ideaalide edendamist. Tegutsedes kohalikul, riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, hõlmavad nad linna- ja maapiirkonna ning ametlikke ja mitteametlikke organisatsioone. Liit väärtustab kodanikuühiskonna organisatsioonide mitmekesisust ja eripära ning teeb koostööd vastutustundlike ja läbipaistvate kodanikuühiskonna organisatsioonidega, kes jagavad oma pühendumust kestlikule arengule ning põhiväärtustele – rahule, vabadusele, võrdsetele õigustele ja inimväärikusele.

Instrumendiga tuleks ette näha liidu toetus kodanikuühiskonna organisatsioonidele liidu väärtuste, huvide ja eesmärkide edendamiseks. Kodanikuühiskonna organisatsioonidega tuleks igakülgset konsulteerida ning neil peaks olema õigeaegne juurdepääs asjakohasele teabele, mis võimaldaks neil piisavalt osaleda ja täita tähendusriikast rolli programmide kavandamisel, rakendamisel ja seonduvates seireprotsessides. Instrumendist tuleks toetada üleilmselt demokraatiat, vabu valimisi, kodanikuühiskonda, inimõigusi ja õigusriiki toetavate organisatsioonide, nagu Euroopa demokraatia rahastu, samuti kodanikest valimisvaatlejate organisatsioonide ning nende Euroopa ja muude piirkondlike ja üleilmsete platvormide rolli.

- (47) Instrumendiga tuleks soodustada kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist kestlikule arengule ja kestliku arengu eesmärkide täitmisele kaasa aitamises, muu hulgas demokraatia, õigusriigi, põhiõiguste ja inimõiguste, sotsiaalse õigluse ja põhiliste sotsiaalteenuste vallas.
- (48) Käesoleva määrusega kehtestatakse instrumendi rahastamispakett, mis on iga-aastase eelarvemenetluse käigus Euroopa Parlamendile ja nõukogule peamine lähtesumma Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni 16. detsembri 2020. aasta institutsioonidevahelise kokkuleppe, mis käsitleb eelarvedistsipliini, eelarvealast koostööd ning usaldusväärset finantsjuhtimist, samuti uusi omavahendeid, sealhulgas uute omavahendite kasutuselevõtmise suunas liikumise tegevuskava, ⁽²⁶⁾ punkti 18 tähenduses.
- (49) Kajastades kliimamuutusega toimetuleku olulisust kooskõlas liidu kohustustega rakendada Pariisi kokkulepet ning selleks, et saavutada ÜRO kestliku arengu eesmärgid, tuleks instrumendiga aidata kaasa liidu poliitikas kliimameetmete peavoolustamise toetamisele ja üldeesmärgi – eraldada liidu eelarvekulutustest 30 % kliimaeesmärkide toetamiseks – saavutamisele. Eeldatakse, et instrumendi raames võetavad meetmete puhul eraldatakse kogu rahastamispaketist kliimaeesmärkidele 30 %. Asjakohased meetmed määratakse kindlaks instrumendi rakendamise käigus ning instrumendi üldine panus peaks olema osa asjakohastest seire-, hindamis- ja läbivaatamismenetlustest. Pidades silmas bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamist ja tagasipööramist, peaks instrument aitama saavutada eesmärgi eraldada 2024. aastal 7,5 % ning 2026. ja 2027. aastal 10 % mitmeaastase finantsraamistiku raames tehtavatest iga-aastastest kulutustest bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide saavutamiseks, võttes seejuures arvesse kliimaeesmärkide ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide kattuvust. Liidu tegevus selles valdkonnas peaks toetama Pariisi kokkuleppe ning ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja ÜRO kõrbestumise vastu võitlemise konventsiooni järgimist ega tohiks aidata kaasa keskkonnaseisundi halvenemisele ega kahjustada keskkonda ega kliimat. Eelkõige peaksid instrumendi raames eraldatud vahendid olema kooskõlas pikaajalise temperatuurieesmärgiga hoida üleilmse keskmise temperatuuri tõus tunduvalt alla 2 °C võrreldes tööstusajastu eelse tasemega ning jätkata jõupingutusi temperatuuri tõusu piiramiseks 1,5 °C-ni. Samuti peaks see olema kooskõlas eesmärgiga suurendada võimet kohaneda kliimamuutuste kahjuliku mõjuga ja edendada kliimamuutustele vastupanu võimet. Erilist tähelepanu tuleks pöörata meetmetele, millega kaasnevad hüved ja millega täidetakse mitut eesmärki, sealhulgas kliima, bioloogilise mitmekesisuse ja keskkonna valdkonnas.
- (50) Liit peaks pooldama konstruktiivset kaasamist liikuvuse vallas ja kõigis rände aspektides, et tagada rände toimumine ohutul ja hästi reguleeritud viisil. Oluline on liikmesriikide vastavat pädevust austades süvendada rändekoostööd partnerriikidega, et võtta maksimumi korra kohasest, ohutust, korrapärasest ja vastutustundlikust rändest ning tulemuslikult võidelda ebaseaduslikku rändega ja sundrändega. Selline koostöö peaks aitama kaasa rahvusvahelisele kaitselise juurdepääsu tagamisele, ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemisele, piirihalduse parandamisele ning jõupingutuste tegemisele ebaseadusliku rände ja sundrände ennetamiseks, võitlemisele inimkaubanduse ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise vastu ning tööle väärrika ja kestliku tagasipöördumise, tagasivõtmise ja taasintegreerimise vallas, kui see on asjakohane, tuginedes vastastikusele aruandluskohustusele ning täites kõiki rahvusvahelisest ja liidu õigusest tulenevaid humanitaar- ja inimõigustega seotud kohustusi ning tehes koostööd diasporaadega ja toetades seadusliku rände võimalusi. Seega peaks selles valdkonnas kolmandate riikide tulemuslik koostöö liiduga olema instrumendi lahutamatu osa. Rände- ja arengukoostööpoliitika ja muude poliitikavaldkondade vaheline suurem sidusus on oluline tagamaks, et liidu välisabiga toetatakse partnerriikide poolt rände tulemuslikumat haldamist kestliku arengu suunas. Instrument peaks aitama kaasa rände suhtes koordineeritud, tervikliku ja struktuurse käsitluse saavutamisele, milleks maksimeeritakse koostoimet ja kohaldatakse vajalike hoobi.
- (51) Instrument peaks võimaldama liidul koostöös liikmesriikidega igakülgselt reageerida rände ja sundrändega seotud probleemidele, vajadustele ja võimalustele viisil, mis on kooskõlas liidu rändepoliitikaga ja täiendab seda. Selleks, et aidata kaasa selle eesmärgi saavutamisele ja ilma et see piiraks tegutsemist ettenägematutes olukordades, tuleks instrumendi eesmärkide raames suunata 10 % instrumendi rahastamispaketist esialgu eelkõige meetmetele, mis toetavad rände ja sundrände haldamist. Lisaks peaks see eesmärk hõlmama ka ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemise meetmeid, kui need on suunatud otseselt konkreetsete rändega ja sundrändega seotud probleemide lahendamisele. Instrumendi rändealased meetmed, mida võetakse vastavalt vajadusele selle geograafiliste ja teemaprogrammide ning kiirreageerimismetmete kaudu, peaksid tuginema Euroopa rände tegevuskava ja mitmeaastase finantsraamistiku 2014–2020 rakendamisel saadud kogemustele, eesmärgiga luua laiaulatuslikke partnerlusi. Liidu toetuse puhul peaks arvesse võtma seadusliku rände kasutegureid arengu aspektist.

⁽²⁶⁾ ELT L 433 I, 22.12.2020, lk 28.

Instrumenti rändealased meetmed peaksid kaasa aitama ELi ja kolmandate riikide vaheliste rändekokkulepete ja -dialoogide tõhusale rakendamisele, soodustades koostööd, mis tugineb paindlikule stimuleerivale käsitlusviisile ja koordineerimismehhanismile instrumenti raames. Koordineerimismehhanism peaks võimaldama instrumenti raames käsitleda olemasolevaid ja tekkivaid rändeprobleeme, kasutades kõiki asjakohaseid komponente paindliku rahastamise kaudu, järgides samal ajal instrumenti kohaseid rahastamispakette ja tuginedes rahastamispakettide paindlikule rakendamisele. Kõnealuste meetmete rakendamisel tuleks täiel määral järgida rahvusvahelist õigust, sealhulgas inimõigustealast õigust ja pagulasõigust ning liidu ja riikide pädevust. Komisjon peaks välja töötama töökindla ja läbipaistva jälgimissüsteemi selliste kulude mõõtmiseks ning nende kohta aru andmiseks.

- (52) Instrument peaks soodustama digilahendusi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat, kuna need tugeva võimaldava tegurina aitavad kaasa kestlikule arengule ja kaasavale majanduskasvule, ning andma panuse digiülemineku edasisse edendamisse.
- (53) Instrumenti terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse, küberturvalisuse, küberkuritegevuse vastase võitluse ning arengu ja arenguks vajaliku julgeoleku toetamiseks sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamise valdkonnas vastu võetud meetmete eesmärk peaks olema tuua elanikkonna julgeolekule otsest kasu, need peaksid hõlmama asjakohaseid häid tavasid kestlikkuse ja vastutuse tagamiseks keskmises ja pikas perspektiivis, sealhulgas tõhusat demokraatlikku järelevalvet, ning nendega tuleks edendada õigusriiki, läbipaistvust ja rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtteid.
- (54) Kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030 rõhutatakse rahumeelse ja kaasava ühiskonna edendamise tähtsust nii kestliku arengu 16. eesmärgina kui ka muude arengupoliitika tulemuste saavutamiseks. Kestliku arengu 16. eesmärgis on konkreetne nõue „tugevdada riikide asjakohaseid asutusi, sealhulgas rahvusvahelise koostöö kaudu, eesmärgiga suurendada suutlikkust kõigil tasanditel, eriti arenguriikides, et ära hoida vägivalda ning võidelda terrorismi ja kuritegevusega“.
- (55) OECD arenguabi komitee 19. veebruari 2016. aasta kõrgetasemelise kohtumise kommünikeega ajakohastati rahu ja julgeoleku valdkonna ametliku arenguabi aruandlusjuhised. Instrumenti raames võetavate meetmete rahastamine on ametlik arenguabi, kui see vastab tingimustele, mis on kindlaks määratud kõnealustes aruandlusjuhistes või edaspidistes aruandlusjuhistes, milles arenguabi komitee suudab kokkuleppele jõuda.
- (56) Suutlikkuse suurendamist arengu ja arenguks vajaliku julgeoleku toetamiseks peaks kasutama üksnes erandjuhul, kui instrumenti eesmärgi ei ole võimalik saavutada mittesõjaliste osalejate kasutamise abil.
- (57) Instrument peaks tuginema kogemustele ja õppetundidele, mis saadi arengu ja arenguks vajaliku julgeolekualase suutlikkuse suurendamise meetmete võtmisel, eeskätt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2017/2306 ⁽²⁷⁾ raames korraldatud konsulteerimiste ja hindamiste käigus. Sellega seoses peaks komisjon võtma asjakohasel juhul arvesse ka ühiseid hindamisi liikmesriikidega.
- (58) Ühtlasi peaks liit toetama kõigis instrumenti meetmetes ja programmides konflikti- ja sooteadlikku tegutsemist.
- (59) Käesoleva määruse suhtes kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu poolt ELi toimimise lepingu artikli 322 alusel vastu võetud horisontaalseid finantsreegleid. Kõnealused reeglid on sätestatud finantsmääruses ning nendega määratakse eelkõige kindlaks menetlus eelarve kehtestamiseks ja selle täitmiseks toetuste, auhindade, hangete, eelarve kaudse täitmise, rahastamisvahendite, eelarveliste tagatiste, finantsabi ja välisekspertide tasustamise teel ning nähakse ette finantsjuhtimises osalejate vastutuse kontroll. ELi toimimise lepingu artikli 322 alusel vastu võetud reeglid hõlmavad ka üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks.

⁽²⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2017. aasta määrus (EL) 2017/2306, millega muudetakse määrust (EL) nr 230/2014, millega luuakse stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahend (ELT L 335, 15.12.2017, lk 6).

- (60) Käesoleva määrusega ette nähtud rahastamisliikide ja eelarve täitmise viiside valikul tuleks lähtuda nende võimest saavutada meetmete erieesmärke ja tulemusi, võttes eelkõige arvesse kontrolliga seotud kulusid, halduskoormust ja eeldatavat nõuete täitmata jätmisega seotud riski. Valiku tegemisel tuleks kaaluda kindlasummaliste maksete, ühikuhindade ja ühtse määra alusel rahastamist, samuti asjaomase tegevuse kuludega sidumata rahastamist, millele on osutatud finantsmääruse artikli 125 lõike 1 punktis a.
- (61) Finantsmääruse artikli 193 lõike 2 kohaselt võib toetust anda juba alustatud meetmele, tingimusel et taotleja suudab tõendada vajadust alustada meedet enne toetuslepingu allkirjastamist. Enne toetustaotluse esitamise kuupäeva tekkinud kulud ei ole rahastamiskõlblikud, välja arvatud igakülgsest põhjendatud erandjuhtudel. Selleks et vältida liidu toetuses häireid, mis võivad kahjustada liidu huve, peaks rahastamisotsuses olema võimalik kindlaks määrata, et piiratud ajavahemiku jooksul mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 alguses ja üksnes igakülgsest põhjendatud juhtudel on meetmed ja kulud rahastamiskõlblikud alates 1. jaanuarist 2021, isegi kui nimetatud meetmed rakendati ja kulud tekkisid enne toetustaotluse esitamist.
- (62) Uus Euroopa Kestliku Arengu Fond+ (EFSD+), mis põhineb määrusega (EL) 2017/1601 loodud Euroopa Kestliku Arengu Fondil (EFSD), peaks toimima ühtse rahastamispaketina, millega üleilmselt pakkuda toetuste, tehnilise abi, rahastamisvahendite, eelarveliste tagatiste ja segarahastamistoimingute vormis rahastamisvõimalusi. EFSD+, mida täiendavad meetmed partnerite investeerimiskliima parandamiseks, peaks saama välisinvesteeringute kava osaks ja ühendama välistegevuse tagatise alla kuuluvad segarahastamis- ja eelarveliste tagatiste toimingud, sealhulgas need, mis hõlmavad riigiriske seoses laenuhingutega, mida varem tehti välislaenu andmiseks Euroopa Investeerimisprogrammale (EIP) antud volituse raames. EFSD+ toiminguteks kasutatavate vahendite eraldamisel tuleks lähtuda asjakohastest programmitöö dokumentidest, eelkõige nendes kindlaks määratud prioriteetidest, ning muu hulgas tuleks arvesse võtta iga partnerriigi või -piirkonna konkreetset olukorda ja vajadusi ning käesolevas määruses igale geograafilisele piirkonnale eraldatud vahendite suhtelist kaalu. Programmitöö peaks tagama sobiva tasakaalu EFSD+ raames tehtavate segarahastamis- ja eelarveliste tagatiste toimingute ning muude käesolevas määruses ette nähtud liidu rahastamise vormide vahel. EFSD+ tuleks rakendada avatud ja koostööl põhineva investeerimisstruktuuri kaudu, et tagada abikõlblike vastaspoolte valdkondlike ja geograafiliste eksperditeadmiste optimaalne kasutamine ja maksimeerida selle arengumõju. EFSD+ peaks koosnema piirkondlikest investeerimisplatvormidest käesoleva määrusega hõlmatud valdkondades ning peaks asjakohasel juhul hõlmama ka IPA III määruse kohaseid valdkondi.

EFSD+ sõltumatu, erapooletu, kaasava ja läbipaistva riskijuhtimise tagamiseks tuleks luua riski hindamise tehniline rühm, mis oleks avatud EIP, muude abikõlblike vastaspoolte ja huvitatud liikmesriikide ekspertidele ning mille tegevust korraldaks ja mida juhiks komisjon. Komisjon peaks tagama teabe ja analüüsi õigeaegse, läbipaistva ja kaasava jagamise kõigi liikmesriikidega, võttes igakülgsest arvesse konfidentsiaalsusaspekte. Komisjon peaks pärast tehnilise riski hindamise rühmaga konsulteerimist ja selle nõuandeid arvesse võttes sõlmima välistegevuse tagatise lepingud kõigi valitud abikõlblike vastaspooltega, sealhulgas EIPga, ning esitama nende lepingute põhielemendid asjaomasele strateegianõukogule.

- (63) EIP peaks talle aluslepingutega usaldatud rolli ja viimastel aastakümnetel liidu poliitika toetamisel saadud kogemusi arvestades olema ka edaspidi komisjoni jaoks välistegevuse tagatise raames meetmete elluviimisel loomulik partner. EIP ja komisjon peaksid tõhustama oma koostööd ja koordineerimist kogu EFSD+ välistegevuse tagatise rakendamise ajal, sealhulgas programmitöö protsessis ja kohapeal. EIP-le tuleks teha ülesandeks rakendada sihtotstarbelist investeerimissuunda, mis hõlmab ulatuslikku riskikatet tehingute jaoks, mida tehakse riiklike vastaspooltega ja riigi tasandist madalamate mitteäriliste vastaspooltega ning mis peaksid olema eksklusiivsed, välja arvatud tehingud, mida EIP ei saa teha või otsustab mitte teha. EIP jaoks tuleks asjakohasel juhul luua täiendavad mitteeksklusiivsed sihtotstarbelised investeerimissuunad, et pakkuda ulatuslikku riskikatet riigi tasandist madalamate äriliste vastaspooltega tehtavate tehingute puhul, ning meetmed, millega edendatakse välismaiseid otseinvesteeringuid, kaubandust ja partnerriikide majanduse rahvusvahelistumist, sealhulgas välismaiste otseinvesteeringute kaudu, ning muid liidu temaatilisi prioriteete, et toetada instrumendi eesmärke ja kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega, sealhulgas, kuid mitte ainult, arengut rahastavad Euroopa asutused ja liidu erasektori üksused. Eli tagatis peaks pakkuma üksnes poliitilist riskikatet erasektori tehingutele, mis peaks olema kooskõlas liikmesriikide ekspordikrediitiasutuste omadega.

Need investeerimissuunad, mis peaksid kujutama endast sihtotstarbelisi volitusi, mida EIP vajab tegutsemiseks väljaspool liitu, peaksid kohaldama samu reegleid, sealhulgas juhtimisreegleid, ja tingimusi, nagu kõik muud EFSD+ investeerimissuunad ning, välja arvatud eksklusiivne investeerimissuund, tuleks need kehtestada käesolevas määruses sätestatud EFSD+ välistegevuse tagatise meetmete ja vastaspoolte valiku ning abikõlblikkuse menetluse kohaselt. Nende kolme EIP sihtotstarbelise investeerimissuuna puhul peaks esialgne üldsumma olema 26 725 000 000 eurot. Iga investeerimissuuna summad peaksid olema põhjendatud ja kinnitatud programmitöö protsessi tulemusena mitmeaastase finantsraamistiku perioodi alguses ja programmitöö läbivaatamise käigus. Iga investeerimissuuna eesmärgid, prioriteedid ja summad ning nende rakendamine peaksid tagama poliitika täieliku kooskõla liidu prioriteetidega ning olema vastavuses käesoleva määrusega ja asjakohaste mitmeaastaste sihtprogrammidega, sealhulgas selle geograafiliste ja temaatiliste prioriteetidega. EFSD+ raames kasutatavat riskihindamis- ja tasustamis-meetodeid tuleks järjepidevalt kohaldada kõigi investeerimissuundade, sealhulgas EIP jaoks ette nähtud investeerimissuundade suhtes, et tagada võrdsed tingimused. EIP rakendatavad investeerimissuunad peaksid saama hõlmata kõiki riike, mis on kõlblikud saama välistegevuse tagatist, eelkõige seal, kus see on kõige vajalikum, ning kooskõlas instrumendi ja asjakohasel juhul IPA III määruse geograafiliste prioriteetidega. EFSD+ tagatised EIP tehingutele riigi tasandist madalamate äriliste vastaspooltega ja erasektori tehingutele tuleks anda samadel tingimustel kui teistele abikõlblikele vastaspooltele antavad tagatised.

EIP või muude abikõlblike vastaspoolte antud EFSD+ tagatise tehingutele riiklike vastaspooltega ja riigi tasandist madalamatele mitteäriliste vastaspooltega ning sellistele tehingutele riigi tasandist madalamate äriliste vastaspooltega, mis ei tooda märkimisväärset tulu, peaks olema võimalik anda tasuta, et aidata vähendada partnerriikide avaliku sektori investeeringute rahastamise kulusid. Komisjon ja EIP peaksid instrumendi üldeesmärkide ja põhimõtete, asjakohaste esialgsete programmitöö dokumentide ja asjakohasel juhul IPA III määruse kohaselt sõlmima sihtotstarbelisi välistegevuse tagatise lepinguid EIP sihtotstarbeliste investeerimissuundade jaoks.

- (64) EFSD+ eesmärk peaks olema toetada investeerimist kui kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitavat vahendit, soodustades kestlikku ja kaasavat majanduslikku, keskkonna ja sotsiaalset arengut, üleminekut kestlikule lisaväärtusega majandusele ja stabiilset investeerimiskeskkonda ning edendades sotsiaal-majanduslikku ja keskkonnaalast vastupanuvõimet partnerriikides, pöörates erilist tähelepanu vaesuse kaotamisele, aidates kaasa sotsiaal-majandusliku ebavõrdsuse vähendamisele, kestlikule ja kaasavale majanduskasvule, võitlusele kliimamuutuste vastu kooskõlas Pariisi kokkuleppe eesmärkidega, kliimamuutustega kohanemisele ja nende leevendamisele, keskkonnakaitsele ja -juhtimisele, inimväärsete töökohtade loomisele Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) põhiliste tööstandardite alusel, majanduslikele võimalustele ja ettevõtlusele, sotsiaal-majanduslikele sektoritele, sealhulgas sotsiaalsetele ettevõtetele ja kooperatiividele, mikro-, väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele (VKEd), kestlikule ühenduvusele ning vähekaitsitud rühmade toetamisele, inimõiguste austamisele, soolise võrdsuslikkuse ning naiste ja noorte mõjuvõimu suurendamisele ning ebaseadusliku rände konkreetsete sotsiaal-majanduslike algpõhjustega ja sundrände algpõhjustega tegelemisele kooskõlas asjakohaste esialgsete programmitöö dokumentidega.

EFSD+ rakendamine peaks olema kooskõlas instrumendi üldeesmärkide, põhimõtete ja poliitikaraamistikuga ning, kui see on asjakohane, IPA III määrusega, eelkõige kohaldatavate rahvusvaheliselt kokku lepitud investeerimissuuniste, -põhimõtete ja -konventsioonidega, sealhulgas ÜRO vastutustundliku investeerimise põhimõtetega, ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtetega, OECD suunistega rahvusvahelistele ettevõtjatele, ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni põhimõtetega vastutustundliku investeerimise kohta toidu- ja põllumajandussüsteemidesse, ILO konventsioonidega, rahvusvahelise inimõigustealase õigusega ja arengu tõhususe põhimõtetega, mis määrati kindlaks Busani tõhusa arengukoostöö partnerlusega ja mida kinnitati 2016. aastal Nairobi kõrgetasemelisel foorumil ning mis hõlmavad omalust, ühtlustamist, tulemustele keskendumist, läbipaistvust ja vastastikust aruandekohustust ning abi lahtisidumise eesmärki. Eritähelepanu tuleks pöörata riikidele, kus on ebakindol olukord või konflikt, vähim arenenud riikidele, väikestele arenevatele saareriikidele, merepiirita riikidele ja suure võlakoozumusega vaestele riikidele.

- (65) EFSD+ peaks maksimeerima rahastuse täiendavust, tegelema turutõrgete ja mitteoptimaalsete investeerimisotsustadega, toetama kohalikke avaliku sektori asutusi nende iseseisval suurendamisel ja rahastamisel, pakkuma innovaatilisi tooteid ja kaasama erasektori vahendeid. Täiendavust tuleks kohaldada kooskõlas instrumendi eesmärkide ja põhimõtetega ning muude asjakohaste liidu poliitikavaldkondadega. Erasektori, sealhulgas VKEdes kaasamine EFSD+ kaudu toimuvasse liidu koostöösse partnerriikidega peaks avaldama mõõdetavat ja täiendavat mõju arengule, moonutamata kohalikku turgu ja konkureerimata ebaõiglaselt kohalike ettevõtjatega. See peaks olema kulutõhus, läbipaistev, tuginema vastastikusele aruandekohustusele ning riskide ja kulude jagamisele. EFSD+ peaks toimima ühtse kontaktpunktina, kuhu saavad rahastamisetepanekuid esitada finantseerimisasutused ja muud avaliku ja erasektori investorid, ning pakkuma erinevat laadi rahalist toetust rahastamiskõlblikele investeringutele. EFSD+ võimendavat mõju tuleks hinnata, mõõtes täiendavate rahaliste vahendite kaasamist kestlikusse arengusse EFSD+ rahalise toetuse kaudu. Finantsvõimendust tuleks mõõta vastavalt finantsmääruse artikli 2 punktis 38 esitatud määratlusele ning rahvusvahelistele normidele ja tavadele, mida kasutatakse arengu rahastamise ametlike sekkumiste abil erasektorist saadud summade mõõtmiseks, näiteks OECD arenguabi komitee metoodika kohaselt. Euroopa Parlamendil või nõukogul peaks olema võimalik kutsuda abikõlblikke vastaspooli ja kodanikuühiskonda osalema arutelus käesoleva määrusega hõlmatud rahastamis- ja investeerimistoimingute üle.
- (66) Välistegevuse tagatis tuleks luua määrusega (EL) 2017/1601 loodud olemasoleva EFSD tagatise ja määrusega (EÜ, Euratom) nr 480/2009 loodud välistegevuse tagatisfondist toetatavate tagatiste alusel. Välistegevuse tagatisega tuleks toetada EFSD+ toiminguid, mis on seotud eelarveliste tagatiste, makromajandusliku finantsabi ja nõukogu otsuse 77/270/Euratom⁽²⁸⁾ alusel kolmandatele riikidele antud laenudega. Kõnealuseid meetmeid tuleks toetada instrumendi ja lisaks IPA III määruse ja määruse (Euratom) 2021/948 kohaste assigneeringutega, millest tuleks katta ka vastavalt makromajandusliku finantsabi laenudest tulenevad eraldised ja kohustused ning määruse (Euratom) 2021/948 artikli 10 lõikes 2 osutatud kolmandatele riikidele antavad laenud. EFSD+ toimingute rahastamisel tuleks eelistada neid, mis maksimeerivad täiendavust ja arengumõju, sealhulgas neid, millel on suur mõju inimväärsede töökohtade loomisele ning mille kulude ja tulude suhe suurendab investeringute kestlikkust ning mis tagavad kestlikkuse ja pikaajalise arengumõju. Välistegevuse tagatisega toetatavate toimingutega peaks asjakohasel juhul tegema kooskõlas parema õigusloome nõuetega põhjaliku keskkonna-, finants- ja sotsiaalsete aspektide eelhindamise.
- Eelarvelised tagatised ja rahastamisvahendid peaksid olema kooskõlas liidu poliitikaga maksualast koostööd mittetegevate jurisdiktsioonide suhtes ning selle ajakohastustega, nagu on sätestatud asjaomastes liidu õigusaktides ja nõukogu järeldustes, eelkõige nõukogu 8. novembri 2016. aasta järeldustes ja nende lisas, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2015/849⁽²⁹⁾. Kohaldatakse kõiki asjakohaseid finantsmääruse sätteid, eelkõige neid, mis käsitlevad finantsmääruse VI jaotises sätestatud eelarve kaudset täitmist. Oluliste avalike teenuste osutamine peaks jääma valitsuse vastutusalasse.
- (67) Selleks et võimaldada paindlikkust, suurendada atraktiivsust erasektori jaoks ja maksimeerida investeringute mõju, tuleks abikõlblike vastaspoolte suhtes teha erand finantsmääruses sätestatud normidest, mis käsitlevad eelarve täitmise viise. Sellisteks abikõlblikeks vastaspoolteks võivad olla ka asutused, kellele ei ole antud ülesannet rakendada avaliku ja erasektori partnerlust, või partnerriigi eraõiguslikud asutused.
- (68) Välistegevuse tagatise mõju suurendamiseks peaks liikmesriikidel ja Euroopa Majanduspiirkonna lepingu⁽³⁰⁾ osalistel olema võimalus panustada raha või tagatisega. Tagatise vormis panus ei tohiks ületada 50 % liidu tagatavate meetmete maksumusest. Sellest tagatisest tulenevate finantskohustuste jaoks ei tuleks ette näha eraldi ja likviidsuspuhver tuleks saada finantsmääruse artikliga 212 loodud ühisest eraldisfondist.

⁽²⁸⁾ Nõukogu 29. märtsi 1977. aasta otsus 77/270/Euratom, millega volitatakse komisjoni väljastama Euratomi laene, et aidata kaasa tuumaelektrijaamade rahastamisele (EÜT L 88, 6.4.1977, lk 9).

⁽²⁹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ (ELT L 141, 5.6.2015, lk 73).

⁽³⁰⁾ EÜT L 1, 3.1.1994, lk 3.

- (69) Välistegevusi viiakse tihti ellu väga ebastabiilses keskkonnas, kus on vaja pidevalt ja kiirelt reageerida liidu partnerite vajaduste muutumisele ning üleilmsetele probleemidele, mis on seotud inimõiguste, demokraatia ja hea valitsemistava, julgeoleku ja stabiilsuse, kliimamuutuste ja keskkonna ning ookeanidega, samuti rände, sundrände ja nende algpõhjustega. Prognoositavuse põhimõtte ühitamiseks vajadusega uute vajaduste tekkimise korral kiirelt reageerida tuleb kohandada programmide rahalist rakendamist. Selleks et suurendada liidu suutlikkust reageerida ettenägematutele vajadustele ja tuginedes Euroopa Arengufondiga saadud headele kogemustele, tuleks ette näha mittesihotstarbelised summad, mida kasutada uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reservina. Nende kasutuselevõtt peaks lähtuma käesolevas määruses sätestatud korrast.
- (70) Uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reserviga tuleks tagada järgmised lisavahendid: 200 000 000 eurot inimõiguste ja demokraatia teemaprogrammile, 200 000 000 eurot kodanikuühiskonna organisatsioonide teemaprogrammile ning 600 000 000 eurot üleilmsete probleemide teemaprogrammile.
- (71) Komisjon peaks enne uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reservi vahendite kasutuselevõttu teavitama üksikasjalikult Euroopa Parlamenti ning võtma täiel määral arvesse parlamendi tähelepanekuid nende laadi, eesmärkide ja kavandatud summade kohta.
- (72) Seega tuleks käesolevas määruses küll järgida põhimõtet, et liidu eelarve kinnitatakse igal aastal, kuid säilitada võimalus kohaldada finantsmääruses muude poliitikameetmete puhul juba lubatud paindlikkust, nimelt ülekandmist ühest perioodist teise ja lubatud vahendite ümberpaigutamist, et tagada liidu vahendite tõhus kasutamine nii liidu kodanike kui ka partnerriikide seisukohast ja maksimeerida seega liidu välistegevuses sekkumisteks kättesaadavaid liidu vahendeid.
- (73) Kolmandate riikide sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamine peaks toimuma osana liidu arengukoostöö poliitikast, kui sellega püütakse täita peamiselt arenguvaldkonna eesmarke, ning osana liidu ühisest välis- ja julgeolekupoliitikast (ÜVJP), kui sellega püütakse täita peamiselt rahu ja julgeoleku valdkonna eesmarke, kooskõlas ELi lepingu artikliga 40. Käesolevas määruses austatakse menetluste rakendamist ja institutsioonide volituste ulatust liidu arengukoostöö poliitika ning liidu ÜVJP raames.
- (74) Instrumendi raames võetavad meetmed, mis on seotud varustuse, teenuste või tehnoloogia hankimise või rahastamisega, peaksid olema kooskõlas asjaomaste liidu, riigi ja rahvusvaheliste sätetega, eelkõige nõukogu ühisest seisukohas 2008/944/ÜVJP ⁽³¹⁾ sätestatud normide, liidu piiravate meetmete ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/821 ⁽³²⁾. Komisjoni poolt instrumendi raames tehtud riskihindamised ei mõjuta ekspordilitsentsitaotluste hindamist liikmesriikide poolt. Iga liikmesriik peaks hindama, sealhulgas valitsustevaheliste ülendmiste puhul, sõjaliste kaupade ühisest ELi nimekirjas olevate toodete ekspordilitsentside taotlusi igal üksikjuhul eraldi, võrreldes neid ühisest seisukohas 2008/944/ÜVJP sätestatud kriteeriumitega. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/125 ⁽³³⁾ kohaselt ei tohiks selliste meetmetega rahastada ühegi sellise seadme hankimist, mida on võimalik kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks.
- (75) ÜMTde, sealhulgas Gröönimaa assotsieerimise otsusega kehtestatakse ülemeremaade ja -territooriumide liiduga assotsieerimise rahastamispakett. Kõnealune rahastamispakett on ülemeremaade ja -territooriumide toetamise põhiallikas. Vastavalt ÜMTde, sealhulgas Gröönimaa assotsieerimise otsusele, peaksid ülemeremaadel ja -territooriumidel asuvad isikud ja üksused olema kõnealuse otsuse alusel abikõlblikud, kui programmi reeglitest ja eesmärkidest või võimalikest kokkulepetest liikmesriigiga, millega vastav ülemeremaa või -territoorium on seotud, ei tulene teisiti. Lisaks tuleks ühist huvi pakkuvates valdkondades soodustada partnerriikide ja ülemeremaade ja -territooriumide, samuti ELi toimimise lepingu artikli 349 kohaste liidu äärepoolseimate piirkondade vahelist koostööd.

⁽³¹⁾ Nõukogu 8. detsembri 2008. aasta ühine seisukoht 2008/944/ÜVJP, millega määratletakse sõjatehnoloogia ja -varustuse ekspordi kontrolli reguleerivad ühiseeskirjad (ELT L 335, 13.12.2008, lk 99).

⁽³²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2021. aasta määrus (EL) 2021/821, millega kehtestatakse liidu kord kaheksa kasutusega kaupade ekspordi, vahendamise, tehnilise abi, transiidi ja edasitoimetamise kontrollimiseks (ELT L 206, 11.6.2021, lk 1).

⁽³³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. jaanuari 2019. aasta määrus (EL) 2019/125, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks (ELT L 30, 31.1.2019, lk 1).

- (76) Partnerriikide arenguprotsessides isevastutuse ja välisabi kestlikkuse suurendamiseks peaks liit koostöö tegemisel projekti elutsükli kõigis aspektides asjakohasel juhul eelistama partnerriikide endi institutsioonide, suutlikkuse ja oskusteabe ning süsteemide ja menetluste kasutamist, tagades samal ajal kohalike omavalitsuste ja kodanikuühiskonna täieliku kaasamise. Liit peaks tegema liidu rahaliste vahendite võimalikele saajatele kättesaadavaks teabe ja koolituse selle kohta, kuidas liidu vahendeid taotleda.
- (77) Teavitustegevus soodustab demokraatlikku arutelu, tugevdab institutsioonilist kontrolli ja järelevalvet liidu rahastamise üle ning aitab kaasa liidu usaldusväärsuse suurendamisele. Liit ja liidu rahaliste vahendite saajad peaksid suurendama liidu meetmete nähtavust ning esitama asjakohaselt teavet liidu toetuse lisaväärtuse kohta. Sellega seoses ja finantsmääruse kohaselt peaksid liidu rahaliste vahendite saajatega sõlmitud lepingud sisaldama asjakohase nähtavuse tagamise kohustusi ning kui neid kohustusi ei täideta, peaks komisjon toimima asjakohaselt ja aegsasti.
- (78) Käesolevas määruses osutatud iga-aastased või mitmeaastased tegevuskavad ja meetmed peaksid olema tegevusprogrammid finantsmääruse tähenduses. Iga-aastased või mitmeaastased tegevuskavad peaksid koosnema meetmepaketist, mis on koondatud ühte dokumenti.
- (79) Finantsmääruse, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 883/2013 ⁽³⁴⁾ ning nõukogu määruste (EÜ, Euratom) nr 2988/95, ⁽³⁵⁾ (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ⁽³⁶⁾ ja (EL) 2017/1939 ⁽³⁷⁾ kohaselt tuleb liidu finantshuve kaitsta proportsionaalsete meetmetega, sealhulgas meetmetega, mis hõlmavad õigusnormide rikkumise, sealhulgas kelmuste ja pettuste ärahoidmist, avastamist, kõrvaldamist ja uurimist, kaotatud, alusetult makstud või ebaõigesti kasutatud summade sissenõudmist ning asjakohasel juhul halduskaristuste kehtestamist. Eelkõige on Euroopa Pettustevastasel Ametil (OLAF) vastavalt määrustele (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ja (EL, Euratom) nr 883/2013 õigus korraldada haldusjuurdlusi, sealhulgas kohapealseid kontrolle ja inspekteerimisi, et teha kindlaks, kas on esinenud kelmust, pettust, korruptsiooni või muud liidu finantshuve kahjustavat ebaseaduslikku tegevust. Euroopa Prokuratuuril on määruse (EL) 2017/1939 kohaselt õigus uurida liidu finantshuve kahjustavaid kuritegusid, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2017/1371, ⁽³⁸⁾ ja esitada süüdistusi.

Vastavalt finantsmäärusele peab iga isik või üksus, kes saab liidu vahendeid, tegema liidu finantshuvide kaitsel igakülgset koostööd, andma komisjonile, OLAFile, kontrollikoja ja tõhustatud koostöös osalevate liikmesriikide suhtes kooskõlas määrusega (EL) 2017/1939 Euroopa Prokuratuurile vajalikud õigused ja nõutava juurdepääsu ning tagama, et kolmandad isikud, kes on kaasatud liidu vahendite haldamisse, annavad samaväärsed õigused. Seetõttu peaksid kolmandate riikide ja territooriumidega ja rahvusvaheliste organisatsioonidega sõlmitud kokkulepped, samuti kõik instrumendi rakendamise tulemusel sõlmitavad lepingud või kokkulepped sisaldama sätteid, millega antakse komisjonile, kontrollikoja ja OLAFile sõnaselge õigus kooskõlas oma vastavate volitustega korraldada selliseid auditeid, kohapealseid kontrolle ja inspeksioone ning tagatakse, et liidu rahastamise rakendamise seotud kolmandad isikud annavad samaväärsed õigused.

- (80) Instrument peaks aitama kaasa rahvusvahelisele maksupettuste, maksudest kõrvalehoidmise, kelmuste, pettuste, korruptsiooni ja rahapesu vastasele võitlusele.
- (81) Käesoleva määruse mitteolemuslike osade täiendamiseks või muutmiseks peaks komisjonil olema õigus võtta kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 290 vastu delegeeritud õigusakte, et muuta sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamiseks mõeldud summat arengu ning arenguks vajaliku julgeoleku toetamiseks, välistegevuse tagatise maksimumsummat, eraldiste määrasid ja välistegevuse tagatisele eraldatud maksimaalset summat, II, III ja IV lisas loetletud koostöö- ja sekkumisvaldkondi, V lisas loetletud EFSD+ meetmete prioriteetseid valdkondi ja VI lisas esitatud näitajaid ning et täiendada käesolevat määrust erieesmärkide, prioriteetsete koostöövaldkondadega, mis on võetud II lisas esitatud geograafiliste programmide koostöövaldkondadest, sealhulgas prioriteetide seadmine,

⁽³⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. septembri 2013. aasta määrus (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1073/1999 ja nõukogu määrus (Euratom) nr 1074/1999 (ELT L 248, 18.9.2013, lk 1).

⁽³⁵⁾ Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT L 312, 23.12.1995, lk 1).

⁽³⁶⁾ Nõukogu 11. novembri 1996. aasta määrus (Euratom, EÜ) nr 2185/96, mis käsitleb komisjoni tehtavat kohapealset kontrolli ja inspekteerimist, et kaitsta Euroopa ühenduste finantshuve pettuste ja igasuguse muu eeskirjade eiramiste eest (EÜT L 292, 15.11.1996, lk 2).

⁽³⁷⁾ Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT L 283, 31.10.2017, lk 1).

⁽³⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/1371, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil (ELT L 198, 28.7.2017, lk 29).

temaatilised eesmärgid ning esialgsed finantseraldised teatavatele allpiirkondadele, ning et täiendada käesolevat määrust seire- ja hindamisraamistiku loomist käsitlevate sätetega. On eriti oluline, et komisjon korraldaks oma ettevalmistava töö käigus asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas asjaomaste sidusrühmadega, nt kodanikuühiskond ja eksperdid, ja et kõnealused konsultatsioonid viidaks läbi kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppes⁽³⁹⁾ sätestatud põhimõtetega. Eelkõige selleks, et tagada delegeeritud õigusaktide ettevalmistamises võrdne osalemine, saavad Euroopa Parlament ja nõukogu kõik dokumendid liikmesriikide ekspertidega samal ajal ning nende ekspertidel on pidev juurdepääs komisjoni eksperdirühmade koosolekutele, millel arutatakse delegeeritud õigusaktide ettevalmistamist.

- (82) Selleks et tagada käesoleva määruse asjaomaste sätete ühetaolised rakendamistingimused, tuleks komisjonile anda rakendamisolulised. Neid volitusi tuleks teostada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 182/2011⁽⁴⁰⁾.
- (83) Vastavalt 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppe punktidele 22 ja 23 tuleks käesolevat instrumenti hinnata teabe põhjal, mis on kogutud seirenormide alusel, vältides samal ajal eelkõige liikmesriikidele langevat halduskoormust ja ülereguleerimist. Seirenormid peaksid asjakohasel juhul sisaldama ka mõõdetavaid näitajaid, mille alusel saab hinnata instrumendi mõju kohapeal.
- (84) Viiteid käesoleva määrusega asendatava nõukogu otsuse 2010/427/EL⁽⁴¹⁾ artiklis 9 nimetatud liidu välisabi rahastamisvahenditele tuleks käsitada viidetena käesolevale määrusele. Komisjon peaks tagama, et käesolevat määrust rakendatakse kooskõlas kõnealuses otsuses Euroopa välisteenistusele omistatud rolliga.
- (85) Käesolevas määruses sätestatud tegevused ja meetmed peaksid asjakohasel juhul täiendama meetmeid, mille liit on ELi lepingu V jaotise 2. peatüki raames püstitatud ÜVJP eesmärkide täitmiseks vastu võtnud, ja meetmeid, mis on ELi toimimise lepingu viienda osa IV jaotise kohaselt vastu võetud, ning olema selliste meetmetega kooskõlas ja järgima neid.
- (86) Kuna käesoleva määruse eesmärgid ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab neid meetmete ulatuse tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (87) Otsust nr 466/2014/EL tuleks muuta ja see tuleks kehtetuks tunnistada ning määrused (EL) 2017/1601 ja (EL, Euratom) nr 480/2009 tuleks kehtetuks tunnistada.
- (88) Selleks et tagada asjaomases poliitikavaldkonnas toetuse andmise järjepidevus ja võimaldada rakendamise alustamist mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 algusest, peaks käesolev määrus jõustuma võimalikult kiiresti ja seda tuleks kohaldada tagasiulatuvalt alates 1. jaanuarist 2021,

⁽³⁹⁾ ELT L 123, 12.5.2016, lk 1.

⁽⁴⁰⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisoluliste teostamise suhtes (ELT L 55, 28.2.2011, lk 13).

⁽⁴¹⁾ Nõukogu 26. juuli 2010. aasta otsus 2010/427/EL, millega määratakse kindlaks Euroopa välisteenistuse korraldus ja toimimine (ELT L 201, 3.8.2010, lk 30).

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

I JAOTIS

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Reguleerimise

Käesoleva määrusega luuakse mitmeaastase finantsraamistiku perioodiks 2021–2027 naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Globaalne Euroopa“ (edaspidi „instrument“), sealhulgas Euroopa Kestliku Arengu Fond + (EFSD+) ning välistegevuse tagatis.

Selles sätestatakse instrumendi eesmärgid, eelarve aastateks 2021–2027, liidu rahastamise vormid ja sellise rahastamise reeglid.

Artikkel 2

Mõisted

Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- 1) „riigi sihtprogramm“ – üht riiki hõlmav sihtprogramm;
- 2) „mitme riigi sihtprogramm“ – mitut riiki hõlmav sihtprogramm;
- 3) „piirkonna sihtprogramm“ – mitme riigi sihtprogramm, mis hõlmab mitut kolmandat riiki samas artikli 4 lõike 2 kohases geograafilises piirkonnas;
- 4) „piirkonnaülene sihtprogramm“ – mitme riigi sihtprogramm, mis hõlmab mitut kolmandat riiki artikli 4 lõike 2 kohastes eri geograafilistes piirkondades;
- 5) „piiriülene koostöö“ – ühe või mitme liikmesriigi koostöö ühe või mitme kolmanda riigi või territooriumiga, mis piirnevad liidu maismaa- või merevälispiiriga ning see hõlmab ka riikidevahelist koostööd suurematel riigiülestel territooriumidel või merealade ümber ja piirkondadevahelist koostööd, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrmises, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondist ja välistegevuse rahastutest toetatava Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi (Interreg) erisätteid (edaspidi „Interregi määrmis“);
- 6) „õigussubjekt“ – füüsiline isik või liidu, riigi või rahvusvahelise õiguse alusel asutatud ja sellisena tunnustatud juriidiline isik, millel on juriidilise isiku staatus ning võime toimida enda nimel, teostada õigusi ja kanda kohustusi, või finantsmääruse artikli 197 lõike 2 punktis c osutatud üksus, millel ei ole juriidilise isiku staatust;
- 7) „kodanikuühiskonna organisatsioon“ – lai osalejatering, kellel on mitu rolli või mitmesugused volitused, mis võivad aja jooksul ning asutuste ja riikide lõikes muutuda ning see hõlmab kõiki mitteriiklikke, mittetulunduslikke, sõltumatuid ja rahumeelseid struktuure, millesse inimesed koonduvad ühiste, sealhulgas poliitiliste, kultuuriliste, usuliste, keskkondlike, sotsiaalsete või majanduslike eesmärkide ja ideaalide edendamiseks ning mis toimivad kohalikul, riiklikul, piirkondlikul või rahvusvahelisel tasandil ning mis hõlmavad linna- ja maapiirkondade, ametlikke ja mitteametlikke organisatsioone;
- 8) „kohalik omavalitsus“ – avaliku sektori asutus, millel on juriidilise isiku staatus, mis on osa riigi struktuurist, mis on keskvalitsuse tasandist madalam, näiteks küla, omavalitsus, maakond, provints või piirkond, millel on aruandekohustus kodanike ees ning mis tavaliselt koosneb otsuseid tegevast või poliitikat kujundavast organist, nagu nõukogu või kogu, ning täitevorganist, nagu linnapea või muu täitev ametnik, kes on kohalikul tasandil otse või kaudselt valitud või välja valitud;

- 9) „investeeringuissuund“ – sihtvaldkond, milles välisesteguvuse tagatisest EFSD+ raames toetatakse investeeringuportfelle konkreetsetes piirkondades, riikides või sektorites;
- 10) „täiendavus“ – finantsmääruse artikli 209 lõikel 2 rajanev põhimõte, mille kohaselt aidatakse käesoleva määruse ja IPA III määruse kontekstis EFSD+ raames antava välisesteguvuse tagatise toetusega kaasa kestlikule arengule toimingutega, mida ilma selle tagatiseta ei oleks saanud teha või millega saavutatakse rohkem ja suuremaid positiivseid tulemusi kui need, mida oleks võidud saavutada ilma selleta. Täiendavuse põhimõte tähendab ka seda, et välisesteguvuse tagatisest toetatavate toimingutega kaasatakse erasektori vahendeid ning tegeletakse turutõrgetega või mitteoptimaalsete investeeringuolukordadega ning parandatakse investeeringu kvaliteeti, kestlikkust, mõju või ulatust. Nimetatud põhimõttega tagatakse samuti, et välisesteguvuse tagatise toimingutega ei asendata liikmesriikide, erasektori ega muudest liidu või rahvusvahelistest vahenditest antavat toetust ning välditakse teiste avaliku või erasektori investeeringute väljatõrjumist, kui see ei ole igakülgsest põhjendatud instrumendi eesmärkide ja põhimõtete kohaselt. Välisesteguvuse tagatisega toetatavatel projektidel on tavaliselt kõrgem riskiprofiil kui abikõlblike vastaspoolte poolt nende tavapärase investeeringupoliitika kohaselt toetatud investeeringute portfellil ilma välisesteguvuse tagatiseta;
- 11) „tehing riiklike vastaspooltega ja riigi tasandist madalamate mitteäriliste vastaspooltega“ – tehing, mille puhul on vastaspool vahetult riik või avaliku sektori üksus, millele riik on andnud täieliku selge tagatise, kuna tal puudub õigus- ja teovõime või finantsautonoomia või suutlikkus vajaliku otsese rahastamise saamiseks;
- 12) „tehing riigi tasandist madalamate äriliste vastaspooltega“ – tehing, mille vastaspool on avaliku sektori üksus, millel puudub riigi selge tagatis ja mis on finantsiliselt võimeline omal vastutusel laenu võtma ja millel on selleks õigus- ja teovõime;
- 13) „rahastaja“ – rahvusvaheline finantseerimisasutus, liikmesriik või liikmesriigi avaliku sektori asutus, ametiasutus või muu avaliku sektori või erasektori üksus, kes osaleb ühises eraldisfondis;
- 14) „partnerriik“ – riik või territoorium, mis võib saada käesolevast instrumendist artikli 4 kohast liidu toetust.

Kui käesolevas määruses on osutatud inimõigustele, mõeldakse nende all ka põhivabadusi.

Artikkel 3

Instrumendi eesmärgid

1. Instrumendi üldeesmärgid on

- a) kaitsta ja edendada kogu maailmas liidu väärtusi, põhimõtteid ja põhihuve, et viia ellu ELi lepingu artikli 3 lõikes 5 ning artiklites 8 ja 21 sätestatud liidu välisesteguvuse eesmärgid ja põhimõtteid, aidates nii kaasa vaesuse vähendamisele ja pikas perspektiivis kaotamisele, demokraatia, õigusriigi ja inimõiguste, kestliku arengu kindlustamisele, toetamisele ja edendamisele ning kliimamuutuste vastasele võitlusele ning tegeledes ebaseadusliku rände ja sundrände küsimustega, sealhulgas nende algpõhjustega;
- b) edendada mitmepoolsust, täita liidu võetud rahvusvahelisi kohustusi ja eesmärgid, eelkõige kestliku arengu eesmärkide, tegevuskava 2030 ja Pariisi kokkuleppe raames;
- c) edendada tugevamaid partnerlusi kolmandate riikidega, sealhulgas Euroopa naabruspoliitika riikidega, tuginedes ühistele huvidele ja isevastutusele, eesmärgiga soodustada stabiliseerumist, head valitsemistava ja vastupanuvõime suurendamist.

2. Instrumendi erieesmärgid on

- a) toetada ja edendada dialoogi ning koostööd kolmandate riikidega ja piirkondadega naabruses, Sahara-taguses Aafrikas, Aasias ja Vaikse ookeani riikides, Põhja- ja Lõuna-Ameerikas ning Kariibi mere piirkonnas;
- b) arendada Euroopa naabruspoliitika riikidega tugevdatud eripartnerlusi ja tõhustatud poliitilist koostööd, mis põhinevad koostööl, rahul ja stabiilsusel ning ühisel pühendumusel universaalsetele väärtustele, milleks on demokraatia, õigusriigi ja inimõiguste austamine, ning mille eesmärk on sügav ja kestlik demokraatia ja järkjärguline sotsiaal-majanduslik integratsioon ning inimestevahelised kontaktid;

- c) üleilmsel tasandil
- i) kaitsta, toetada ja edendada demokraatiat, õigusriiki, sealhulgas vastutusmehhanisme, ja inimõigusi, sealhulgas soolist võrdsuslikkust ja inimõiguste kaitsjate kaitset, sealhulgas kõige keerulisemates oludes ja hädaolukordades;
 - ii) toetada kodanikuühiskonna organisatsioone;
 - iii) edendada stabiilsust ja rahu ning ennetada konflikte, aidates nii kaasa tsiviilelanike kaitsele, ning
 - iv) tegeleda muude üleilmsete probleemidega, näiteks kliimamuutused, bioloogilise mitmekesisuse ja keskkonna kaitse ning ränne ja liikuvus;
- d) reageerida kiiresti
- i) kriisiolukordadele, ebastabiilsusele ja konfliktidele, sealhulgas rändevoogetest ja sundrändest põhjustatud juhtudel, ning hübriidohtudele;
 - ii) vastupanuvõimega seotud probleemidele, sealhulgas loodusõnnetused ja inimtegevusest tingitud õnnetused, ning humanitaarabi ja arengutegevuse seostamise vajadusele, ning
 - iii) liidu välispoliitilistele vajadustele ja prioriteetidele.
3. Käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud eesmärkide täitmist mõõdetakse artiklis 41 osutatud asjakohaste näitajatega.
4. Instrumendi kulutustest peavad vähemalt 93 % vastama OECD arenguabi komitee kehtestatud ametliku arenguabi kriteeriumidele, aidates nii täita ametliku arenguabi kollektiivseid kohustusi, sealhulgas vähim arenenud riikide osas. Arvesse võetakse I lisas loetletud partnerriikide ja -territooriumidega seotud kulude eripära.

Artikkel 4

Kohaldamisala ja struktuur

1. Liidu rahastamist rakendatakse instrumendi raames järgmiste programmide ja meetmete kaudu:
- a) geograafilised programmid;
 - b) teemaprogrammid;
 - c) kiirreageerimismeetmed.
2. Geograafilised programmid hõlmavad koostööd ühe või mitme riigiga järgmistes piirkondades:
- a) naabruspiirkond;
 - b) Sahara-tagune Aafrika;
 - c) Aasia ja Vaikse ookeani piirkond;
 - d) Põhja- ja Lõuna-Ameerika ning Kariibi mere piirkond.

Geograafilised programmid võivad hõlmata kõiki kolmandaid riike, välja arvatud IPA III määruses kindlaks määratud kandidaate ja potentsiaalseid kandidaate ning ülemeremaid ja -territooriume.

Lubatud on luua ka mandri või piirkonnaülese ulatusega geograafilisi programme, eriti üleaaafrikalisi programme, mis hõlmavad esimese lõigu punktides a ja b nimetatud Aafrika riike, ja programme, mis hõlmavad esimese lõigu punktides b, c ja d märgitud Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riike.

Naabruspiirkonna geograafilised programmid võivad hõlmata I lisas loetletud riike ja territooriume.

Instrumendi eesmärkide saavutamiseks peavad geograafilised programmid põhinema II lisas sätestatud koostöövaldkondadel.

3. Teemaprogrammid hõlmavad kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks üleilmsel tasandil tegutsemist järgmistes valdkondades:
- a) inimõigused ja demokraatia;

- b) kodanikuühiskonna organisatsioonid;
- c) rahu, stabiilsus ja konfliktide ennetamine;
- d) üleilmsed probleemid.

Teemaprogrammid võivad hõlmata kõiki kolmandaid riike, samuti ülemeremaid ja -territooriume.

Instrumendi eesmärkide saavutamiseks peavad teemaprogrammid põhinema III lisas sätestatud koostöövaldkondadel.

4. Kiirreageerimismeetmetega võimaldatakse varajast reageerimist, et:

- a) aidata kaasa rahule, stabiilsusele ja konfliktide ennetamisele kiireloomulistes olukordades, kriisi tekkimisel, kriisi ajal ja järel, sealhulgas rändevõogudest ja sundrändest põhjustatud juhtudel;
- b) aidata kaasa riikide, ühiskondade, kogukondade ja üksikisikute vastupanuvõime suurendamisele ning humanitaar- ja arengumeetmete seostamisele ning asjakohasel juhul rahu kindlustamisele;
- c) tegeleda liidu välispoliitika vajaduste ja prioriteetidega.

Kiirreageerimismeetmed võivad hõlmata kõiki kolmandaid riike, samuti ülemeremaid ja -territooriume.

Instrumendi eesmärkide saavutamiseks peavad kiirreageerimismeetmed põhinema IV lisas sätestatud sekkumisvaldkondadel.

5. Instrumendi raames rakendatakse meetmeid eelkõige geograafiliste programmide kaudu.

Teemaprogrammide kaudu rakendatavate meetmetega täiendatakse geograafiliste programmidega rahastatavaid meetmeid ning nendega toetatakse üleilmseid ja piirkonnaüleseid algatusi, mille eesmärk on saavutada rahvusvaheliselt kokkulepitud eesmärgid, eelkõige kestliku arengu ja Pariisi kokkuleppe eesmärgid, ning kaitsta üleilmseid avalikke hüvesid või lahendada üleilmseid probleeme. Teemaprogrammide kaudu rakendatavaid meetmeid võib võtta ka juhul, kui

- a) geograafilist programmi ei ole;
- b) geograafiline programm on peatatud;
- c) asjaomase partnerriigiga ei ole meetme suhtes kokkulepet saavutatud või
- d) meedet ei saa asjakohaselt ellu viia geograafiliste programmidega.

Kiirreageerimismeetmed täiendavad geograafilisi programme ja teemaprogramme. Kiirreageerimismeetmete kavandamisel ja rakendamisel järgitakse asjakohasel juhul nende järjepidevust geograafiliste või teemaprogrammide raames.

6. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte II, III ja IV lisa muutmiseks.

7. Komisjonil on õigus võtta 31. detsembriks 2021 kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakt käesoleva määruse täiendamiseks sätetega, milles määratakse kindlaks

- a) erieesmärgid ja prioriteetsed koostöövaldkonnad, mis pärinevad II lisa geograafiliste programmide koostöövaldkondadest, sealhulgas prioriteetide seadmine järgmistele allpiirkondadele: lõunanaabrus, idanaabrus, Lääne-Aafrika, Ida- ja Kesk-Aafrika, Lõuna-Aafrika ja India ookeani piirkond, Lähis-Ida, Kesk-Aasia, Lõuna-Aasia, Põhja- ja Kagu-Aasia, Vaikse ookeani piirkond, Põhja- ja Lõuna-Ameerika ning Kariibi mere piirkond;
- b) soovituslikud temaatilised eesmärgid geograafilise samba jaoks ja
- c) esialgsed finantseraldised Lääne-Aafrika, Ida- ja Kesk-Aafrika, Lõuna-Aafrika ja India ookeani allpiirkondadele.

Käesoleva lõike esimeses lõigus osutatud delegeeritud õigusakt vaadatakse läbi artikli 42 lõikes 2 osutatud vahehindamise käigus.

*Artikkel 5***Kooskõla, ühtsus, koostoime ja täiendavus**

1. Instrumendi rakendamisel tagatakse kooskõla, ühtsus, koostoime ja vastastikune täiendavus kõigi liidu välistegevuse valdkondadega, sealhulgas muude välistegevuse rahastute ning muude asjakohaste liidu poliitikameetmete ja programmidega, samuti poliitikavaldkondade arengusidusus.

Sel eesmärgil võtab liit arvesse kõigi kestlikku arengut käsitlevate sise- ja välispoliitika valdkondade mõju ning püüab edendada suuremat koostoimet ja täiendavust eeskätt kaubanduspoliitikaga, majanduskoostööga ja muude sektoripõhiste koostöövaldkondadega.

2. Määruse (EÜ) nr 1257/96 kohaldamisalasse kuuluvaid meetmeid instrumendist ei rahastata.

3. Asjakohasel juhul võib instrumendist toetust saanud meede saada toetust ka mõnest muust liidu programmist, tingimusel et neist toetustest ei kaeta samu kulusid. Instrumendist võib toetada ka muude liidu programmide raames võetavaid meetmeid, tingimusel et toetustest ei kaeta samu kulusid. Asjakohase liidu programmi reegleid kohaldatakse vastavalt selle osa suhtes, millega on meedet toetatud. Kumulatiivne rahastamine ei tohi ületada meetme rahastamiskõlblikke kogukulusid. Liidu eri programmidest saadud toetuse võib arvutada proportsionaalselt kooskõlas dokumentidega, milles on sätestatud toetuse tingimused.

*Artikkel 6***Eelarve**

1. Instrumendi rakendamise rahastamispakett ajavahemikul 1. jaanuarist 2021 kuni 31. detsembrini 2027 on 79 462 000 000 eurot jooksevhindades.

2. Lõikes 1 osutatud rahastamispakett moodustub järgmiselt:

a) 60 388 000 000 eurot geograafiliste programmide jaoks:

- naabrusspiirkond vähemalt 19 323 000 000 eurot,
- Sahara-tagune Aafrika vähemalt 29 181 000 000 eurot,
- Aasia ja Vaikse ookeani piirkond 8 489 000 000 eurot,
- Põhja- ja Lõuna-Ameerika ning Kariibi mere piirkond 3 395 000 000 eurot;

b) 6 358 000 000 eurot teemaprogrammide jaoks:

- inimõigused ja demokraatia 1 362 000 000 eurot,
- kodanikuühiskonna organisatsioonid 1 362 000 000 eurot,
- rahu, stabiilsus ja konfliktide ennetamine 908 000 000 eurot,
- üleilmsed probleemid 2 726 000 000 eurot;

c) 3 182 000 000 eurot kiirreageerimismeetmete jaoks.

3. Uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reserviga suurus 9 534 000 000 eurot suurendatakse käesoleva artikli lõike 2 punktides a, b ja c nimetatud summasid kooskõlas artikliga 17.

4. Lõike 2 punktis a osutatud rahastamispakett vastab vähemalt 75 %-le lõikes 1 osutatud rahastamispaketist.

5. Artikli 9 alusel võetavaid meetmeid rahastatakse kuni 270 000 000 euro ulatuses. Komisjonil on õigus selle summa muutmiseks võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte.

Artikkel 7

Poliitikaraamistik

Instrumendi rakendamise üldise poliitikaraamistiku moodustavad assotsieerimislepingud, partnerlus- ja koostöölepingud, mitmepoolsed kokkulepped, milles liit osaleb, ja muud kokkulepped, millega luuakse õiguslikult siduvad suhted liidu ja partnerriikide vahel, samuti Euroopa Ülemkogu järeldused, nõukogu järeldused, tippkohtumiste deklaratsioonid või riigipeade või valitsusjuhtide või ministrite tasandi kohtumistel partnerriikidega vastu võetud järeldused, Euroopa Parlamendi resolutsioonid, komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja teatised.

Artikkel 8

Üldpõhimõtted

1. Liit seab eesmärgiks edendada, arendada ja tugevdada liidu aluseks olevaid demokraatia, hea valitsemistava ja õigusriigi põhimõtteid, inimõiguste austamist, sealhulgas nende universaalsust ja jagamatust, põhivabaduste ja inimväärikuse austamist ning võrdsuse ja solidaarsuse põhimõtteid, pidades dialoogi ja tehes koostööd partnerriikide, -piirkondade ja kodanikuühiskonnaga muu hulgas mitmepoolsetel foorumitel võetavate meetmete abil.

2. Instrumendi raames kohaldatakse õigustel põhinevat käsitusviisi, mis hõlmab kõiki inimõigusi, see tähendab nii kodaniku- ja poliitilisi kui ka majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi, et integreerida inimõiguste põhimõtted, toetada õiguste omajate suutlikkust oma õigusi nõuda, pöörates seejuures erilist tähelepanu vaesematele, tõrjutud ja vähekaitsitud inimestele ja rühmadele, sealhulgas puuetega inimestele, ning aidata partnerriike oma rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustuste täitmisel. Kõnealuse käsitusviisi puhul juhindutakse põhimõttest, et mitte kedagi ei tohi kõrvale jätta, võrdsuspõhimõttest ning igasuguse diskrimineerimiskeelu põhimõttest.

3. Instrumendiga edendatakse soolist võrdsuslikkust, naiste ja tütarlaste õigusi, nende mõjuvõimu suurendamist, igasugust diskrimineerimiskeeldu, kasutades selleks sihtotstarbelisi ja peavoolustatud meetmeid. Samuti pööratakse erilist tähelepanu laste õigustele ja noorte mõjuvõimu suurendamisele.

4. Instrumenti rakendatakse täielikus kooskõlas liidu pühendumisega jätkuvalt edendada, kaitsta ja järgida kõiki inimõigusi ning rakendada täies ulatuses ja mõjusalt Pekingi tegevusprogrammi ning elanikkonna ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogrammi, samuti nende läbivaatamise konverentside tulemusi, ning liit on jätkuvalt pühendunud seksuaal- ja reproduktiivtervise ning seonduvate õiguste edendamisele. Seda silmas pidades toetatakse instrumendist liidu pühendumist edendada, kaitsta ja järgida iga inimese õigust omada täielikku kontrolli ning otsustada vabalt ja vastutustundlikult oma seksuaalsuse ning seksuaal- ja reproduktiivtervisega seotud küsimuste üle ilma diskrimineerimise, sundimise ja vägivallata. Samuti toetab liit vajadust tagada üldine juurdepääs igakülgele kvaliteetsele ja taskukohasele seksuaal- ja reproduktiivtervise alasele teabele ja haridusele, sealhulgas põhjalikule seksuaalkasvatusele, ning tervishoiuteenustele.

5. Kui see on asjakohane, toetab liit kahepoolse, piirkondliku ja mitmepoolse koostöö ja dialoogi, assotsieerimis- ja kaubanduslepingute, partnerluslepingute ning kolmepoolse koostöö elluviimist.

Liit edendab üleilmsete hüvede ja probleemide suhtes mitmepoolset ning reeglitel ja väärtustel põhinevat lähenemisviisi ning teeb selleks koostööd liikmesriikide, partnerriikide, rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste rahastajatega.

Liit edendab tõhusat mitmepoolsust koostöö soodustamises rahvusvaheliste organisatsioonide ja teiste rahastajatega.

Liit võtab arvesse ja tõstatab partnerriikidega peetavas korrapärasel poliitilisel dialoogil partnerriikide eelnevaid tulemusi kohustuste ja lubaduste, sealhulgas tegevuskava 2030, rahvusvaheliste inimõiguste konventsioonide ja muude konventsioonide, sealhulgas tuumaohutusnormide teemaliste, rahvusvaheliste kokkulepete, eelkõige Pariisi kokkuleppe, ja liiduga sõlmitud lepinguliste suhete, eelkõige assotsieerimislepingute, partnerlus- ja koostöölepingute ning kaubanduslepingute rakendamisel.

6. Ühelt poolt liidu ja liikmesriikide ja teiselt poolt partnerriikide vaheline koostöö põhineb arengu tõhususe põhimõtetel ning edendab neid asjakohasel juhul kõigi abiandmisviiside puhul, nimelt: partnerriikide isevastutus arenguprioriteetide suhtes, tulemustele orienteeritus, kaasavad arengupartnerlused, läbipaistvus ja vastastikune vastutus. Liit edendab tulemuslikku ja tõhusat vahendite kasutuselevõttu ja kasutamist.

Kooskõlas kaasava partnerluse ja läbipaistvuse põhimõttega tagab komisjon asjakohasel juhul igakülgse konsulteerimise partnerriikide asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonidega, ja kohalike ametiasutustega, samuti nende õigeaegse juurdepääsu asjakohasele teabele, et nad saaksid programmide kavandamisel, rakendamisel ja seotud seireprotsessides asjakohaselt osaleda ja sisulist rolli täita. Asjakohasel juhul tagab komisjon ka tõhustatud dialoogi pidamise erasektoriga.

Kooskõlas isevastutuse põhimõttega ning kui see on kohane, soosib komisjon programmide rakendamisel partnerriikide asutuste ja süsteemide kasutamist.

7. Meetmete ja algatuste vastastikuse täiendavuse ja tõhususe edendamiseks tagavad liit ja liikmesriigid oma poliitika koordineerimise ning konsulteerivad korrapäraselt omavahel abiprogrammide küsimuses, seda ka rahvusvahelistes organisatsioonides ning rahvusvahelistel konverentsidel.

Liit ja liikmesriigid koordineerivad oma vastavaid toetusprogramme, et suurendada nende tulemuslikkust ja tõhusust.

Liit soodustab instrumendi rakendamisel kaasatust ja koostööd liikmesriikidega, püüdes maksimeerida lisaväärtust ja võttes arvesse kogemusi ja suutlikkust, tugedades seeläbi ühiseid huve, väärtusi ja eesmärke. Liit innustab parimate tavade ja teadmiste jagamist liikmesriikide organite ja ekspertide seas.

8. Instrumendi programmid ja meetmed peavoolustavad kliimamuutuste vastast võitlust, keskkonnakaitset, inimõigusi, demokraatiat, soolist võrdsuslikkust ja asjakohasel juhul katastroofiohu vähendamist ning võtavad arvesse kestliku arengu eesmärkide vahelisi seoseid, et edendada integreeritud meetmeid, millega võib luua kaasnevaid hüvesid ja täita sidusalt mitut eesmärki. Need programmid ja meetmed põhinevad konteksti, suutlikkuse, riskide ja kaitsetuse laiaulatuslikul valdkonnaülesel analüüsil, nendesse on integreeritud vastupanuvõimet toetav käsitlus ja nad on konfliktitundlikud, samuti on nendes võetud arvesse konfliktide ennetamist ja rahu kindlustamist. Nendes juhindutakse põhimõttest „ära tekitada kahju“ ja põhimõttest, et mitte kedagi ei tohi kõrvale jätta.

9. Instrumendiga soodustatakse digiüleminekut, mis tugeva võimaldava tegurina aitab kaasa kestlikule arengule ja kaasavale majanduskasvule.

10. Partneritega järgitakse rände valdkonnas käsitust, mis oleks koordineeritum, terviklik ja struktuurne, võttes arvesse ebaseadusliku rände ja sundrände algpõhjustega tegelemise tähtsust. Sellega maksimeeritakse koostoimet ja luuakse laiaulatuslikke partnerlusi, pöörates samal ajal erilist tähelepanu päritolu- ja transiidiriikidele. Sellesse käsitusse on koondatud kõik asjakohased vahendid ja vajalik võimendus paindliku stimuleeriva käsitlusviisi kaudu, mis hõlmab käesolevas kontekstis asjakohastel juhtudel võimalikke muudatusi rändega seotud rahaliste vahendite eraldamisel kooskõlas instrumendi programmitöö põhimõtetega. Käsituses võetakse arvesse tõhusat koostööd ja liidu rändealaste kokkulepete ja dialoogide rakendamist. Nende meetmete rakendamisel järgitakse täies ulatuses rahvusvahelist õigust, sealhulgas inimõigustealast ja pagulasõigust, liidu ja riikide pädevust. Käsituse tõhusust hinnatakse igal aastal või vastavalt vajadusele. Instrumendi kohaseid rändealaseid meetmeid rakendatakse liidu rändepoliitika eesmärkide toetamiseks paindliku rahastamismehhanismi kaudu.

11. Komisjon tagab, et instrumendi kohaselt terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse, küberturvalisuse, küberkuritegevuse vastase võitluse ning arengu ja arenguks vajaliku julgeoleku toetamiseks sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamise valdkonnas vastu võetud meetmeid rakendatakse kooskõlas rahvusvahelise õiguse, sealhulgas inimõigusi käsitleva rahvusvahelise õiguse ja humanitaarõigusega. Sel eesmärgil loob komisjon asjakohase riskide hindamis- ja seireraamistiku. Selles raamistikus töötab komisjon välja tegevussuunised, et tagada inimõiguste arvessevõtmine nende meetmete kavandamisel ja rakendamisel.

Sellised meetmed tuginevad korrapärasel ja usaldusväärsel konfliktialüüsil, et tagada konfliktitundlikkus ja rakendada julgeolekusektori reformimisel käsitusviisi, mis aitab kaasa demokraatlikule valitsemistavale, vastutusele ja inimeste julgeolekule, sealhulgas toob kasu kohalikule elanikkonnale. Need meetmed integreeritakse asjakohasel juhul pikemaajalise abi andmisel, mille eesmärk on reformida julgeolekusektorit.

12. Komisjon teavitab korrapäraselt Euroopa Parlamenti ja nõukogu ning, kui üks neist kolmest institutsioonist selle algatab, korraldab nendega arvamuste vahetusi, sealhulgas olulistes valdkondades saavutatud tulemustele reageeriva stiimulipõhise käsitusviisi teemal, nagu on osutatud artiklis 20. Euroopa Parlament võib korraldada komisjoniga korrapäraseid arvamuste vahetusi parlamendi enda abiprogrammide vallas, käsitledes selliseid küsimusi nagu suutlikkuse suurendamine, sealhulgas seonduv vahendustegevus ja dialoog, ning valimiste vaatlemine.

13. Komisjon vahetab korrapäraselt teavet kodanikuühiskonnaga.

14. Asjakohasel juhul töötab komisjon välja riskijuhtimisraamistikud, sealhulgas hindamis- ja leevendusmeetmed, ning järgib neid.

15. Instrumendist antavat liidu rahastamist ei kasutata relvade või laskemoona hankimise ega sõjaliste või kaitsealaste operatsioonide rahastamiseks.

Artikkel 9

Sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamine arengu ning arenguks vajaliku julgeoleku toetamiseks

1. Et aidata kaasa kestlikule arengule, milleks on vaja tagada stabiilne, rahumeelne ja kaasav ühiskond, võib instrumendist antavat liidu abi kasutada lõikes 3 sätestatud erandlikel asjaoludel julgeolekusektori ulatuslikuma reformi elluviimiseks või selleks, et suurendada partnerriikide sõjaliste osalejate suutlikkust arengu ja arenguks vajaliku julgeoleku toetamiseks.

2. Käesoleva artikli alusel antav abi võib hõlmata eeskätt suutlikkuse suurendamise programme, millega toetatakse arengut ja arenguks vajalikku julgeolekut, sealhulgas koolitamist, juhendamist ja nõustamist ning varustuse hankimist, taristu täiustamist ja põhivabaduste kaitsele või kui riiklikud institutsioonid ei suuda selle ohuga toime tulla, ning

3. Käesoleva artikli kohast abi antakse üksnes juhul, kui:

- a) nõudeid, mis on vajalikud instrumendi raames liidu eesmärkide piisavaks saavutamiseks, ei ole võimalik täita mittesõjaliste osalejate kasutamise abil, ning on olemas oht toimivate riiklike institutsioonide eksisteerimisele või inimõiguste ja põhivabaduste kaitsele või kui riiklikud institutsioonid ei suuda selle ohuga toime tulla, ning
- b) asjaomane partnerriik ja liit on ühel meelel selles, et sõjalised osalejad on keske tähtsusega kestliku arengu jaoks vajalike tingimuste säilitamiseks, loomiseks või taasloomiseks, muu hulgas kriisi ja ebakindluse või ebastabiilsuse olukorras.

4. Käesoleva artikli alusel antavat liidu abi ei kasutata sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamise rahastamiseks muul eesmärgil kui arengu või arenguks vajaliku julgeoleku alaste meetmete elluviimiseks. Eelkõige ei kasutata liidu abi selleks, et rahastada mõnda järgmistest:

- a) korduvad sõjalised kulutused;
- b) relvade ja laskemoona või muu surmava jõu kasutamiseks mõeldud varustuse hankimine;
- c) koolitus, mis on spetsiaalselt mõeldud relvajõudude võitlusvõime suurendamiseks.

5. Komisjon edendab käesoleva artikli kohaste meetmete kavandamisel ja rakendamisel partnerriigi isevastutust. Samuti töötab komisjon välja vajalikud elemendid ja head tavad, mida on vaja kestlikkuse ja vastutuse tagamiseks keskpikas ja pikas perspektiivis, ning edendab õigusriiki ja rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtteid.

II JAOTIS

INSTRUMENDI RAKENDAMINE

I PEATÜKK

Programmitöö

Artikkel 10

Geograafiliste programmide ulatus

1. Instrumendi eesmärkide saavutamiseks koostatakse geograafilised programmid järgmistes koostöövaldkondades:
 - a) hea valitsemistava, demokraatia, õigusriik ja inimõigused, sealhulgas sooline võrdsuslikkus;
 - b) vaesuse kaotamine, võitlemine ebavõrdsuse ja diskrimineerimise vastu ja inimarengu edendamine;
 - c) ränne, sundränne ja liikuvus;
 - d) keskkond ja kliimamuutused;
 - e) kaasav ja kestlik majanduskasv ning inimväärne tööhõive;
 - f) rahu, stabiilsus ja konfliktide ennetamine;
 - g) partnerlus.
2. Täiendavad üksikasjad iga lõikes 1 osutatud koostöövaldkonna kohta on sätestatud II lisas.

Artikkel 11

Teemaprogrammide ulatus

1. Selleks, et saavutada instrumendi eesmärgid, hõlmavad teemaprogrammid järgmisi sekkumisvaldkondi:
 - a) inimõigused ja demokraatia, mille puhul edendatakse
 - i) demokraatia põhiväärtusi;
 - ii) õigusriiki;
 - iii) inimõiguste universaalsust, jagamatust ja vastastikust sõltuvust;
 - iv) inimväärikuse austamist;
 - v) mittediskrimineerimist, võrdsust ja solidaarsuse põhimõtet ning
 - vi) ÜRO põhikirja ja rahvusvahelise inimõigustealase õiguse põhimõtete austamist;
 - b) kodanikuühiskonna organisatsioonid:
 - i) kaasava, osalusel põhineva, mõjuvõimsa ja sõltumatu kodanikuühiskonna ja demokraatia tegutsemisruum partnerriikides;
 - ii) kaasav ja avatud dialoog kodanikuühiskonna osalejatega ja nende vahel;
 - iii) Euroopa kodanike teadlikkus, arusaamine ja teadmised arenguküsimustest ning asjakohane osalemine;
 - c) rahu, stabiilsus ja konfliktide ennetamine:
 - i) abi konfliktide ennetamiseks, rahu kindlustamiseks ja kriisiks valmisolekuks;
 - ii) abi üleilmsete ja piirkonnaülest ohtude ning tekkivate ohtudega tegelemisel;
 - d) üleilmsed probleemid:
 - i) tervis;

- ii) haridus;
- iii) sooline võrdõiguslikkus ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamine;
- iv) lapsed ja noored;
- v) ränne, sundränne ja liikuvus;
- vi) inimväärne töö, sotsiaalkaitse, ebavõrdsus ja kaasamine;
- vii) kultuur;
- viii) terve keskkonna tagamine ja kliimamuutuste vastu võitlemine;
- ix) säästev energia;
- x) kestlik ja kaasav majanduskasv, inimväärsed töökohad ning erasektori kaasamine;
- xi) toiduga ja toitumisalane kindlustatus;
- xii) kohalike omavalitsuste kui arenguvaldkonnas osalejate rolli suurendamine;
- xiii) kaasavate ühiskondade ja mitut sidusrühma hõlmavate algatuste, hea majandusjuhtimise edendamine, sealhulgas õiglane ja kaasav riigisest tulude kasutuselevõtmine;
- xiv) partnerluse ja tõhususe põhimõtete rakendamisel tehtud edusammude hindamise ja dokumenteerimise toetamine.

2. Täiendavad üksikasjad iga lõikes 1 osutatud koostöövaldkonna kohta on sätestatud III lisas.

Artikkel 12

Programmitöö üldine käsitlus

1. Instrumendi kohane koostöö ja sekkumine kavandatakse programmides, välja arvatud artikli 4 lõikes 4 osutatud kiirreageerimismeetmete puhul.
2. Artikli 7 kohaselt põhineb programmitöö instrumendi raames järgmisel:
 - a) programmitöö dokumentides nähakse ette liidu ja partnerriikide või -piirkondade vahelise koostöö ühtne raamistik, mis on kooskõlas käesolevas määruses sätestatud üldeesmärgi ja kohaldamisala, eesmärkide ja põhimõtetega;
 - b) kriisi-, kriisijärgses või ebakindlas ja haavatavas olukorras olevate partnerriikide ja piirkondade programmitöö dokumentide koostamisel tehakse konfliktitundlikkuse tagamiseks konfliktialalüüs ning võetakse igakülgset arvesse asjaomaste partnerriikide või piirkondade ja nende elanike erivajadusi ja asjaolusid; kui partnerriigid või -piirkonnad on otseselt kriisi-, kriisijärgses või ebakindlas olukorras või neid mõjutab selline olukord, pannakse erilist rõhku koordineerimise parandamisele kõigi asjaomaste osalejate vahel, et aidata kaasa üleminekule hädaolukorrast kestliku arengu ja stabiilse rahu olukorda, sealhulgas vägivalda ennetamise olukorda;
 - c) liit ja selle liikmesriigid tagavad üksteisega kaasavate konsultatsioonide pidamise programmitöö protsessi varases etapis ja kogu selle protsessi vältel, et edendada oma koostöömeetmete sidusust, vastastikust täiendavust ja kooskõla; ühine kavandamine on riikide programmitöös eelistatud lähenemisviis ning selle rakendamine on paindlik, kaasav ja riigi tasandil juhitav. Ühine kavandamine on avatud ka teistele asjakohastele rahastajatele ja osalejatele, kui liit ja selle liikmesriigid seda asjakohaseks peavad; lisaks püüavad liit ja liikmesriigid, kui see on asjakohane, aidata partnerriike ühise rakendamise kaudu;
 - d) liit soodustab varases etapis ja kogu programmitöö protsessi vältel pidama regulaarset paljusid sidusrühmi hõlmavat ja kaasavat dialoogi teiste rahastajate ja osalejatega, sealhulgas kohalike ametiasutuste, kodanikuühiskonna, sihtasutuste ja erasektori esindajatega, kui see on asjakohane, et hõlbustada, kui see on kohane, nende vastava panuse andmist ja tagada, et neil on programmitöö protsessis sisuline roll;
 - e) vastavalt artikli 4 lõike 3 punktides a ja b osutatud inimõiguste ja demokraatia teemaprogrammist ning kodanikuühiskonna organisatsioonide teemaprogrammist antakse abi, milleks ei ole vaja saada asjaomaste kolmandate riikide valitsuste ja teiste avaliku sektori asutuste nõusolekut; nende teemaprogrammidega toetatakse peamiselt kodanikuühiskonna osalejaid kõigil tasanditel, võttes arvesse artikli 27 lõikes 3 osutatud rakendamisvorme ja -meetodeid.

Euroopa Parlamenti ja nõukogu teavitatakse esimese lõigu punktides c ja d ettenähtud konsultatsioonide tulemustest.

3. Programmitöö dokumendid põhinevad tulemustel ning sisaldavad võimaluse korral alati selgeid sihtväärtuseid ja näitajaid. Kui see on asjakohane, põhinevad näitajad rahvusvaheliselt kokkulepitud sihtväärtustel ja näitajatel, eelkõige nendel, mis on esitatud kestliku arengu eesmärkides, samuti riigi tasandi tulemusraamistikel, et hinnata, milline on olnud liidu panus tulemustesse nii väljundite, tulemuste kui ka mõju tasandil, ning sellest teada anda.

Artikkel 13

Geograafiliste programmide programmitöö põhimõtted

1. Geograafiliste programmide puhul lähtutakse programmitöö etapis järgmistest põhimõtetest:
 - a) ilma et see piiraks lõike 5 kohaldamist, tuginevad meetmed niivõrd kui võimalik liidu, liikmesriikide ja asjaomaste partnerriikide, sealhulgas riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vahel varajases etapis peetavale jätkuvale ja kaasavale dialoogile, milles osalevad kodanikuühiskonna organisatsioonid, riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud parlamendid ja muud sidusrühmad, et suurendada protsessides demokraatlikku isevastutust ning soodustada riiklike ja piirkondlike strateegiate toetamist;
 - b) asjakohasel juhul sünkroniseeritakse ja ühtlustatakse programmitöö periood partnerriikide strateegiatsüklitega;
 - c) programmitöös võidakse ette näha koostöömeetmed, mida rahastatakse artikli 6 lõikes 2 sätestatud erinevatest eraldistest ja nende alusaktide kohastest muudest liidu programmidest.
2. Geograafiliste programmide jaoks pannakse programmitööga paika konkreetne ja kohandatud koostööraamistik, mis põhineb järgmisel:
 - a) partnerite vajadused, mis määratakse kindlaks konkreetsete kriteeriumide alusel, võttes arvesse rahvaarvu, vaesust, ebavõrdsust, inimarengut, majanduslikku ja keskkonnanalast kaitsetust, riigi ja ühiskonna vastupanuvõimet ning pikaajaliste ja korduvate kriiside mõju;
 - b) partnerite suutlikkus ja pühendumus edendada ühiseid väärtusi, põhimõtteid ja huve, sealhulgas inimõigusi, põhivabadusi, demokraatiat, õigusriiki, head valitsemistava, korruptsioonivastast võitlust, avatud kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ja soolist võrdsuslikkust ning toetada ühiseid väärtusi ja mitmepoolseid partnerlusi ja mitmepoolset koostööd, reeglitepõhist rahvusvahelist süsteemi ning liidu prioriteetide edendamist;
 - c) partnerite kohustused, sealhulgas liiduga ühiselt kokku lepitud kohustused, ning tulemused, mis määratakse kindlaks selliste kriteeriumide alusel nagu poliitiline reform, samuti majanduslik ja sotsiaalne areng, keskkonnanalane kestlikkus ning abi tõhus kasutamine, võttes arvesse partnerriikide eripära ja arengutaset;
 - d) liidu rahastamise võimalik mõju partnerriikides ja -piirkondades;
 - e) partnerite suutlikkus võtta kasutusele ja tõhusalt kasutada riigisiseseid vahendeid ning pääseda ligi rahalistele vahenditele, hallata ressursse läbipaistval moel riiklike arenguprioriteetide toetamise eesmärgil ning partnerite suutlikkus abi ära kasutada.
3. Vahendite jaotamisel eelistatakse riike, kes seda enim vajavad, eelkõige vähim arenenud riike, madala sissetulekuga riike ning kriisi-, kriisijärgses, ebakindlas või haavatavas olukorras olevaid riike, sealhulgas väikeseid arenevaid saareriike ja merepiirita arenguriike.
4. Lisaks käsitleb liit keskmise sissetulekuga riikide ja eriti madala sissetulekuga riikide hulgast keskmise sissetulekuga riikide hulka tõusvate riikide eriomaseid probleeme.
5. Tööstusriikidega tehtavas koostöös keskendutakse liidu ja vastastikuste huvide ja väärtuste ning ühiselt kokku lepitud eesmärkide ja mitmepoolsuse edendamisele.
6. Instrumendist toetatakse määruse (EL) 2021/817 alusel kehtestatud meetmeid. Käesoleva määruse alusel koostatakse seitsmeks aastaks ühtne programmitöö dokument, kaasates muu hulgas IPA III määruse kohased vahendid. Kõnealuste rahaliste vahendite kasutamise suhtes kohaldatakse määrust (EL) 2021/817.

*Artikkel 14***Geograafiliste programmide programmitöö dokumendid**

1. Instrumenti rakendatakse geograafiliste programmide puhul mitmeaastaste riigi sihtprogrammidega ja mitme riigi sihtprogrammidega.
2. Mitmeaastaste sihtprogrammidega määratakse kindlaks liidu rahastamise prioriteetsed valdkonnad, eesmärgid, oodatavad tulemused, selged ja konkreetsed tulemusnäitajad ning esialgsed rahaeraldised nii üldiselt kui ka prioriteetsete valdkondade kaupa ja, kui see on kohaldatav, rakendusmeetodid.
3. Mitmeaastased sihtprogrammid põhinevad järgmisel:
 - a) riiklik või piirkondlik strateegia, mis on vormistatud arengukava või sarnase dokumendina, mille komisjon on vastava mitmeaastase programmi vastuvõtmisel viimatinimetatud dokumendi alusena heaks kiitnud;
 - b) raamdokument, milles määratakse kindlaks liidu poliitika asjaomase partneri või partnerite suhtes, sealhulgas liidu ja liikmesriikide ühisdokument;
 - c) liidu ja asjaomase partneri või asjaomaste partnerite ühisdokument, milles määratakse kindlaks ühised prioriteedid ja vastastikused kohustused.
4. Selleks et igal võimalusel ja asjakohasel juhul suurendada liidu kollektiivse koostöö mõju, kasutatakse liidu ja liikmesriikide programmitöö dokumentide asemel ühist programmitöö dokumenti. Selline ühine programmitöö dokument asendab liidu mitmeaastast sihtprogrammi aga üksnes juhul, kui ühine programmitöö dokument on heaks kiidetud artikliga 16 kooskõlas vastu võetud rakendusaktiga, see on kooskõlas artiklitega 12 ja 13, sisaldab käesoleva artikli lõikes 2 sätestatud elemente ning selles määratakse kindlaks liidu ja liikmesriikide vaheline tööjaotus.

*Artikkel 15***Teemaprogrammide programmitöö dokumendid**

1. Instrumenti rakendatakse teemaprogrammide puhul mitmeaastaste sihtprogrammidega.
2. Teemaprogrammide mitmeaastaste sihtprogrammidega määratakse iga teema all kindlaks liidu strateegia, liidu rahastamiseks valitud prioriteedid, eesmärgid, oodatavad tulemused, selged ja konkreetsed tulemusnäitajad, rahvusvaheline olukord ja asjakohase teema peamiste partnerite meetmed.

Kui see on kohaldatav, määratakse kindlaks üleilmsetes algatustes osalemise vahendid ja sekkumisprioriteedid.

3. Teemaprogrammide mitmeaastastes sihtprogrammides määratakse kindlaks rahaeraldiste esialgne jaotus nii üldiselt kui ka koostöövaldkondade ja prioriteetide kaupa. Rahaeraldiste esialgse jaotuse võib esitada summade vahemikuna.

*Artikkel 16***Mitmeaastaste sihtprogrammide vastuvõtmine ja muutmine**

1. Komisjon võtab artiklites 14 ja 15 osutatud mitmeaastased sihtprogrammid vastu rakendusaktidega. Nimetatud rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 45 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega. Kõnealust menetlust kohaldatakse ka siis, kui on tegemist käesoleva artikli lõigetes 3 ja 4 osutatud läbivaatamisega, mille tulemusel mitmeaastase sihtprogrammi sisu oluliselt muudetakse.
2. Artiklis 14 osutatud ühiste mitmeaastaste programmitöö dokumentide vastuvõtmisel kohaldatakse komisjoni otsust üksnes ühisele mitmeaastasele programmitöö dokumendile liidu antava panuse suhtes.

3. Geograafiliste programmide mitmeaastased sihtprogrammid vaadatakse tõhusat rakendamist silmas pidades läbi pärast artikli 42 lõikes 2 osutatud vahehindamist ning samuti siis, kui seda vajalikuks peetakse, seda eelkõige juhul, kui artiklis 7 osutatud poliitikaraamistikus on olulisi muutusi või kriisi- või kriisijärgses olukorras.
4. Teemaprogrammide mitmeaastased sihtprogrammid vaadatakse tõhusat rakendamist silmas pidades läbi pärast artikli 42 lõikes 2 osutatud vahehindamist ning samuti siis, kui seda vajalikuks peetakse, seda eelkõige juhul, kui artiklis 7 osutatud poliitikaraamistikus on olulisi muutusi.
5. Igakülselt põhjendatud tungiva kiireloomulisuse tõttu, näiteks kriisiolukorras või rahu, demokraatiat, õigusriiki, inimõigusi või põhivabadusi ähvardava vahetu ohu korral, võib komisjon muuta artiklites 14 ja 15 osutatud mitmeaastaseid sihtprogramme rakendusaktidega. Nimetatud rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 45 lõikes 4 osutatud kiirmenetlusega.

Artikkel 17

Uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reserv

1. Artikli 6 lõikes 3 osutatud summat kasutatakse seal, kus seda kõige rohkem vajatakse ja kui see on igakülselt põhjendatud, muu hulgas:
 - a) ettenägematutes olukordades liidu asjakohase reageerimise tagamiseks;
 - b) selliste uute vajaduste või probleemidega tegelemiseks, mis on ilmnunud liidu või selle naabrite piiril seoses looduslike või inimtegevusest põhjustatud kriiside ja kriisijärgsete olukordadega, vägivaldsete konfliktidega või rändesurvega ja sundrändega;
 - c) uute liidu juhitavate või rahvusvaheliste algatuste või prioriteetide edendamiseks.
2. Nende rahaliste vahendite kasutamine otsustatakse artiklites 16 ja 25 kehtestatud korras.

II PEATÜKK

Naabruspiirkonda käsitlevad erisätted

Artikkel 18

Erieesmärgid naabruspiirkonnas

Kooskõlas artiklitega 3 ja 4 on liidu toetusel naabruspiirkonnas instrumendi raames järgmised erieesmärgid:

- a) tõhustatud poliitilise koostöö edendamine ning tugeva ja kestliku demokraatia, stabiilsuse, hea valitsemistava, õigusriigi ja inimõiguste austamise tugevdamine ja kinnistamine;
- b) assotsieerimislepingute või muude kehtivate ja tulevaste lepingute ning ühiselt heakskiidetud assotsieerimiskavade ja partnerluse prioriteetide või nendega võrdväärsete dokumentide rakendamise toetamine, sealhulgas institutsioonilise koostöö ja suutlikkuse suurendamise kaudu;
- c) liidu ja partnerriikide ühiskondade vaheliste ning partnerriikide vaheliste tihedamate partnerluste edendamine, sealhulgas inimestevaheliste kontaktide kaudu, ning mitmesuguste, eelkõige noortele suunatud tegevuste edendamine;
- d) piirkondliku ja piiriülese koostöö tõhustamine, eelkõige idapartnerluse, Vahemere Liidu, kogu Euroopa naabruspiirkonna tasandi koostöö ning Musta mere piirkondliku koostöö, Arktika piirkonna koostöö ja põhjamõõtmelise poliitika raames, sealhulgas energeetika ja julgeoleku valdkonnas;
- e) järkjärgulise integratsiooni poole püüdlemine liidu siseturul ning tõhusa sektoripõhise ja mitmeid sektoreid hõlmava koostöö arendamine, sealhulgas ühtlustades õigusakte ja lähendades neid liidu ja muudele asjakohastele rahvusvahelistele normidele ja standarditele, ning turule parema juurdepääsu võimaldamine, muu hulgas põhjalike ja laiaulatuslike vabakaubanduspiirkondade, asjaomaste institutsioonide väljaarendamise ja investeeringute kaudu;

- f) partnerluste tugevdamine hästi hallatud ja turvalise rände ja liikuvuse vallas ning, kui see on kohaldatav ning eeldusel, et hästi hallatud ja turvalise liikuvuse tingimused on olemas, olemasoleva viisavabaduse rakendamise toetamine kooskõlas viisanõudest vabastamise ajutise peatamise läbivaadatud korraga, viisanõude kaotamise dialoogide ning kolmandate riikidega sõlmitud kahepoolsete või piirkondlike lepingute ja kokkulepetega, sealhulgas liikuvuspartnerlustega;
- g) usalduse suurendamise ja muude meetmete toetamine, mis aitavad kaasa julgeoleku tagamisele, konfliktide ennetamisele ja lahendamisele, sealhulgas toetus mõjutatud elanikkonnale ja ülesehitustööle.

Artikkel 19

Programmitöö dokumendid ja eraldamiskriteeriumid

1. I lisas loetletud partnerriikide ja -territooriumide puhul valitakse liidu rahastamise jaoks prioriteetsed valdkonnad kooskõlas artikli 18 sätestatud eesmärkidega ning II lisas sätestatud geograafiliste programmide koostöövaldkondadega peamiselt nende valdkondade seast, mida käsitletakse assotsieerimislepingutes, partnerlus- ja koostöölepingutes, ühiselt heakskiidetud assotsieerimiskavades ja partnerluse prioriteetides või muudes asjakohastes artikli 14 lõike 3 punktis c osutatud olemasolevates või tulevastes ühiselt heakskiidetud dokumentides, milles liit ja partnerriigid on kahe- ja mitmepoolselt, muu hulgas asjakohastel juhtudel idapartnerluse ja Euroopa naabruspoliitika lõunamõõtme raames kokku leppinud.
2. Erandina artikli 13 lõigetest 2 ja 3 on naabruspiirkonna geograafiliste programmide alusel antava liidu toetuse vorm ja summa diferentseeritud, võttes arvesse partnerriigi
 - a) vajadusi, kasutades selliseid näitajaid nagu rahvaarv, ebavõrdsus ja arengutase;
 - b) pühendumist ühiselt kokkulepitud poliitiliste, majanduslike, keskkonnanalaste ja sotsiaalsete reformidega seatud eesmärkidele ning elluviimisel saavutatud edusamme;
 - c) pühendumist tõelise ja kestliku demokraatia, õigusriigi, hea valitsemistava ning inimõiguste ülesehitamisele ja edusamme selles valdkonnas, ning võitlusele korruptsiooniga;
 - d) partnerlust liiduga, sealhulgas selle partnerluse ambitsioonitaset;
 - e) instrumendi raames liidu toetuse kasutussuutlikkust ja võimalikkust mõju.
3. Käesoleva artikli lõikes 2 osutatud liidu toetust kajastatakse artiklis 14 osutatud geograafiliste programmide programmitöö dokumentides.

Artikkel 20

Stiimulipõhine käsitlusviis

1. I lisas loetletud partnerriikidele ja -territooriumidele eraldatakse reformide elluviimise stimuleerimiseks esialgu 10 % artikli 6 lõike 2 punkti a esimeses alapunktis sätestatud rahastamispaketist artikli 14 kohaselt esialgu riigile eraldatavate rahaliste vahendite täienduseks. Sellised eraldised määratakse kindlaks nende tulemuste ja edusammude põhjal demokraatia, hea valitsemistava ja õigusriigi suunas liikumisel, hõlmates koostööd kodanikuühiskonnaga, inimõigusi, sealhulgas sooline võrdsuslikkus, rändealane koostöö, majanduse juhtimine ja reformid, eelkõige ühiselt kokku lepitud reformid. Partnerriikide edusamme hinnatakse regulaarselt, eelkõige eduaruannete abil, mis sisaldavad suundumusi võrreldes eelnenud aastatega.
2. Lõiget 1 ei rakendata kodanikuühiskonna, konfliktiennetuse ja rahulooime, inimestevaheliste kontaktide, sealhulgas kohalike omavalitsuste vahelise koostöö, inimõiguste tagamise parandamise või kriisiga seotud tugimeetmete toetamise suhtes. Võimaluse korral ning kui see on kohane, suurendatakse nende meetmete toetamist demokraatia, inimõiguste või õigusriigi olukorra või suurenenud konfliktiohu tõsise või püsiva halvenemise korral.

Artikkel 21

Mitme riigi sihtprogrammid

Naabruspiirkonnas elluviidavate mitme riigi sihtprogrammidega käsitletakse kõigile või mitmele partnerriigile ühiseid probleeme, tuginedes idapartnerluse prioriteetidele ja läbivaadatud Euroopa naabruspoliitika lõunamõõdet ning võttes arvesse Vahemere Liidu kontekstis tehtavat tööd ning piirkondlikku, piirkondadevahelist ja allpiirkondlikku koostööd põhiliselt kahe või enama partnerriigi vahel, sealhulgas ka põhjamõõtme ja Musta mere sünergia piirkondliku koostöö raames.

*Artikkel 22***Piiriülene koostöö**

1. Artikli 2 esimese lõigu punktis 5 määratletud piiriülene koostöö hõlmab koostööd maismaa- ja merevälispiiril, riikidevahelist koostööd suurematel riigiülestel territooriumidel või merealade ümber, samuti piirkondadevahelist koostööd.
2. Naabruspiirkonna kontekstis toetatakse lõikes 1 osutatud piiriülese koostöö sihtprogramme, mida kaasrahasatakse Interregi määruse raames Euroopa Regionaalarengu Fondist. Esialgu eraldatakse kuni 5 % naabruspiirkonna rahastamis-paketist nende programmide toetamiseks.
3. Piiriüleste koostööprogrammide toetused määratakse kindlaks ja neid kasutatakse Interregi määruse artikli 10 lõike 3 kohaselt.
4. Liidu kaasrahasamise määr ei või olla suurem kui 90 % piiriülese koostöö programmi rahastamiskõlblikest kuludest.
5. Piiriülese koostöö programmide eelmaksed võivad ületada Interregi määruse artiklis 51 osutatud protsendimäära. Korraldusametuse taotlusel võib eelmakse määr igal eelarveaastal olla kuni 80 % programmi iga-aastastest kulukohustustest.
6. Interregi määruse artikli 10 lõike 1 kohaselt võetakse vastu piiriülese koostöö mitmeaastase strateegia dokument, milles määratakse kindlaks käesoleva määruse artikli 14 lõikes 2 osutatud elemendid.
7. Kui piiriülese koostöö programmid Interregi määruse artikli 12 kohaselt lõpetatakse, võib lõpetatud programmile naabruspiirkonna rahastamispaketist eraldatud, kuid kasutamata jäänud vahendeid kasutada asjakohasel juhul eelkõige mõne muu piiriülese koostöö programmi või muu nimetatud rahastamispaketi meetme rahastamiseks.

*III PEATÜKK***Tegevuskavad, meetmed ja eelarve täitmise viisid***Artikkel 23***Tegevuskavad ja meetmed**

1. Komisjon võtab vastu iga-aastased või mitmeaastased tegevuskavad ja meetmed. Meetmed võivad vormilt olla üksikmeetmed, erimeetmed, tugimeetmed või eriabimeetmed. Tegevuskavades ja meetmetes võetakse arvesse konkreetset konteksti ning määratakse kindlaks iga tegevusega taotletavad eesmärgid, oodatavad tulemused ja peamised tegevused, rakendamise- ja seire- ning hindamismeetodid, samuti eelarve ja seonduvad toetuskulud.
2. Tegevuskavad põhinevad programmitöö dokumentidel, välja arvatud lõigetes 5 ja 6 osutatud juhtudel. Tegevuskavad koostatakse kaasaval ja läbipaistval viisil ning aegsasti. Kui see on asjakohane, arutatakse tegevuskavasid koos liikmesriikidega parema koostöö kontekstis.
3. Vajaduse korral võidakse meede vastu võtta üksikmeetmena enne või pärast tegevuskavade vastuvõtmist. Üksikmeetmed põhinevad programmitöö dokumentidel, välja arvatud lõikes 5 osutatud juhtudel ja muudel igakülgset põhjendatud juhtudel.
4. Ettenägematute vajaduste või asjaolude korral ja juhul, kui rahalisi vahendeid ei ole võimalik saada asjakohasematest allikatest, võib komisjon võtta vastu programmitöö dokumentides nimetatata erimeetmeid.

5. Ühe- või mitmeaastaseid tegevuskavu ja üksikmeetmeid võib kasutada artikli 4 lõike 4 punktides b ja c osutatud kiirreageerimismeetmete rakendamiseks.

6. Komisjon võib artikli 4 lõike 4 punktis a osutatud kiirreageerimismeetmete jaoks võtta vastu eriabimeetmeid.

Eriabimeede võib kesta kuni 18 kuud ning seda võib rakendamisel objektiivsete ja ettenägematute takistuste olemasolu korral pikendada kaks korda kuni kuue kuu võrra, mis teeb kogukestuseks maksimaalselt 30 kuud, eeldusel et meetmele ette nähtud rahalised vahendid ei kasva.

Pikaajaliste kriiside ja konfliktide korral võib komisjon võtta vastu täiendava eriabimeetme, mille kestus on kuni 18 kuud. Igakülgsest põhjendatud juhtudel võib võtta täiendavaid meetmeid juhul, kui liidu tegevuse järjepidevus on oluline ja seda ei ole võimalik tagada muude vahenditega.

Artikkel 24

Tugimeetmed

1. Liidu rahastamine võib hõlmata instrumendi rakendamise ja selle eesmärkide saavutamise seotud toetuskulusid, sealhulgas selliseks rakendamiseks vajaliku ettevalmistus-, jätku-, seire-, kontrolli-, auditi- ja hindamistegevusega seotud haldustuge, samuti peakorteri ja liidu delegatsioonide kulusid programmi jaoks vajaliku haldus- ja koordineerimistoe tagamisel ning instrumendist rahastatava tegevuse haldamisel, sealhulgas teabe- ja teavitusmeetmed ning ettevõtte infotehnoloogiasüsteemid.

2. Kui artiklis 23 osutatud tegevuskavades või meetmetes toetuskulusid ei sisaldu, võtab komisjon asjakohasel juhul tugimeetmeid. Tugimeetmete liidupoolne rahastamine võib katta järgmist:

- a) uuringud, koosolekud, teavitamine, teadlikkuse suurendamine, koolitus, saadud kogemuste ja parimate tavade ettevalmistamine ja vahetamine, teabe avaldamine ning muud programmitööks ja meetmete haldamiseks vajaliku haldus- või tehnilise toega seotud kulud, sealhulgas tasustatud välisekspertid;
- b) teadus- ja innovatsioonitegevus ja uurimused asjakohastel teemadel ning nende tulemuste levitamine;
- c) teabe- ja teavitusmeetmete, sealhulgas kommunikatsioonistrateegiate väljatöötamise ja liidu poliitilistest prioriteetidest teavitamise ja nende nähtavusega seotud kulud.

Artikkel 25

Tegevuskavade ja meetmete vastuvõtmine

1. Tegevuskavad ja meetmed võetakse vastu rakendusaktidega. Nimetatud rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 45 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega.

2. Lõikes 1 osutatud menetluse järgimine ei ole nõutav järgmistel juhtudel:

- a) üksikmeetmed, mille puhul liidupoolne rahastamine ei ületa 5 000 000 eurot;
- b) eri- ja tugimeetmed, samuti kiirreageerimismeetmete rakendamiseks vastu võetud tegevuskavad, mille puhul liidupoolne rahastamine ei ületa 10 000 000 eurot;
- c) artikli 23 lõikes 4 osutatud eriabimeetmed, mille puhul liidupoolne rahastamine ei ületa 20 000 000 eurot;
- d) tegevuskavade ja meetmete tehnilised muudatused, eeldusel et need ei mõjuta märkimisväärselt asjaomase tegevuskava või meetme eesmärke, näiteks järgmist:
 - i) rakendusmeetodi muutmine;
 - ii) rakendusaja pikendamine;
 - iii) eraldiste ümberjaotamine tegevuskavas sisalduvate meetmete vahel;

- iv) tegevuskavade ja meetmete eelarve suurendamine või vähendamine mitte rohkem kui 20 % võrreldes esialgse eelarvega ning mis ei ületa 10 000 000 eurot.

Mitmeaastaste tegevuskavade ja meetmete puhul kohaldatakse lõike 2 esimese lõigu punktides a, b ja c ning punkti d alapunktis iv osutatud piirmäärasid kord aastas.

Käesoleva lõike alusel vastu võetud tegevuskavadest ja meetmetest, välja arvatud eriabimeetmest, ja tehnilistest muudatustest teavitatakse artiklis 45 osutatud asjakohase komitee kaudu Euroopa Parlamenti ja liikmesriike ühe kuu jooksul alates vastuvõtmisest.

3. Enne kuni 20 000 000 eurot maksvate eriabimeetmete vastuvõtmist või pikendamist annab komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule teavet nende meetmete laadi ja eesmärkide ning nende jaoks kavandatud summade kohta. Komisjon teavitab Euroopa Parlamenti ja nõukogu enne, kui teeb sisulisi muudatusi juba vastu võetud eriabimeetmetesse. Liidu välistegevuse järjepidevuse huvides võtab komisjon selliste meetmete kavandamisel ja edaspidi rakendamisel arvesse asjaomast poliitilist käsitlusviisi.

4. Igakülselt põhjendatud juhtudel, kui tungiv kiireloomulisus seda nõuab, näiteks kriisiolukorras, sealhulgas loodusõnnetuste või inimtegevusest tingitud õnnetuste korral, või kui demokraatiat, õigusriiki, inimõigusi või põhivabadusi ähvardab vahetu oht, võib komisjon kooskõlas artikli 45 lõikes 4 osutatud menetlusega võtta vastu tegevuskavu ja meetmeid või kehtivate tegevuskavade ja meetmete muudatusi.

5. Meetmete tasandil tehakse asjakohane keskkonnavaline sõelumine, sealhulgas seoses kliimamuutuste ja bioloogilise mitmekesisuse alase mõjuga, kooskõlas kohaldatavate liidu seadusandlike aktidega, sealhulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2011/92/EL ⁽⁴²⁾ ja nõukogu direktiiviga 85/337/EMÜ, ⁽⁴³⁾ hõlmates asjakohasel juhul keskkonnamõju hindamist, sealhulgas mõju kliimamuutustele, ökosüsteemidele ja bioloogilisele mitmekesisusele, keskkonnatundlike meetmete, eelkõige uute suurte taristute puhul.

Muud kavandatud tegevuste ja meetmete eesmärkide ja summadega proportsionaalsed eelhindamised tehakse selleks, et teha kindlaks nende tegevuste ja meetmete võimalik mõju ja riskid seoses inimõigustega, juurdepääsuga loodusvaradele, näiteks maa, ning sotsiaalsete standarditega, sealhulgas mõjuhinnaangute vormis selliste ulatuslike tegevuste ja meetmete puhul, millel on eeldatavasti märkimisväärne mõju kõnealustele valdkondadele.

Kui see on asjakohane, kasutatakse valdkondlike programmide rakendamisel keskkonnamõju strateegilist hindamist. Tagada tuleb huvitatud sidusrühmade kaasamine keskkonnamõju hindamistesse ja üldsuse juurdepääs nende tulemustele.

Artikkel 26

Koostöömeetodid

1. Nagu on ette nähtud finantsmääruses, täidab instrumendi raames eelarvet komisjon, kas otse ise, liidu delegatsioonide või rakendusametite kaudu või kaudselt nimetatud määruse artikli 62 lõike 1 punktis c loetletud üksuste kaudu.

2. Instrumendist võib rahalist abi anda ka panustena rahvusvahelistele, piirkondlikele või riiklikele fondidele, nt EIP, liikmesriikide, partnerriikide ja -piirkondade, rahvusvaheliste organisatsioonide või muude rahastajate loodud või hallatavatele fondidele.

⁽⁴²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (kodifitseeritud tekst) (ELT L 26, 28.1.2012, lk 1).

⁽⁴³⁾ Nõukogu 27. juuni 1985. aasta direktiiv 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT L 175, 5.7.1985, lk 40).

3. Finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punktis c loetletud üksused ja käesoleva määruse artikli 35 lõikes 4 osutatud abikõlblikud vastaspoolad täidavad igal aastal finantsmääruse artikli 155 kohaseid aruandekohustusi. Kõnealuste üksuste aruandlusnõuded on sätestatud finantsraampartnerluse lepingus, rahalist toetust käsitlevas lepingus, eelarvelise tagatise lepingus või rahastamislepingus.
4. Instrumendist rahastatavaid meetmeid võib rakendada paralleelse või ühise kaasrahastamise teel.
5. Paralleelse kaasrahastamise korral jagatakse meede mitmeks selgelt eristatavaks osaks, millest igaüks rahastab erinev kaasrahastav partner selliselt, et rahastamise lõppkasutust on alati võimalik kindlaks teha ja rahastamise dubleerimist vältitakse.
6. Ühise kaasrahastamise puhul jaotatakse meetme kogukulud kaasrahastavate partnerite vahel ning vahendid ühendatakse nii, et meetme konkreetsete tegevuste rahastamisallikat ei ole hiljem enam võimalik kindlaks teha.
7. Koostöö liidu ja tema partnerite vahel võib toimuda näiteks järgmises vormis:
 - a) kolmepoolsed kokkulepped, mille kaudu liit koordineerib partnerriigile või -piirkonnale antavat abi rahastamist kolmandate riikidega;
 - b) haldus- ja tehnilise koostöö meetmed ning suutlikkuse suurendamine, sealhulgas liikmesriikide ülemineku- või reformialaste rakendamiskogemuste jagamine, näiteks detsentraliseeritud koostöö partnerluste või mestimise kaudu, näiteks liikmesriigi ja partnerriigi või -piirkonna avaliku sektori asutuste, sealhulgas kohalike ametiasutuste, avalik-õiguslike asutuste või avalikke teenuseid osutavate eraõiguslike asutuste vahel, samuti liikmesriikide lähetatud avaliku sektori eksperte ning nende piirkondlikke ja kohalikke ametiasutusi kaasavad koostöömeetmed;
 - c) toetus avaliku ja erasektori partnerluse loomiseks ja haldamiseks vajalike kulude rahastamiseks, sealhulgas nende sõltumatu hindamise ja seirega, mida võimaluse korral teevad kodanikuühiskonna organisatsioonid, seotud kulude katmine;
 - d) valdkondlikku poliitikat toetavad programmid, millega liit toetab partnerriigi valdkondlikke programme;
 - e) toetus kulude katmiseks seoses riikide osalemisega liidu programmides ja liidu asutuste ja organite rakendatavate meetmete jaoks, samuti toetus asutustele või isikutele, kellele on delegeeritud ELi lepingu V jaotise kohaste ühise välis- ja julgeolekupoliitika meetmete rakendamine.

Artikkel 27

Liidu rahastamise vormid

1. Liidu rahastamine võib toimuda finantsmäärusega ettenähtud rahastamisliikide kaudu, milleks on eelkõige
 - a) toetused;
 - b) teenuste, asjade või ehitustööde hanketingud;
 - c) eelarvetoetus;
 - d) maksed komisjoni poolt kooskõlas finantsmääruse artikliga 234 asutatud usaldusfondidesse;
 - e) rahastamisvahendid;
 - f) eelarvelised tagatised;
 - g) segarahastamistoimingud;
 - h) võlakergendus rahvusvaheliselt kokku lepitud võlakergendusprogrammi raames;
 - i) finantsabi;
 - j) tasustatud väliseksperdid.

2. Kui komisjon töötab koos partnerriikide sidusrühmadega, näiteks kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutustega, võtab ta rahastamise viisi, osaluse liigi, toetuse andmise korra ja toetuste haldamise sätete kindlaksmääramisel arvesse nende sidusrühmade eripära, sealhulgas nende vajadusi ja asjasse puutuvat konteksti, eesmärgiga jõuda võimalikult paljude selliste sidusrühmadeni ja reageerida nende vajadustele kõige paremini. Julgustatakse kasutama finantsmääruse kohast erikorda, nt partnerluslepinguid, kolmandatele isikutele rahalise toetuse andmise lubamist, otselepinguid või piiratud rahastamiskõlblikkusega konkursikutseid või kindlasummalisi makseid, ühikuhindu ja ühtse määra alusel rahastamist, samuti kuludega sidumata makseid, millele on osutatud finantsmääruse artikli 125 lõikes 1.

3. Lisaks finantsmääruse artiklis 195 osutatud juhtudele võib kasutada otselepingute sõlmimise menetlust järgmistel juhtudel:

- a) madala maksumusega toetused inimõiguste kaitsjatele kiireloomuliste kaitsemeetmete ja vajaduste rahastamiseks, sealhulgas ohus olevate inimõiguste kaitsjate kaitsmiseks mõeldud mehhanismide kaudu, samuti vahendajatele ja muudele kodanikuühiskonna osalejatele, kes osalevad kriisi ja relvastatud konflikti käsitlevas dialoogis, konflikti lahendamises, lepitustegevuses ja rahuloomes, asjakohasel juhul ilma kaasrahastamise vajaduseta;
- b) toetused, mida asjakohasel juhul antakse ilma kaasrahastamiseta, meetmete rahastamiseks kõige raskemates tingimustes juhtudel, mil konkursikutse avaldamine oleks asjakohatu, sealhulgas olukorras, kui on tõsiseid puudujääke põhivabaduste vallas, sealhulgas inimõiguste rikkumine, kui ähvardatakse demokraatlikke institutsioone, kui laieneb kriis või relvastatud konflikt, kui inimeste turvalisus on enim ohus, või kui inimõigusorganisatsioonid ja inimõiguste kaitsjad, vahendajad ja muud kodanikuühiskonna osalejad, kes osalevad kriisi ja relvastatud konflikti käsitlevas dialoogis, lepitustegevuses ja rahuloomes, tegutsevad kõige raskemates tingimustes; niisugused toetused ei ole suuremad kui 1 000 000 eurot ja nende kestus ei tohi ületada 18 kuud, mida võib pikendada veel 12 kuu võrra juhul, kui nende rakendamisel esineb objektiivseid ja ettenägematuid takistusi;
- c) toetused ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroole ja Euroopa ülikoolidevahelisele inimõiguste ja demokratiseerimise edendamise keskusele (Global Campus of Human Rights), mis pakub Euroopa inimõiguste ja demokratiseerimise valdkonna magistriprogrammi ja sellega seotud võrgustikule, kuhu kuuluvad ülikoolid pakuvad kraadiõpet inimõiguste valdkonnas, sealhulgas stipendiume kolmandate riikide üliõpilastele ja inimõiguste kaitsjatele;
- d) madala maksumusega toetused kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kasutades võimalikult suures ulatuses lihtsustatud rahastamisvormi kooskõlas finantsmääruse artikliga 125.

Eelarvetoetus, sealhulgas sektori reformi tulemuslikkuse lepingute kaudu, põhineb riigi isevastutusel, vastastikusel aruandluskohustusel ja partnerriikide pühendumusel, võttes arvesse nende varasemaid tulemusi ja edusamme universaalsete väärtuste, demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi osas, ning mille eesmärk on tugevdada liidu ja partnerriikide vahelisi partnerlusi. See hõlmab tugevdatud poliitilist dialoogi, suutlikkuse suurendamist ja paremat valitsemist, täiendades partnerite jõupingutusi koguda rohkem vahendeid ja neid paremini kulutada, et toetada kestlikku, kaasavat majanduskasvu ja inimväärset töökohtade loomist, sealhulgas noorte jaoks, vaesuse kaotamist, ebavõrdsuse vähendamist ning demokraatia ja rahumeelsete ühiskondade ülesehitamist ja tugevdamist. Eelarvetoetus aitab kaasa ka soolise võrdsuse tagamisele.

Iga otsus anda eelarvetoetust peab põhinema liidu kokkulepitud eelarvetoetuse poliitikal, selgetel rahastamiskõlblikkuse kriteeriumidel ning ohtude ja kasu hoolikal hindamisel.

4. Eelarvetoetus peab olema diferentseeritud selliselt, et see vastaks paremini partnerriigi poliitilistele, majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkonnatingimustele, võttes arvesse ebakindlaid olukordi.

Finantsmääruse artikli 236 kohase eelarvetoetuse andmisel määrab komisjon selgelt kindlaks eelarvetoetuse tingimuslikkuse kriteeriumid ja jälgib nendele vastavust, sealhulgas reformide ja läbipaistvusega tehtud edusamme, ning toetab parlamentaarse kontrolli arendamist, riiklikku auditivõimekust ning suuremat läbipaistvust ja üldsuse paremat teabele juurdepääsu.

5. Eelarvetoetuse väljamaksmisel lähtutakse näitajatest, millega tõendatakse edusamme asjaomase partnerriigiga kokkulepitud eesmärkide saavutamisel.

6. Kooskõlas finantsmääruse artikli 193 lõike 2 teise lõigu punktiga a võib rahastamisotsuses täpsustatud igakülgset põhjendatud juhtudel instrumendist toetatavaid meetmeid ja nende aluseks olevaid 2021. aastal tekkinud kulusid käsitada rahastamiskõlblikena alates 1. jaanuarist 2021, isegi kui neid meetmeid rakendati ja need kulud tekkisid enne toetustootluse esitamist.

7. Instrumendi kohaseid rahastamisvahendeid, eelarvelisi tagatise ja segarahastamistoiminguid rakendatakse kooskõlas finantsmääruse artikli 209 lõikes 1 sätestatud põhimõtetega ning võimaluse korral EIP, mitmepoolse Euroopa finantseerimisasutuse, näiteks Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga, või kahepoolse Euroopa finantseerimisasutuse, näiteks arengupankade juhtimisel, ühendades sellise toetuse võimaluse korral nii liikmesriikide kui ka kolmandate isikute antava täiendava muus vormis toetusega.

Instrumendi raames võivad rahastamisvahenditesse osamakseid teha nii liikmesriigid kui ka finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punktis c osutatud üksused.

8. Lõikes 7 osutatud rahastamisvahendeid võib rakendamise ja aruandluse eesmärgil rahastuteks rühmitada.

9. Liidu rahastamine ei tekita erimakse, tollimakse ega muid lõive ega too kaasa nende kogumist.

10. Partnerriikide kehtestatud maksud, tollimaksud ja muud lõivud võivad olla instrumendi raames rahastamiskõlblikud.

Artikkel 28

Abikõlblikud isikud ja üksused

1. Geograafiliste programmide ning kodanikuühiskonna organisatsioonide teemaprogrammi ja üleilmsete probleemide teemaprogrammi raames rahastatavate meetmete puhul võivad hanke-, toetuse ja auhinna andmise menetlustes osaleda rahvusvahelised organisatsioonid ja kõik õigussubjektid, sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonid, ning juriidilised isikud, kelle tegelik asukoht on järgmistes riikides:

- a) liikmesriigid, IPA III määruse asjaomases lisas loetletud abisaajad ning Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalised;
- b) naabruspiirkonna partnerriigid ja Venemaa Föderatsioon, kui asjaomane menetlus toimub I lisas osutatud programmide raames ja ta osaleb neis;
- c) OECD arenguabi komitee avaldatud ametliku arenguabi saajate nimekirjas olevad arenguriigid ja territooriumid, mis ei kuulu G20 riikide hulka;
- d) ametliku arenguabi saajate nimekirjas olevad arenguriigid, mis kuuluvad G20 riikide hulka, ning muud riigid ja territooriumid, kui asjaomane menetlus, milles ta osaleb, toimub instrumendist liidu rahastatava meetme kontekstis;
- e) riigid, mille puhul komisjon on kehtestanud vastastikuse juurdepääsu välisrahastamisele; juurdepääsu võib vähemalt ühe aasta pikkuseks piiratud ajaks anda juhul, kui riik tagab võrdsetel tingimustel abikõlblikkuse liidust pärit üksustele ja instrumendi raames abikõlblike riikide üksustele; komisjon teeb otsuse vastastikuse juurdepääsu ja selle kestuse kohta, olles eelnevalt pidanud nõu asjaomase abisaajariigi või asjaomaste abisaajariikidega;
- f) OECD liikmesriigid lepingute puhul, mida rakendatakse ametliku arenguabi saajate nimekirjas olevas vähim arenenud riigis või suure võlakoormaga vaeses riigis.

2. Ilma et see piiraks meetme laadist ja eesmärkidest tulenevate piirangute kohaldamist, on inimõiguste ja demokraatia teemaprogrammi ning rahu, stabiilsuse ja konfliktide ennetamise teemaprogrammi raames rahastatavate meetmete hanke-, toetuse ja auhinna andmise menetlustes ning kiirreageerimismeetmetes osalemine piiranguteta avatud.

3. Kõik instrumendist rahastatavad tarned ja materjalid võivad pärineda mis tahes riigist.

4. Käesolevas artiklis sätestatud abikõlblikkuse norme ei kohaldata ja need ei tekita kodakondsusega seotud piiranguid füüsiliste isikute suhtes, kes töötavad abikõlbliku töövõtja või, kui see on asjakohane, alltöövõtja juures või on sõlminud temaga muu seadusliku lepingu.

5. Üksuse poolt ühiselt kaasrahastavate või kooskõlas finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punkti c alapunktides ii–viii loetletud üksustega eelarve otsese või kaudse täitmisega rakendatavate meetmete puhul kohaldatakse ka nende üksuste suhtes abikõlblikkuse norme.

6. Kui rahastajad pakuvad rahastamist komisjoni loodud usaldusfondile või sihtotstarbelise välistulu kaudu, kohaldatakse abikõlblikkuse norme, mis on sätestatud usaldusfondi asutamiskomisjoni või sihtotstarbelise välistulu puhul rahastajaga sõlmitud lepingus.
7. Kui meedet rahastatakse instrumendist ja mõnest muust liidu programmist, loetakse abikõlblikeks kõik nimetatud liidu programmide alusel abikõlblikud üksused.
8. Mitme riigi meetmete puhul võib abikõlblikuks lugeda õigussubjekte, kes on meetmega hõlmatud riikide ja territooriumide kodanikud ning juriidiliste isikute puhul neid, kellel on seal tegelik asukoht.
9. Käesolevas artiklis sätestatud abikõlblikkuse norme võib piirata taotlejate kodakondsuse, geograafilise asukoha või liigi alusel, kui piirang on vajalik meetme spetsiifilise laadi ja eesmärgi tõttu ning kui see on vajalik meetme tulemuslikuks rakendamiseks.
10. Mitteabikõlblikest riikidest pärit pakkujaid, taotlejaid ja kandidaate võib käsitleda abikõlblikena hädaolukorras või juhul, kui teenused ei ole asjaomaste riikide või territooriumide turul kättesaadavad, või muudel põhjendatud juhtudel, kui abikõlblikkuse normide kohaldamine muudaks meetme elluviimise võimatuks või ülemäära raskeks.
11. Kui finantsmäärus näeb ette lepingu sõlmimise ühe pakkumuse alusel, tuleks kohalike võimete, turgude ja ostude edendamiseks eelistada kohalikke ja piirkondlikke töövõtjaid. Muudel juhtudel edendatakse kohalike ja piirkondlike töövõtjate osalemist kooskõlas nimetatud määruse asjaomaste sätetega. Edendatakse kestlikkuse ja hoolsuskohustuse kriteeriume.
12. Inimõiguste ja demokraatia teemaprogrammi raames on artikli 2 esimese lõigu punktis 6 esitatud õigussubjekti määratlusega hõlmamata üksus abikõlblik, kui see on vajalik kõnealuse programmiga kavandatavateks sekkumisteks.

Artikkel 29

Välja jäetud tegevused

Instrumendi raames liidu rahastamisega ei toetata tegevusi või meetmeid, mis

- a) võivad kaasa tuua inimõiguste rikkumise partnerriikides;
- b) ei ole kooskõlas abisaajariigi riiklikult kindlaksmääratud panusega, mis on kindlaks määratud Pariisi kokkuleppes, või mis edendavad investeringuid fossiilkütustesse või mis keskkonnavalise sõelumise või mõjuhindamise kohaselt avaldavad kahjulikku mõju keskkonnale või kliimale, kui sellised tegevused või meetmed ei ole rangelt vajalikud instrumendi eesmärkide saavutamiseks või nendega ei kaasne asjakohased meetmed nimetatud mõju vältimiseks, ennetamiseks või vähendamiseks ja võimaluse korral tasakaalustamiseks, sealhulgas toetus keskkonnale kahjulike fossiilkütuste toetuste järkjärguliseks kaotamiseks.

Artikkel 30

Ülekandmised, iga-aastased osamaksed, kulukohustuste assigneeringud, tagasimaksed ning rahastamisvahendite ja eelarveliste tagatiste raames tekkinud tulud

1. Lisaks finantsmääruse artikli 12 lõikele 4 kantakse instrumendi kasutamata kulukohustuste ja maksete assigneeringud automaatselt üle ning neid võib kulukohustustega vastavalt siduda ja kasutada kuni järgmise eelarveaasta 31. detsembrini. Üle kantud eraldi kasutatakse alates järgmisest eelarveaastast.

Komisjon teavitab Euroopa Parlamenti ja nõukogu üle kantud kulukohustuste assigneeringutest kooskõlas finantsmääruse artikli 12 lõikega 6.

2. Lisaks finantsmääruse artiklis 15 assigneeringute uuesti kättesaadavaks tegemise kohta sätestatud reeglid tehakse uuesti kättesaadavaks kulukohustuste assigneeringud, mis vastavad nende kulukohustuste summale, mis vabastati instrumendi raames rakendatava meetme täieliku või osalise rakendamata jätmise tõttu, ja neid kasutatakse esialgsel eelarvereal mujal.

3. Pikemalt kui ühe eelarveaasta vältel toimuvate tegevustega kaasnevad eelarvelised kulukohustused võib jagada iga-aastasteks osamakseteks mitmele aastale, kooskõlas finantsmääruse artikli 112 lõikega 2.

Finantsmääruse artikli 114 lõike 2 kolmandat lõiku ei kohaldata käesoleva lõike esimeses lõigus osutatud mitmeaastaste meetmete suhtes. Komisjon vabastab automaatselt kõik meetme kulukohustuste osad, mida ei ole selle eelarvelise kulukohustuse viienda aasta 31. detsembriks kasutatud eelrahastamiseks või vahemaksete tegemiseks või mille kohta ei ole esitatud tõendatud kuluaruannet ega maksetaotlust.

Käesoleva artikli lõiget 2 kohaldatakse ka iga-aastaste osamaksete suhtes.

4. Erandina finantsmääruse artikli 209 lõikest 3 kantakse tagasimaksed ning rahastamisvahendi ja eelarveliste tagatiste raames tekkinud tulud pärast halduskulude ja -tasude mahaarvamist sihtotstarbelise sisetuluna nende esialgsele eelarverele. Komisjon analüüsib iga viie aasta tagant olemasolevate rahastamisvahendite panust liidu eesmärkide saavutamisse ja nende rahastamisvahendite tõhusust.

IV peatükk

EFSD+, välistegevuse tagatis, eelarvelised tagatised ja finantsabi kolmandatele riikidele

Artikkel 31

Kohaldamisala ja rahastamine

1. Artikli 6 lõike 2 punktis a nimetatud rahastamispaketist kaetakse EFSD+ ja välistegevuse tagatis.

2. EFSD+ kujutab endast rahastamissuutlikkust pakkuvat ühtset rahastamispaketti käesoleva määruse artikli 27 lõikes 1 sätestatud toetuste, tehnilise abi, rahastamisvahendite, eelarveliste tagatiste ja segarahastamistoimingute vormis, ning selle eesmärk on toetada investeerimist ja suurendada juurdepääsu rahastamisele, aidates seeläbi kaasa käesoleva määruse artiklites 3 ja 8 sätestatud eesmärkide ja üldpõhimõtete ja asjakohasel juhul IPA III määruse eesmärkide saavutamisele, maksimeerides samal ajal täiendavust ja arengu mõju ning pakkudes innovaatilisi tooteid, teiste seas VKEdele.

Eeskätt soodustatakse EFSD+ kaudu kestlikku ja kaasavat majanduslikku, keskkonna ja sotsiaalset arengut, üleminekut kestlikule lisaväärtusega majandusele ja stabiilset investeerimiskeskonda. Sellega edendatakse samuti sotsiaal-majanduslikku ja keskkonnavalast vastupanuvõimet partnerriikides, keskendudes eelkõige vaesuse kaotamisele. EFSD+ kaudu aidatakse seeläbi kaasa sotsiaal-majandusliku ebavõrdsuse vähendamisele, kestlikule ja kaasavale majanduskasvule, kliimamuutustega kohanemisele ja nende leevendamisele, keskkonnakaitsele ja -juhtimisele, inimväärsede töökohtade loomisele ILO põhiliste tööstandardite alusel, majanduslikele võimalustele, oskustele ja ettevõtlusele, sotsiaal-majanduslikele sektoritele, sealhulgas sotsiaalsetele ettevõtetele ja kooperatiividele, VKEdele, kestlikule ühenduvusele, vähekaitsitud rühmade toetamisele, inimõiguste, soolise võrdõiguslikkuse ning naiste ja noorte mõjuvõimu suurendamise edendamisele ning ebaseadusliku rände sotsiaal-majanduslike algpõhjuste ja sundrände algpõhjuste käsitlemisele kooskõlas V lisas esitatud prioriteetsete valdkondade ning asjakohaste esialgsete programmitöö dokumentidega.

Eritähelepanu pööratakse riikidele, kus on ebakindel olukord või konflikt, vähim arenenud riikidele ja suure võlakooormusega vaestele riikidele, sealhulgas andes toetust institutsioonide suutlikkuse suurendamiseks, majanduse juhtimiseks ja tehniliseks abiks.

3. Välistegevuse tagatisega toetatakse EFSD+ toiminguid, mis on kaetud käesoleva määruse artiklite 32–39 kohaste eelarveliste tagatistega. Välistegevuse tagatisega toetatakse ka makromajanduslikku finantsabi ja kolmandatele riikidele antavaid laene, millele on osutatud määruse (Euratom) 2021/948 artikli 10 lõikes 2.

4. Välistegevuse tagatise raames võib liit tagada ajavahemikus 1. jaanuarist 2021 kuni 31. detsembrini 2027 allakirjutatud tagatislepingute kohaste toimingute jaoks kuni 53 449 000 000 eurot.

Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte, et välistegevuse tagatise maksimumsummat kuni 20 % muuta.

5. Eraldiste määr on olenevalt meetme liigist 9–50 %.

Liidu eelarvest võib eraldada välistegevuse tagatisele maksimaalselt 10 000 000 000 eurot. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte selle maksimumsumma muutmiseks, et tagada, et eraldatud summa kajastab välistegevuse tagatise summat ja eraldiste määrasid, võttes arvesse tagatud toimingute laadi.

Välisgevuse tagatisega on eraldiste määr 9 % nii liidu makromajandusliku finantsabi kui ka laenuhingutega seotud riigiriskide puhul.

Eraldiste määrad vaadatakse läbi vähemalt iga kolme aasta järel alates käesoleva määruse kohaldamise alguskuupäevast, mis on sätestatud artiklis 51. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte eraldiste määrade muutmiseks.

6. Välistegevuse tagatist käsitletakse finantsmääruse artikliga 212 loodud ühises eraldisfondis üheainsa tagatisena.

7. EFSD+ ja välistegevuse tagatise kaudu võib toetada rahastamis- ja investeerimistoiminguid artikli 4 lõikes 2 osutatud geograafiliste piirkondade partnerriikides. Välistegevuse tagatise eraldisi rahastatakse artikli 6 lõike 2 punktiga a loodud asjakohaste geograafiliste programmide eelarvest ning need kantakse ühisesse eraldisfondi. EFSD+ ja välistegevuse tagatise eraldiste kaudu võib toetada ka IPA III määruse asjaomases lisas loetletud abisaajatega seotud toiminguid. Selliste toimingute rahastamine EFSD+ kaudu ja välistegevuse tagatise eraldiste rahastamine toimub IPA III määruse alusel. Välistegevuse tagatise eraldisi määruse (Euratom) 2021/948 artikli 10 lõikes 2 osutatud kolmandatele riikidele antavateks laenudeks rahastatakse nimetatud määruse alusel.

8. Finantsmääruse artikli 211 lõikes 2 osutatud eraldised moodustatakse liidu kohustuste kogusumma alusel vastavalt käesolevas määruses lubatule. Aasta jooksul vajaminevad eraldised võib moodustada kuni seitsme aasta jooksul. Määruse (EL) 2017/1601 kohaselt lubatud tagatiste ning selliste tagatiste, finantsabi ja kolmandatele riikidele antavate Euratomi laenude puhul, mis on lubatud alusaktidega, milles sätestatud rahastamist reguleeritakse määrusega (EÜ, Euratom) nr 480/2009, jätkatakse asjaomaste määruste sätete järgimist.

9. Määrusega (EL) 2017/1601 loodud EFSD tagatisfondi ning määrusega (EÜ, Euratom) nr 480/2009 loodud välistegevuse tagatisfondi netovara kantakse 31. juuli 2021. aasta seisuga üle ühisesse eraldisfondi, et määrata eraldised määruse (EL) 2017/1601 kohaselt lubatud eelarveliste tagatiste jaoks ning tagatisteks, finantsabiks ja kolmandatele riikidele antavateks Euratomi laenudeks, mis on lubatud alusaktidega, milles sätestatud rahastamist reguleeritakse määrusega (EÜ, Euratom) nr 480/2009.

Artikkel 32

EFSD+ struktuur

1. EFSD+ koosneb piirkondlikest investeerimisplatvormidest, mis asuvad käesoleva määruse artiklis 4 lõikes 2 ja IPA III määruuses sätestatud piirkondades ning on loodud liidu olemasolevate välistegevuse segarahastute töömeetodite, menetluste ja struktuuride alusel ning mis võivad EFSD+ raames ühendada oma segarahastamistoimingud ja välistegevuse tagatisega kaetud toimingud.

2. Komisjon tagab EFSD+ juhtimise.

Artikkel 33

EFSD+ strateegianõukogu

1. Komisjonile annab EFSD+ juhtimise tagamisel nõu strateegianõukogu (edaspidi „EFSD+ strateegianõukogu“), välja arvatud toimingute puhul, mis hõlmavad IPA III määruse asjaomases lisas loetletud Lääne-Balkani abisaajaid, millel on oma eraldi strateegianõukogu.

2. EFSD+ strateegianõukogu annab komisjonile EFSD+ raames nõu välistegevuse tagatise investeeringute strateegiliste suuniste ja prioriteetide, sealhulgas ka artiklis 36 osutatud investeerimissuundade kohta ning aitab viia need kooskõlla liidu välistegevuse, arengupoliitika ja Euroopa naabruspoliitika juhtpõhimõtete ja eesmärkidega ning artiklis 3 sätestatud eesmärkide ning artiklis 31 sätestatud EFSD+ eesmärgiga. EFSD+ strateegianõukogu toetab komisjoni ka üldiste investeerimiseesmärkide kindlaksmääramisel seoses välistegevuse tagatise kasutamisega EFSD+ toimingute toetamiseks ning investeerimissuundade asjakohase ja mitmekesise geograafilise ja temaatilise kaetuse seirel.

3. EFSD+ strateegianõukogu toetab üldist koordineerimist, täiendavust ja sidusust piirkondlike investeerimisplatvormide vahel, välisinvesteeringute kava kolme samba vahel, välisinvesteeringute kava ja muude jõupingutuste vahel, mida liit teeb rändeküsimustes ja tegevuskava 2030 rakendamisel, sealhulgas kliimamuutuste vastases võitluses, samuti liidu välistegevuse programme ja rahastutega.

4. EFSD+ strateegianõukokku kuuluvad komisjoni, liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja, kõigi liikmesriikide ja EIP esindajad. Euroopa Parlamendil on vaateleja staatus. Asjakohasel juhul võib vaateleja staatuse anda rahastajatele, abikõlblikele vastaspooltele, partnerriikidele, asjaomastele piirkondlikele organisatsioonidele ja muudele sidusrühmadele. Enne uue vaateleja lisamist konsulteeritakse EFSD+ strateegianõukoguga. EFSD+ strateegianõukogu kaasesistujateks on komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja.

5. EFSD+ strateegianõukogu kohtub vähemalt kaks korda aastas ja võtab võimaluse korral arvamusi vastu konsensuse alusel. Lisakoosolekuid võib korraldada igal ajal eesistuja algatusel või ühe kolmandiku strateegianõukogu liikmete taotlusel. Kui konsensust ei saavutata, kohaldatakse hääleõigust, milles lepiti kokku EFSD+ strateegianõukogu esimesel koosolekul ja mis on kindlaks määratud nimetatud nõukogu töökorras. Töökorras määratakse kindlaks vaatelejate rolli reguleeriv raamistik. EFSD+ strateegianõukogu koosolekute päevakorrad ja protokollid avalikustatakse pärast nende vastuvõtmist.

6. Komisjon esitab EFSD+ strateegianõukogule igal aastal aruande EFSD+ rakendamisel tehtud edusammude kohta. Lääne-Balkanit käsitlev strateegianõukogu esitab eespool nimetatud aruandluse täiendamiseks kokkuvõtte kõnealuses piirkonnas tagatisvahendi rakendamisel tehtud edusammude kohta. Strateegianõukogu vaatab läbi artikli 42 lõikes 5 osutatud hindamisaruanded ning võtab neid arvesse.

EFSD+ strateegianõukogu korraldab asjaomaste sidusrühmadega EFSD+ strateegilise suunitluse ja rakendamise teemal korrapäraselt konsultatsioone.

7. EFSD+ strateegianõukogu ja Lääne-Balkanit käsitleva strateegianõukogu olemasolu ei mõjuta vajadust üheainsa ühtse EFSD+ riskijuhtimise raamistiku järele.

8. EFSD+ tagatiste riskijuhtimise funktsiooni puhul võetakse arvesse instrumendi eesmärgid ja põhimõtteid. EFSD+ kohaseid riskihindamis- ja tasustamismeetodeid kohaldatakse järjepidevalt kõigi investeerimissuundade, sealhulgas artiklis 36 osutatud investeerimissuundade suhtes. Komisjon loob tehnilise riski hindamise rühma. Komisjon tagab tehnilise riski hindamise rühma sõltumatu, erapooletu ja kaasava hea kvaliteediga funktsiooni täitmise. Komisjon tagab ka teabe ja analüüsi õigeaegse, läbipaistva ja kaasava jagamise kõigi liikmesriikidega, võttes igakülselt arvesse konfidentsiaalsust. Tehnilise riski hindamise rühma koosseis, töökord ja töömeetodid on kaasavad, avatud EIP ekspertidele, teistele abikõlblikele vastaspooltele ja huvitatud liikmesriikidele ning need esitatakse EFSD+ strateegianõukogule. Komisjon teeb Euroopa Parlamendile ja nõukogule teatavaks tehnilise riski hindamise rühma koosseisu, pädevuse ja töökorra ning tagab selle liikmete erapooletuse ja huvide konflikti puudumise.

9. EFSD+ kohaldamisperioodil võtab EFSD+ strateegianõukogu esimesel võimalusel vastu ja avaldab suunised, milles määratakse kindlaks see, kuidas tagatakse EFSD+ toimingute vastavus artiklites 31 ja 35 sätestatud otstarbele, eesmärkidele ja rahastamiskõlblikkuse kriteeriumidele.

Artikkel 34

Piirkondlikud tegevjuhatused

Võttes arvesse asjaomase strateegianõukogu nõuandeid ja asjaomaseid riskihindamisi, toetavad piirkondlike investeerimisplatvormide tegevjuhatused komisjoni rakendamistasandil piirkondlike ja valdkondlike investeerimiseesmärkide ning piirkondlike, valdkondlike ja temaatiliste investeerimissuundade kindlaksmääramisel ning koostavad arvamusi segarahastamistoimingute ja EFSD+ kavandatud investeerimisprogrammide toiminguid katva välistegevuse tagatise kasutamise kohta.

Artikkel 35

EFSD+ kohase välistegevuse tagatise toimingute rahastamiskõlblikkus ja vastaspoolte abikõlblikkus ning valimine

1. Välistegevuse tagatise kaudu abi saamiseks rahastamiskõlblikud rahastamis- ja investeerimistoimingud peavad olema kooskõlas ja ühtlustatud liidu poliitikaga, asjaomaste programmitöö dokumentidega ning partnerriikide strateegiate ja poliitikaga. Eelkõige toetatakse nendega instrumendi ning asjakohasel juhul IPA III määruse eesmärke, üldpõhimõtteid ja poliitikaraamistikku, võttes igakülselt arvesse käesoleva määruse V lisas sätestatud prioriteetseid valdkondi.

2. Välistegevuse tagatisega toetatakse rahastamis- ja investeerimistoiminguid, mis vastavad finantsmääruse artikli 209 lõike 2 punktides a–e sätestatud tingimustele, eelkõige seoses vajadusega saavutada täiendavus, sealhulgas käsitledes turutõrkeid või ebaoptimaalseid investeerimisolukordi, ühitada abikõlblike vastaspoolte huvid vältides konkurentsi moonutamist, ning asjakohasel juhul maksimeerida erainvesteeringuid, ning mis:

- a) läbivad kooskõlas finantsmääruse artikliga 34 eelhindamised, mis on proportsionaalsed kavandatud toimingute eesmärkide ja summadega, et teha kindlaks nende toimingute võimalik mõju ja riskid seoses inimõiguste, keskkonna-, töö- ja sotsiaalsete standarditega, sealhulgas mõjuhinnangute vormis selliste suurte programmide puhul, millel on eeldatavasti märkimisväärne mõju kõnealustele valdkondadele, kooskõlas käesoleva määruse artikli 31 lõikes 2 sätestatud EFSD+ eesmärgiga, ning võttes maaga seotud investeeringute puhul igakülselt arvesse mõjutatud kogukondade vabatahtliku ja eelnevalt teatatud nõusoleku põhimõtet;
- b) tagavad täiendavuse välisinvesteeringute kava eri sammaste vahel ja muude algatustega;
- c) on majanduslikult ja rahaliselt teostatavad, võtavad igakülselt arvesse, et projekti võivad toetada ja kaasrahastada ka era- ja avaliku sektori partnerid, arvestades samal ajal toimingu konkreetset keskkonda ja nende riikide suutlikkust, kus on ebakindel olukord või konflikt või kes on vähim arenenud riigid, väikesed arenevad saareriigid ja merepiirita arenguriigid, või suure võlakooormusega vaesed riigid, kellel võib olla õigus soodsamate tingimuste kohaldamisele;
- d) on tehniliselt teostatavad ning keskkonna ja sotsiaalvaldkonna seisukohast kestlikud ja maksimeerivad arengumõju;
- e) ei moonuta partnerriikide ja -piirkondade turge ega konkureeri ebaõiglaselt kohalike osalejatega;
- f) rakendatakse kooskõlas artiklis 7 osutatud poliitikaraamistikuga, kohaldatavate keskkonna-, sotsiaal- ja tööõiguse alaste kohustuste ja standarditega ning rahvusvaheliselt kokkulepitud investeerimissuunisteid, -põhimõtteid ja -konventsioone, eeskätt neid, mille on vastu võtnud ÜRO ja OECD, järgides täielikult rahvusvahelist inimõigustealast õigust ning kooskõlas artiklites 3 ja 8 sätestatud eesmärkide ja üldpõhimõtetega.

3. Välistegevuse tagatisega kaetakse järgmiste vahendite riske:

- a) laenud, sealhulgas laenud kohalikus vääringus;
- b) tagatised;
- c) edasitagatised;
- d) kapitalituru instrumendid;
- e) muud rahastamisvormid ja krediitkvaliteedi parandamise instrumendid, kindlustus ning omakapitali- või kvaasiomakapitali osalused.

4. Välistegevuse tagatist on õigus saada finantsmääruse artikli 208 lõikes 4 nimetatud abikõlblikel vastaspooltel, sealhulgas partnerriikidest ja kolmandatest riikidest pärit vastaspooltel, kes annavad oma panuse välistegevuse tagatisse, mille komisjon peab kooskõlas käesoleva määruse artikliga 37 heaks kiitma. Lisaks ja erandina finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punktist c on tagatist õigus saada liikmesriigi, partnerriigi või kolmanda riigi eraõiguslikel asutustel, kes on käesoleva määruse artikli 37 kohaselt välistegevuse tagatisse panustanud ja suudavad oma finantssuutlikkust piisavalt tõendada.

5. Abikõlblikud vastaspoolad järgivad finantsmääruse artikli 62 lõike 1 punktis c sätestatud õigusnorme ja tingimusi. Käesoleva määruse artikli 37 kohaselt välistegevuse tagatisse panustanud liikmesriigi, partnerriigi või kolmanda riigi eraõiguslike asutuste puhul eelistatakse asutusi, kes avalikustavad keskkonnavalaseid, sotsiaalseid, maksualaseid ja äriühingu üldjuhtimise kriteeriume käsitleva teabe.

Komisjon tagab abikõlblikele vastaspooltele, sealhulgas väikestele ja keskmise suurusega vastaspooltele kättesaadavate vahendite tulemusliku, tõhusa ja õiglase kasutamise, edendades samas abikõlblike vastaspoolte vahelist koostööd ning võttes igakülselt arvesse nende suutlikkust, lisaväärtust ja kogemusi.

Komisjon tagab kõigi abikõlblike vastaspoolte õiglase kohtlemise kooskõlas artikli 27 lõikega 7 ning huvide konflikti ärahoidmise EFSD+ rakendamisperioodil. Vastastikuse täiendavuse tagamiseks võib komisjon paluda abikõlblikelt vastaspooltelt asjakohast teavet nende muude kui EFSD+iga seotud toimingute kohta.

6. Finantsmääruse artikli 219 lõikes 4 sätestatud tingimust tehingus rahaliselt oma vahenditega osalemise kohta kohaldatakse iga abikõlbliku vastaspoolte suhtes, kellele on instrumendi raames portfelli põhised antud eelarveline tagatis.

7. Komisjon valib abikõlblikud vastaspoolad välja kooskõlas finantsmääruse artikliga 154, võttes igakülselt arvesse järgmist:

- a) strateegianõukogu ja piirkondlike tegevjuhatuste nõuanded;
- b) investeerimissuuna eesmärgid;
- c) abikõlbliku vastaspoolte kogemused ja riskijuhtimissuutlikkus;
- d) omavahendite ja täiendavate vahendite ning erasektori kaasrahastamise summa, mille abikõlblik vastaspool on valmis investeerimissuuna raames kasutusele võtma, võttes igakülselt arvesse investeringu suurust;
- e) abikõlblike vastaspoolte valdkondlik või geograafiline oskusteave;
- f) kasu, mida toob abikõlblike vastaspoolte vahelise koostöö edendamine.

8. Tuginedes mitmeaastastele sihtprogrammidele ning EFSD+ strateegianõukogu ja Lääne-Balkanit käsitleva strateegianõukogu esitatud nõuannetele, kehtestab komisjon pärast piirkondlike tegevjuhatustega konsulteerimist ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu teavitamist instrumendist rahastatavatele piirkondadele või konkreetsetele partnerriikidele või mõlemale, konkreetsetele valdkondadele või konkreetsetele projektidele või konkreetsetele lõplike abisaajate kategooriatele või mõlemale teatava piirmääran välistegevuse tagatisest toetatavad investeerimissuunad. Komisjon annab Euroopa Parlamendile ja nõukogule teada, kuivõrd investeerimissuunad vastavad käesolevale artiklile ja millised on nende üksikasjalikud rahastamisprioriteedid. Taotlused investeerimissuundade raames toetuse saamiseks esitatakse komisjonile.

Investeerimissuundade valik peab olema igakülselt põhjendatud turutõrgete või mittoptimaalsete investeerimisotluste analüüsiga ning käesoleva määruse ja asjakohasel juhul IPA III määruse prioriteetide järgimise hindamisega. Komisjon analüüsib seda koostööd potentsiaalselt abikõlblike vastaspoolte ja sidusrühmadega.

Abikõlblikud vastaspoolad võivad anda lõikes 3 osutatud vahendeid investeerimissuuna raames või abikõlbliku vastaspoolle elluviidava üksikprojekti vahendeid. Kõnealuseid vahendeid võib anda partnerriikidele, sealhulgas riikidele, kus on ebakindel olukord või konflikt, või riikidele, kus on riigi ülesehitamise ja konfliktijärgse taastumise probleeme, ning kõnealuste partnerriikide institutsioonidele, sealhulgas nende riigipankadele ja kohalikele erasektori pankadele ja finantseerimisasutustele ning kõnealuste partnerriikide erasektori üksustele, sealhulgas VKEdele. Kõnealuseid vahendeid ei kohaldata sõjaväe- või riikliku julgeoleku sektori kontrollitavatele äriühingutele, välja arvatud igakülselt põhjendatud juhtudel.

9. Komisjon hindab välistegevuse tagatisest toetatavaid toiminguid lõigetes 1, 2 ja 3 sätestatud rahastamiskõlblikkuse kriteeriumide alusel, kasutades võimaluse korral juba olemas olevaid liidu ja abikõlblike vastaspoolte tulemuste mõõtmise süsteeme. Komisjon koostab artiklis 31, artikli 35 lõigetes 1 ja 2 sätestatud rahastamiskõlblikkuse kriteeriumide kontrollnimekirja ning hindab kõiki välistegevuse tagatisega toetatavaid ettepanekuid ja valib need välja selle kontrollnimekirja alusel, võttes aluseks abikõlblike vastaspoolte esitatud teabe. Vajaduse korral nõuab komisjon abikõlblikelt vastaspooltelt selgitusi või esitatud teabe muutmist. Komisjon avaldab igal aastal iga investeerimissuuna kontrollnimekirjad ja hindamistulemused riikide ja sektorite kaupa.

10. Komisjonil on õigus võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte V lisas toodud prioriteetsete valdkondade muutmiseks.

Artikkel 36

EIP roll

1. EIP rakendab eksklusiivset sihtotstarbelist investeerimissuunda, mis hõlmab riiklike vastaspoolte ja riigi tasandist madalamate mitteärilike vastaspooltega tehtavate tehingute ulatuslikku riskikatet esialgse miinimumsummaga 11 000 000 000 eurot, mis kavandatakse käesoleva jaotise I ja III peatükis sätestatud korras.

EIP-l on ainuõigus teha eksklusiivse sihtotstarbelise investeerimissuuna raames tehinguid riiklike vastaspoolte ja riigi tasandist madalamate mitteärilike vastaspooltega. Eksklusiivse sihtotstarbelise investeerimissuuna raames käsitatakse omavahendite osalust jääkriski võtmisena ning ELi tagatis katab 65 % EIP finantstehingute raames väljamakstud ja tagatud kogusummast, millest on maha arvatud tagasimakstud summad ja millele on lisatud kõik seonduvad summad.

Erandina teisest lõigust on juhul, kui EIP ei saa selle eksklusiivse sihtotstarbelise investeerimissuuna raames tehinguid teha või otsustab neid mitte teha, nende tehingute rakendamine avatud teistele abikõlblikele vastaspooltele kooskõlas tingimustega, mis on sätestatud asjaomastes välistegevuse tagatise lepingutes, milles võetakse arvesse EIP-le sama liiki tehingute jaoks pakutavaid tingimusi ning kõnealuseid tehinguid rakendava abikõlbliku vastaspoolte konkreetseid vajadusi, asjaolusid ja laadi.

2. EIP on kõlblik selliste tehingute tegemiseks, mis tehakse riigi tasandist madalamate vastaspooltega, kes ei ole hõlmatud lõikes 1 osutatud eksklusiivse sihtotstarbelise investeerimissuunaga, ja tehinguteks erasektoriga. Artiklis 35 osutatud menetlust kasutatakse selleks, et anda EIP-le, kui see on kohane, kaks täiendavat sihtotstarbelist investeerimissuunda, mis hõlmavad

- a) mitteeksklusiivset ulatuslikku riskikatet ärilike riigi tasandist madalamate vastaspooltega tehtavate tehingute jaoks ning
- b) mitteeksklusiivseid meetmeid, millega edendatakse välismaiseid otseinvesteeringuid, kaubandust ja partnerriikide majanduse rahvusvahelistumist, pakkudes erasektori tehingutele poliitilist riskikatet.

3. Lõigetes 1 ja 2 osutatud sihtotstarbeliste investeerimissuundade esialgne summa on 26 725 000 000 eurot.

Lõigetes 1 ja 2 osutatud sihtotstarbeliste investeerimissuundade rakendamisel järgib EIP käesolevat määrust, sealhulgas selle ja EFSD+ üldeesmärke ning asjakohasel juhul IPA III määruse eesmärke, samuti asjakohaseid programmitöö dokumente ja aruandluskohustusi.

4. Kooskõlas finantsmääruse artikli 209 lõike 2 punktiga f võib asjakohases välistegevuse tagatise lepingus lõikes 1 osutatud eksklusiivse sihtotstarbelise investeerimissuuna olemuse ja poliitikaeesmärgi tõttu ette näha, et liidule ei maksta selle investeerimissuuna raames tehtavate toimingute eest tasu.

5. Käesoleva artikli kohaldamisel käsitatakse riigi tasandist madalama tasandi tehinguid ärilike tehingutena, välja arvatud juhul, kui EIP on neid igakülselt põhjendanud ja komisjon on need kinnitanud.

Lõike 2 punktis b osutatud sihtotstarbelise investeerimissuuna raames tehtavad toimingud peavad olema kooskõlas liikmesriikide ekspordikrediidi agentuuride toimingutega.

6. EIP suhtes kohaldatakse artiklites 33 ja 34 sätestatud nõukogude arvamust.

Käesolevas artiklis osutatud investeerimissuundade alla kuuluvate EIP tehingute puhul hinnatakse artikli 35 lõikes 9 sätestatud rahastamiskõlblikkust ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 5 (Euroopa Investeerimispanka põhikirja kohta) artiklis 19 sätestatud menetluse raames. EIP esitab aegsasti kogu teabe, mida komisjon sel eesmärgil vajab. Kõnealuste investeerimissuundade alla kuuluvad EIP finantstehingud ei ole ELi tagatisega kaetud, kui komisjon esitab ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 5 (Euroopa Investeerimispanka põhikirja kohta) artiklis 19 sätestatud menetluse kohaselt negatiivse arvamuse. Kõik EIP suhtes kohaldatavad täiendavad tingimused kehtestatakse asjaomastes välistegevuse tagatislepingutes.

7. EIP on kõlblik tegevuste rakendamiseks artikli 35 lõike 8 alusel loodud muude investeerimissuundade raames.

8. Komisjon ja EIP sõlmivad käesoleva määruse, sealhulgas selle eesmärkide ja põhimõtete ning asjakohaste programmitöö dokumentide ning asjakohasel juhul ka IPA III määruse kohaselt sihtotstarbelised välistegevuse tagatise lepingud lõigetes 1 ja 2 osutatud sihtotstarbeliste investeerimissuundade jaoks.

Artikkel 37

Teiste rahastajate osalemine välistegevuse tagatises

1. Liikmesriigid, kolmandad riigid ja muud kolmandad isikud võivad välistegevuse tagatises osaleda.

Erandina finantsmääruse artikli 218 lõike 2 teisest lõigust võivad Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalised osaleda tagatise või rahaga.

Kolmandate riikide, kes ei ole Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalised, ja muude kolmandate isikute osalus on rahaline ning selle kohta peab arvamust avaldama EFSD+ strateegianõukogu ja selle peab heaks kiitma komisjon.

Liikmesriigid võivad taotleda, et nende osaluse sihtotstarbeks määrataks meetmete algatamine konkreetsetes piirkondades, riikides, sektorites või olemasolevates investeerimissuundades. Komisjon teavitab Euroopa Parlamenti ja nõukogu heaks kiidetud osalusest viivitamata.

2. Osalused tagatise vormis ei ületa 50 % artikli 31 lõikes 4 osutatud summast.

Liikmesriikide ja Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osaliste tagatise vormis osaluse võib realiseerida alles pärast seda, kui liidu üldeelarves ettenähtud tagatis ja muu osalus on nõuete alusel välja makstud.

Mis tahes osalust võib kasutada tagatise realiseerimise korral maksete tegemiseks, olenemata tagatise sihtotstarbest.

Rahalist toetust käsitlev leping sõlmitakse liidu nimel tegutseva komisjoni ja osaleja vahel ning see sisaldab eelkõige maksetingimusi.

Artikkel 38

Välitegevuse tagatise lepingute rakendamine

1. Komisjon sõlmib liidu nimel artikli 35 kohaselt välja valitud abikõlblike vastaspooltega välistegevuse tagatise lepingud. Nimetatud lepinguid võib sõlmida ka kahest või enamast abikõlblikust vastaspoolest koosneva konsortsiumiga. Finantsmääruse artikli 219 lõike 1 kohaselt on eelarvelised tagatised välistegevuse tagatisega kaetud toimingute puhul tagasivõetamatud, tingimusteta ja nõudmisel väljamakstavad. Välistegevuse tagatise lepingute sõlmimisel võtab komisjon igakülgsest arvesse nõukogude ja tehnilise riski hindamise rühma nõuandeid ja suuniseid.

2. Iga investeerimissuuna puhul sõlmib komisjon ühe või mitme välja valitud abikõlbliku vastaspoollega ühe või mitu välistegevuse tagatise lepingut. Lisaks võib välistegevuse tagatise anda erivajaduse korral ka ühele rahastamis- või investeerimistoimingule.

Euroopa Parlamenti ja nõukogu teavitatakse kõigist välistegevuse tagatise lepingutest. Euroopa Parlamenti ja nõukogu taotluse korral tehakse kõnealused lepingud neile kättesaadavaks, võttes seejuures arvesse konfidentsiaalse teabe ning tundliku äriteabe kaitsmist.

3. Välistegevuse tagatise lepingud sisaldavad eelkõige järgmist:

- a) üksikasjalikud reeglid tagatise ulatuse, nõuete, rahastamiskõlblikkuse, abikõlblike vastaspoolte ja menetluse kohta;
- b) üksikasjalikud reeglid välistegevuse tagatise andmise, sealhulgas tagatise ulatuse reguleerimise ning eri liiki vahendite portfelledele ja projektidele antava tagatise ulatuse kohta, samuti projektide ja projektiportfellede riskianalüüs, sealhulgas valdkondlikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil;
- c) viide instrumendi eesmärkidele ja otstarbele, vajaduste hindamine ja soovitud tulemuste nimetamine, võttes arvesse ettevõtja sotsiaalse vastutuse ja vastutustundliku ettevõtluse edendamist, järgides sealhulgas eeskätt rahvusvaheliselt kokkulepitud investeerimissuuniseid, -põhimõtteid ja -konventsioone, millele on osutatud artikli 35 lõike 2 punktis f;
- d) välistegevuse tagatise eest makstav hüvitis, mis peab kajastama riski taset, ja hüvitise osalise subsideerimise võimalus, et pakkuda piisavalt põhjendatud juhtudel rohkem soodustingimusi; eelkõige ebakindlas või konfliktiolukorras olevatele riikidele, vähim arenenud riikidele ja suure võlakoormusega vaestele riikidele;
- e) välistegevuse tagatise kasutamist käsitlevad nõuded, sealhulgas maksete tegemise tingimused, nagu täpne ajakava, intressid maksmisele kuuluvatelt summadelt, sissenõudmis- ja muud kulud ning võimalusel vajalikud likviidsusnõuded;
- f) nõudemenetlused, sealhulgas (kuid mitte ainult) käivitavad sündmused ja ooteajad, ja nõuete sissenõudmisega seotud menetlused;
- g) seire-, aruandlus-, läbipaistvus- ja hindamiskohustused;
- h) selge ja ligipääsetav kaebuste lahendamise menetlus kolmandatele isikutele, keda välistegevuse tagatisega toetatavate projektide rakendamine võib mõjutada.

4. Abikõlblik vastaspool kiidab rahastamis- ja investeerimistoimingud heaks oma reeglite ja menetluste kohaselt ning kooskõlas välistegevuse tagatise lepinguga.

5. Välistegevuse tagatisega võib katta järgmist:

- a) võlainstrumentide puhul põhisumma ja kogu ulatuses intressid ning muud summad, mille väljavalitud abikõlblik vastaspool tasub makseviivituse korral vastavalt rahastamistoimingu tingimustele;
- b) omakapitali investeeringute puhul investeeritud summad ja nendega seotud rahastamiskulud;
- c) artikli 35 lõikes 2 osutatud muude rahastamis- ja investeerimistoimingute puhul kasutatud summad ja nendega seotud rahastamiskulud;
- d) makseviivitusega seotud asjakohased sissenõudmis- ja muud kulud, kui neid ei arvata maha sissenõutud summast.

6. Komisjoni raamatupidamisarvestuse jaoks esitavad välistegevuse tagatisest toetatavaid riske käsitleva ja finantsmääruse artikli 209 lõike 4 kohase aruandluse raames abikõlblikud vastaspoolled, kellega on sõlmitud välistegevuse tagatise leping, komisjonile ja kontrollikojale käesoleva määrusega hõlmatud rahastamis- ja investeerimistoimingute kohta igal aastal sõltumatu välisaudiitori auditeeritud raamatupidamisaruande, mis sisaldab muu hulgas järgmist teavet:

- a) abikõlblike vastaspoolte rahastamis- ja investeerimistoimingute riskianalüüs, sealhulgas teave selle kohta, kuidas on liidu kohustuste puhul järgitud finantsmääruse artikliga 80 ja rahvusvaheliste avaliku sektori raamatupidamise standarditega kehtestatud raamatupidamisreegleid;

b) liidu võetud ja tasumata finantskohustused, mis tulenevad abikõlblike vastaspoolte ja nende rahastamis- ja investeerimistoimingute jaoks antud EFSD+ toimingutest, liigendatuna üksikute toimingute kaupa.

7. Abikõlblikud vastaspoolad esitavad komisjonile taotluse korral täiendava teabe, mida on vaja komisjoni käesoleva määruse kohaste kohustuste täitmiseks, eelkõige seoses artiklis 35 sätestatud valikukriteeriumidega, sealhulgas inimõiguste ning sotsiaalsete, töö- ja keskkonnastandardite järgimisega.

8. Komisjon esitab EFSD+ strateegianõukogule, piirkondlikele tegevjuhatustele, Euroopa Parlamendile ja nõukogule aastaaruande rahastamisvahendite, eelarveliste tagatiste, sealhulgas EIP rakendatud eelarveliste tagatiste ning finantsabi kohta kooskõlas finantsmääruse artikli 41 lõigetega 4 ja 5 ja artiklitega 241 ja 250. Selleks esitavad abikõlblikud vastaspoolad igal aastal teabe, mida on vaja, et komisjon saaks täita oma aruandluskohustust.

Artikkel 39

Kaebuste esitamise ja heastamise mehhanism ning liidu finantshuve kaitse

1. Pidades silmas partnerriikidest pärit kolmandate isikute, sealhulgas EFSD+ist ja välistegevuse tagatisest toetatavate projektide poolt mõjutatud kogukondade ja üksikisikute võimalikke kaebusi, avaldavad komisjon ja liidu delegatsioonid oma veebisaitidel otseviited kaebuste lahendamise mehhanismidele, mida komisjoniga lepingud sõlminud asjaomased vastaspoolad kasutavad. Komisjon annab ka võimaluse esitada otse komisjonile kaebusi selle kohta, kuidas abikõlblikud vastaspoolad kaebusi menetlevad. Komisjon võtab selle teabe arvesse edasises koostöös asjaomaste vastaspooltega.

2. Rahastamisvahendeid ja eelarvelisi tagatise rakendavad isikud ja üksused järgivad kohaldatavat liidu õigust ja põhimõtteid ning kokkulepitut rahvusvahelisi ja liidu standardeid, nagu on sätestatud finantsmääruse artikli 155 lõigetes 2 ja 3. Komisjon hindab, kas nende isikute ja üksuste süsteimid, normid ja menetlused kaitsevad liidu finantshuve, on samaväärne sellega, mis on ette nähtud liidu eelarve täitmisel komisjoni poolt, võttes igakülgelt arvesse proportsionaalsuse põhimõtet, arvestades meetme laadi ja selle rakendamise tingimusi.

Artikkel 40

Kapitaliosalus arengut rahastavates asutustes

Artikli 6 lõike 2 punktis a osutatud geograafiliste programmide rahastamispaketti võib kasutada Euroopa ja muude arengut rahastavate asutuste kapitalisatsioonis.

V PEATÜKK

Seire, aruandlus ja hindamine

Artikkel 41

Seire ja aruandlus

1. Näitajad, mille abil antakse aru artikli 3 lõikes 2 sätestatud instrumendi erieesmärkide saavutamisel tehtud edusammudest, on esitatud VI lisas. Kooskõlas kestliku arengu eesmärkide näitajatega võetakse kõnealused näitajad koos hindamiste andmetega ja muude olemasolevate tulemusaruannetega aluseks kõnealuste erieesmärkide saavutamise ulatuse hindamisel.

2. Komisjon teeb oma meetmete üle jätkuvat seiret ja vaatab vähemalt kord aastas läbi käesolevas määruses kehtestatud sihtväärtuste ja oodatavate tulemuste saavutamisel tehtud edusammud, sealhulgas väljundid ja tagajärjed.

Oodatavate tulemuste saavutamise seiret tehakse läbipaistvalt, õigel ajal ning tuginedes asjakohastele, mõõdetavatele, kvalitatiivsetele ja kvantitatiivsetele andmetele, sealhulgas, kuid mitte ainult, VI lisas sätestatud andmetele. Võimalusel liigendatakse näitajad alati soo, vanuse ja muude asjaomaste tegurite alusel.

3. Liit ja selle liikmesriigid teevad partnerriigile ühiselt antud toetuse ühist seiret, kui see on võimalik, artikli 14 lõikes 4 sätestatud kriteeriumidele vastavates ühistes programmitöö dokumentides esitatud ja kokku lepitud ühiste tulemuste raamistike alusel.

Tulemusaruannete süsteemiga tagatakse, et instrumendi rakendamise ja tulemuste seireks vajalikke andmeid kogutakse tõhusalt, tulemuslikult ja õigel ajal. Selleks kehtestatakse liidu vahendite saajatele proportsionaalsed aruandlusnõuded.

4. Komisjon hindab instrumendi rakendamisel tehtud edusamme. Alates 2022. aastast esitab komisjon aegsasti iga aasta 30. novembriks Euroopa Parlamendile ja nõukogule aastaaruande instrumendi eesmärkide saavutamisel tehtud edusammudest, kasutades näitajaid, sealhulgas, kuid mitte ainult, VI lisas sätestatud, millega antakse aru käimasolevate tegevuste, saavutatud tulemuste ning määruse tõhususe kohta. Aruanne esitatakse ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele.

5. Aastaaruanne sisaldab:

- a) eelmist aastat käsitlevat teavet rahastatud meetmete kohta;
- b) seire ja hindamise tulemusi;
- c) teavet asjaomaste partnerite kaasamise ja koostöö taseme kohta liigendatuna üksuse liikide kaupa vastavalt finantsmääruse artiklis 62 sätestatud nii eelarve otsese kui kaudse täitmise puhul;
- d) eelarvelisi kulukohustusi, sealhulgas lepingutega kaetud summasid, ja maksete assigneeringute täitmist liigendatuna riigi, piirkonna ja koostöövaldkonna kaupa;
- e) kvalitatiivset ja kvantitatiivset teavet, sealhulgas artikli 9 kohaselt võetud meetmete kohta, artiklis 17 osutatud uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reservi ning artiklis 20 osutatud ja olulistes valdkondades saavutatud tulemustele reageeriva stiimulipõhise käsitlusviisi jaoks eraldatud vahendite kasutamise kohta.

Aastaaruandes hinnatakse liidu rahastamise tulemusi, kasutades võimaluse korral konkreetseid ja mõõdetavaid näitajaid, et näidata edusamme instrumendi sihtväärtuste ja eesmärkide saavutamisel ning samuti edusamme artikli 8 lõikes 8 osutatud valdkondade peavoolumisel. Aruandes esitatakse ka artiklis 27 sätestatud liidu rahastamise vormide jaotus. Kui see on võimalik ja asjakohane, hinnatakse arengukoostöö puhul aruandes ka arengu tõhususe põhimõtete järgimist, sealhulgas uude rahastamisvahendite puhul.

6. 2021. aastal koostatav aastaaruanne sisaldab aastate 2014–2020 kohta kõigist käesoleva määruse artikli 50 lõikes 2 osutatud määruste alusel toimunud rahastamise aastaaruannetest saadud konsolideeritud teavet kogu käesoleva määrusega reguleeritud rahastamise, sealhulgas sihtotstarbelise välistulu ja usaldusfondidesse tehtavate maksete ja tagatiste kohta ning selles esitatakse kulutuste jaotus liigendatuna riikide, liidu rahastamise vormide, nagu on sätestatud käesoleva määruse artiklis 27, finantsmääruse artiklis 62 osutatud üksuste liikide kaupa nii eelarve otsese kui ka kaudse täitmise puhul ning kulukohustuste ja maksete kaupa. Aastaaruandes kajastatakse peamisi saadud õppetunde ja varasemate aastate välishindamistel esitatud soovitude järelmeetmeid.

7. Komisjon esitab osana oma aastaaruandest üksikasjaliku ülevaate välistegevuse tagatisest toetatavate rahastamis- ja investeerimistoimingute ning EFSD+ toimimise, selle haldamise ja tõhusa panuse kohta oma eesmärkide saavutamisse. Ülevaade sisaldab järgmiseid elemente:

- a) instrumendi ja asjakohasel juhul artikli 31 lõikes 7 sätestatud muude rahastamisallikate otstarbele ja eesmärkidele kaasa aitavate tulemuste hinnang;
- b) artikli 31 lõike 2 ja artikli 35 lõike 2 kohastele näitajatele tuginev koondandmete põhine hinnang EFSD+ kohasest välistegevuse tagatisest toetatavate rahastamis- ja investeerimistoimingute täiendavusele ja lisaväärtusele, erasektori, sealhulgas VKEdes vahendite kaasamisele, toetatavate erasektori üksuste liikidele, hinnangulistele ja tegelikele väljunditele ning tulemustele ja mõjule, sealhulgas inimväärtuste töökohtade loomise mõjule, ning vaesuse kaotamisele ja rände, sealhulgas ebaseadusliku rände konkreetsete sotsiaal-majanduslike algpõhjustega ja sundrände algpõhjustega tegelemise viisile avalduva mõju kohta; hinnang sisaldab riskinäitajate ja nende mõju partnerite finants- ja majanduslikule stabiilsusele käsitlevat analüüsi ning toimingute soolise võrdõiguslikkuse analüüsi, mis põhineb tõenditel ja andmetel, mis on võimaluse korral liigendatud soo, riigi ja sektori kaupa;
- c) hinnang, mis käsitleb EFSD+ kohasest välistegevuse tagatisest toetatavate toimingute kooskõla rahvusvaheliselt kokku lepitud arengu tõhususe põhimõtetega;

- d) hinnang hõlmatud toimingute abil saavutatud finantsvõimendusele;
- e) olemasolevate aruannete põhjal koostatud hinnang EFSD+ kohasest välistegevuse tagatisest toetatud, sealhulgas artiklis 36 osutatud ning välisinvesteeringute kava teiste sammaste raamesse kuuluvate toimingute vahelise koostoime ja vastastikuse täiendavuse kohta, pöörates erilist tähelepanu hea valitsemistava küsimuses, sealhulgas võitluses korruptsiooni ja ebaseaduslike rahavoogude vastu, inimõiguste, õigusriigi ja sooteadliku poliitika järgimisel ning ettevõtluse, kohaliku ettevõtluskeskkonna ja kohalike finantsturgude edendamisel saavutatud edusammudele;
- f) hinnang tagatiste eest makstava hüvitise ja finantsmääruse artikli 155 lõigete 2 ja 3 rakendamisele.

8. Igal aastal hinnatakse kliimameetmete, kõrbestumise ja bioloogilise mitmekesisusega seotud kogukulutusi vastu võetud esialgsete programmitöö dokumentide põhjal. Instrumendist eraldatud rahaliste vahendite suhtes kohaldatakse OECD metoodikal põhinevat iga-aastast jälgimissüsteemi, nimelt keskkonna markerid ja Rio markerid, välistamata kättesaadavuse korral täpsema metoodika kasutamist, mis on integreeritud liidu programmide tulemusjuhtimise olemasolevatesse meetoditesse, et kvantifitseerida hindamisel ja aastaaruandes keskkonnajuhtimise ja -kaitsega, kliimameetmetega, kõrbestumisega ja bioloogilise mitmekesisusega seotud kulutusi artiklis 23 osutatud tegevuskavade ja meetmete tasandil.

Komisjon teeb kättesaadavaks teabe arengukoostöö kohta kooskõlas tunnustatud rahvusvaheliste standarditega, näiteks ILO ja OECD standarditega, ning kasutades rahvusvahelise abi läbipaistvuse algatuse välja töötatud ühiste standardite raamistikku.

9. Selleks et tagada instrumendi eesmärkide saavutamise tõhus hindamine, on komisjonil õigus võtta kooskõlas artikliga 44 vastu delegeeritud õigusakte, et muuta käesoleva määruse VI lisa, et vajaduse korral näitajad läbi vaadata või neid täiendada ning et lisada käesolevasse määrusesse sätteid, mis käsitlevad seire- ja hindamisraamistiku loomist.

Artikkel 42

Hindamine

1. Komisjon hindab oma meetmete mõju ja tõhusust sekkumisvaldkondade kaupa ning programmitöö tõhusust, kasutades selleks asjakohasel juhul sõltumatut välishindamist. Komisjon võtab sõltumatute välishindamiste puhul igakülselt arvesse Euroopa Parlamendi või nõukogu ettepanekuid. Võimaluse korral lähtutakse hindamistes OECD arenguabi komitee hea tava põhimõtetest, püüdes kindlaks teha, kas eriesmärgid on saavutatud, ja sõnastada soovitusi edasiste meetmete parandamiseks.

Komisjon edastab hindamiste tulemused ja järeldused koos oma tähelepanekute ja järeelmeetmetega Euroopa Parlamendile, nõukogule ja liikmesriikidele. Hindamisi võib liikmesriikide taotlusel artikli 45 lõike 7 kohaselt arutada. Tulemusi kasutatakse programmide ja meetmete ettevalmistamisel ja vahendite eraldamisel. Need hindamised ja järeelmeetmed tehakse üldsusele kättesaadavaks.

Komisjon kaasab instrumendi alusel antava liidu rahastamise hindamisse sobilikus ulatuses kõik asjaomased sidusrühmad, sealhulgas abisaajad, kodanikuühiskonna osalejad ja kohalikud ametivõimud, ning võib püüda, kui see on asjakohane, korraldada ühiseid hindamisi liikmesriikidega ja partneritega, tehes partnerriikidega tihedat koostööd.

2. Komisjon esitab instrumendi vahehindamise 31. detsembriks 2024. See hõlmab ajavahemikku 1. jaanuarist 2021 kuni hindamise alustamiseni. Vahehindamisele lisatakse asjakohasel juhul käesoleva määruse vajalikke muudatusi käsitlevad seadusandlikud ettepanekud.

3. Komisjon teeb instrumendi lõpliku hindamise järgmise rahastamisperioodi vahehindamise raames. Selle hindamise eesmärk on analüüsida ja hinnata liidu panust instrumendi eesmärkide saavutamisse, võttes arvesse saavutatud tulemuste mõõtmise näitajaid ning instrumendi mõju suhtes tehtud tähelepanekuid ja järeldusi.

4. Vahehindamisel ja lõplikul hindamisel käsitletakse instrumendi eesmärkide tõhusust, tulemuslikkust, mõju, kestlikkust, lisaväärtust, lihtsustamise ulatust, sisemist ja välist sidusust, sealhulgas täiendavust ja koostoimet, ning jätkuvat asjakohasust. Hindamistel tehakse kindlaks saadud kogemused. Hindamiste käigus hinnatakse välistegevuse tagatise maksimaalset summat, mis on sätestatud artikli 31 lõikes 4, ning esitatakse teave lisaväärtuse kohta, mida annab varem eraldiseisvate vahendite integreerimine ühte ühtlustatud vahendisse.

Vahehindamised ja lõplikud hindamised sisaldavad ka aastaaruannetest saadud koondteavet kogu käesoleva määrusega reguleeritud rahastamise kohta, sealhulgas sihtotstarbelisi välituluseid ja makseid usaldusfondidesse, esitades kulutuste jaotuse liigendatuna abi saanud riikide, liidu rahastamise vormide, kaasatud liikmesriikide ja asjaomaste partnerite, kulukohustuste ja maksete kaupa ning jaotuse liigendatuna geograafiliste programmide, teemaprogrammide ja kiirreageerimismeetmete kaupa, hõlmates artiklis 6 osutatud uute probleemide ja prioriteetide jaoks ette nähtud reservi kasutamist.

Vahehindamised ja lõplikud hindamised viiakse läbi konkreetse eesmärgiga parandada liidupoolset rahastamist. Nende põhjal saab otsustada instrumendi alusel rakendatud meetmete liikide pikendamise, muutmise või peatamise üle.

5. Kooskõlas finantsmääruse aruandluse erisätetega hindab komisjon 31. detsembriks 2024 ning seejärel iga kolme aasta järel välishindamise alusel välistegevuse tagatise kasutamist ja toimimist, eeskätt selle panust üldeesmärkidesse, saavutatud tulemustesse ja täiendavusse. Komisjon esitab hindamisaruande Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Koos selle hindamisaruandega esitatakse kontrollikoja arvamus. Hindamisaruanne ja kontrollikoja arvamus tehakse üldsusele kättesaadavaks.

III JAOTIS

LÕPPSÄTTED

Artikkel 43

Geograafilise ulatuse laiendamine

1. Igakülgset põhjendatud juhtudel ja kui rakendatav meede on üleilmne, piirkonnaülene või piirkondlik, võib komisjon otsustada asjakohaste mitmeaastaste sihtprogrammide või asjakohaste tegevuskavade või meetmete raames laiendada meetmete ulatust käesoleva määruse artikliga 4 hõlmamata riikidele ja territooriumidele, et tagada liidu rahastamise sidusus ja tõhusus või soodustada piirkondlikku või piirkondadevahelist koostööd.

2. Komisjon võib ette näha spetsiaalse rahaeraldise, et aidata partnerriikidel ja -piirkondadel tugevdada oma koostööd nende naabruses asuvate liidu äärepoolseimate piirkondadega ning ülemeremaade ja -territooriumidega. Selleks võib instrumendist asjakohasel juhul ning ÜMTde, sealhulgas Gröönimaa assotsieerimise otsuse või Interregi määruse või mõlema alusel saadava rahastuse taseme suhtes vastastikkusele ja proportsionaalsusele tuginedes toetada meetmeid, mida rakendab käesoleva määruse kohane partnerriik või -piirkond või muu üksus, ÜMTde, sealhulgas Gröönimaa assotsieerimise otsuse kohane riik, territoorium või muu üksus või liidu äärepoolseim piirkond ühiste rakendusprogrammide või Interregi määruse alusel kehtestatavate ja rakendatavate piirkondadevaheliste koostööprogrammide või meetmete raames.

Artikkel 44

Delegeeritud volituste rakendamine

1. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.

2. Artikli 4 lõigetes 6 ja 7, artikli 6 lõikes 5, artikli 31 lõigetes 4 ja 5, artikli 35 lõikes 10 ja artikli 41 lõikes 9 osutatud delegeeritud õigusaktide vastuvõtmise volitused antakse komisjonile käesoleva määruse kehtivusajaks.

3. Euroopa Parlament või nõukogu võivad artikli 4 lõigetes 6 ja 7, artikli 6 lõikes 5, artikli 31 lõigetes 4 ja 5, artikli 35 lõikes 10 ja artikli 41 lõikes 9 osutatud volituste delegeerimise igal ajal tagasi võtta. Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.
4. Enne delegeeritud õigusakti vastuvõtmist konsulteerib komisjon kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega iga liikmesriigi määratud ekspertidega.
5. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle samal ajal teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule.
6. Artikli 4 lõigete 6 ja 7, artikli 6 lõike 5, artikli 31 lõigete 4 ja 5, artikli 35 lõike 10 ja artikli 41 lõike 9 alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament ega nõukogu ei ole kahe kuu jooksul pärast õigusakti Euroopa Parlamendile ja nõukogule teatavakstegemist esitanud selle suhtes vastuväidet või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväidet. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega kahe kuu võrra.

Artikkel 45

Komiteemenetlus

1. Komisjoni abistab naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi komitee. Nimetatud komitee on komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses. Komitee võib kokku tulla eri koosseisudes, mis vastutavad konkreetsete koostöö- ja sekkumisvaldkondade eest, näiteks geograafilised ja teemaprogrammid ning kiirreageerimismeetmed.
2. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 5.
3. Kui komitee arvamus saadetakse kirjaliku menetlusega, lõpetatakse nimetatud menetlus ilma tulemust saavutamata, kui arvamuse esitamiseks ettenähtud tähtaja jooksul komitee eesistuja nii otsustab või kui lihtenamus komitee liikmetest seda taotleb.
4. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 8 koostoimes artikliga 5.
5. Vastuvõetud otsus kehtib vastuvõetud või muudetud dokumendi, meetmeprogrammi või meetme kehtivusaja jooksul.
6. EIPd käsitlevate küsimuste korral võtab komitee toimingutest osa EIP vaatleja.
7. Liikmesriigid võivad taotleda instrumendi rakendamist puudutava muu küsimuse läbivaatamist, eeskätt seoses mitmeaastaste programmitöö dokumentidega, hõlmates ka vahepealseid või vajadusest lähtuvaid läbivaatamisi ja hindamisi.

Artikkel 46

Teave, teavitustegevus ja nähtavus

1. Liidu rahaliste vahendite saajad märgivad ära nende vahendite päritolu ja tagavad liidu rahastamise nähtavuse eriti meetmete ja nende tulemuste tutvustamisel, rõhutades liidult saadud toetust nähtaval viisil instrumendi alusel toetatavate meetmetega seotud teavitusmaterjalides ning andes eri sihtrühmadele, sealhulgas meediale ja üldsusele, selle kohta sidusat, tulemuslikku ja proportsionaalset suunatud teavet.

Liidu rahaliste vahendite saajatega sõlmitud lepingud sisaldavad sellega seotud kohustusi.

2. Komisjon rakendab instrumendi ning instrumendi kohaselt võetud meetmete ja saavutatud tulemustega seotud teabe- ja teavitamismeetmeid. Instrumendile eraldatud rahaliste vahenditega panustatakse samuti liidu poliitiliste prioriteetide edastamise institutsioonilistes sõnumites ja nende kohta aruandmisele, niivõrd kui need prioriteedid on seotud instrumendi eesmärkidega.
3. Instrumendist toetatakse strateegilist teavitustegevust ja avalikku diplomaatiat, sealhulgas võitlust väärinfo vastu, et edastada teavet liidu väärtuste ning liidu meetmete lisaväärtuse ja nende abil saavutatud tulemuste kohta.
4. Komisjon teeb üldsusele kättesaadavaks teabe instrumendi alusel rahastatavate meetmete kohta, nagu on osutatud finantsmääruse artiklis 38, sealhulgas asjakohasel juhul ühtse ülevaatliku veebisaidi kaudu.
5. Lõikes 4 osutatud veebisaidil avaldatakse samuti teave rahastamis- ja investeerimistoimingute kohta ja kõigi välistegevuse tagatise lepingute olulised osad, sealhulgas teave abikõlblike vastaspoolte õigusliku staatuse, eeldatava arengule tuleneva kasu ja kaebuste esitamise korra kohta kooskõlas artikli 38 lõike 3 punktiga h, võttes arvesse konfidentsiaalse ja tundliku äriteabe kaitset.
6. ESFD+ abikõlblikud vastaspoolde teevad kooskõlas oma läbipaistvuspoliitikaga ning dokumentidele ja teabele juurdepääsu ning andmekaitset käsitlevate liidu normidega oma veebisaidil ennetavalt ja süstemaatiliselt üldsusele kättesaadavaks teabe kõigi käesoleva määruse kohaselt välistegevuse tagatisest toetatavate rahastamis- ja investeerimistoimingute kohta, sealhulgas selle kohta, kuidas need toimingud aitavad kaasa käesolevas määruses sätestatud eesmärkide saavutamisele ja nõuete järgimisele. Võimaluse korral esitatakse selline teave projekti tasandil liigendatuna. Nimetatud teabe puhul võetakse alati arvesse konfidentsiaalse ja tundliku äriteabe kaitset. EFSD+ abikõlblikud vastaspoolde avalikustavad liidu toetuse ka kogu teabes, mille nad avaldavad käesoleva määruse alusel välistegevuse tagatisest toetatavate rahastamis- ja investeerimistoimingute kohta.

Artikkel 47

Erand nähtavusnõuetest

Kui julgeolekuprobleemide või poliitiliselt tundlike küsimuste korral võib teatavates riikides või piirkondades või teataval ajavahemikel olla eelistatud või vajalik teavitamise ja nähtavusega seotud tegevuste piiramine, määratakse pärast liiduga konsulteerimist ja kooskõlastamist sihtrühm ja konkreetse meetme edendamiseks kasutatavad nähtavuse suurendamise vahendid, tooted ja kanalid kindlaks iga juhtumi puhul eraldi. Kui ootamatu kriisi korral on vaja kiiret sekkumist, ei ole vaja kohe esitada täielikku teavitus- ja nähtavuskava. Sellistes olukordades tuleb liidu toetus siiski algusest peale asjakohaselt näidata.

Artikkel 48

Euroopa välisteenistuse klausel

Käesolevat määrust kohaldatakse kooskõlas otsusega 2010/427/EL, eelkõige selle artikliga 9.

Artikkel 49

Otsuse nr 466/2014/EL muutmine

Otsust nr 466/2014/EL muudetakse järgmiselt.

- 1) Artikli 1 lõige 5 asendatakse järgmisega:

„5. ELi tagatis katab ajavahemikul 1. jaanuarist 2014 kuni 31. detsembrini 2021 sõlmitud EIP finantseerimistehinguid.“

2) Artikli 20 teine lõik asendatakse järgmisega:

„Komisjon esitab 31. detsembriks 2022 Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva otsuse kohaldamise kohta.“

3) I lisa punkti D kolm viimast lõiku asendatakse järgmisega:

„EIP juhtorganid võivad pärast komisjoniga konsulteerimist otsustada jagada summasid piirkondade piires ja vahel ümber.“

Artikkel 50

Kehtetuks tunnistamine ja üleminekusätted

1. Ilma et see piiraks käesoleva määruse artikli 31 lõike 8 kohaldamist, tunnistatakse määrused (EÜ, Euratom) nr 480/2009 ja (EL) 2017/1601 kehtetuks alates 1. augustist 2021 ning otsus nr 466/2014/EL tunnistatakse kehtetuks alates 1. jaanuarist 2022. Instrumendi rahastamispaketist rahastatakse määrusega (EL) 2017/1601 lubatud eelarveliste tagatiste eraldisi ning tagatise ja finantsabi, mis on lubatud alusaktidega, milles sätestatud rahastamist reguleeritakse määrusega (EÜ, Euratom) nr 480/2009. Eraldise selliste tagatiste ja finantsabi jaoks IPA III määruse asjaomases lisas loetletud abisaajatele rahastatakse kõnealuse määruse alusel.

2. Instrumendi rahastamispaketist võib katta ka tehnilise ja haldusabi kulud, mida on vaja selleks, et tagada üleminek käesoleva määruse ja järgmiste õigusaktide alusel vastu võetud meetmete vahel: määrused (EL, Euratom) nr 480/2009, (EL) nr 230/2014, (EL) nr 232/2014, (EL) nr 233/2014, (EL) nr 234/2014, (EL) nr 235/2014, (EL) nr 236/2014, (Euratom) nr 237/2014 ja (EL) nr 2017/1601 ning otsus nr 466/2014/EL.

3. Instrumendi rahastamispaketist võib katta tulevaste seotud määruste ettevalmistamise kulusid.

4. Vajaduse korral võib kanda eelarvesse assigneeringuid ka pärast 2027. aastat, et katta artikli 24 lõikes 1 ette nähtud kulusid, selleks et oleks võimalik hallata meetmeid, mis ei ole 31. detsembriks 2027 veel lõpule viidud.

Artikkel 51

Jõustumine ja kohaldamine

Käesolev määrus jõustub selle *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise päeval.

Seda kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2021.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Strasbourg, 9. juuni 2021

Euroopa Parlamendi nimel
president
D. M. SASSOLI

Nõukogu nimel
eesistuja
F. ANDRÉ

*I LISA***NAABRUSPPIIRKONNA RIIKIDE JA TERRITOORIUMIDE LOETELU**

Alžeeria

Armeenia

Aserbaidžaan

Valgevene

Egiptus

Gruusia

Iisrael

Jordaania

Liibanon

Liibüa

Moldova Vabariik

Maroko

Okupeeritud Palestiina alad

Süüria

Tuneesia

Ukraina

Käesoleva valdkonna kohast liidu toetust võib kasutada ka selleks, et võimaldada Venemaa Föderatsioonil osaleda piiriülestes koostööprogrammides ja muudes asjaomastes mitme riigi sihtprogrammides, sealhulgas need, millele on osutatud artikli 13 lõikes 6 ja artiklis 21.

II LISA

GEOGRAAFILISTE PROGRAMMIDE KOOSTÖÖVALDKONNAD

Kõik geograafilised piirkonnad

INIMESED

1. Hea valitsemistava, demokraatia, õigusriik ja inimõigused, sealhulgas sooline võrdsuslikkus

- a) Demokraatia ja kaasavate demokraatlike protsesside, õigusriigi, korruptsioonivastase võitluse, hea valitsemistava ja järelevalve tugevdamine ja edendamine, sealhulgas läbipaistvad, kaasavad ja usaldusväärsed valimisprotsessid, samuti kõigil tasanditel läbipaistvad, vastutustundlikud, tõhusad ja kaasavad institutsioonid, sealhulgas seadusandlikud kogud, sõltumatu kohtusüsteem, poliitikas sisulise osalemise ja esindatuse tugevdamine.
- b) Inimõiguste ja põhivabaduste edendamise, kaitsmise ja rakendamise tugevdamine kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega, sealhulgas inimõiguste ülddeklaratsiooniga; inimõiguste kaitsjate toetamine ja kaitsmine; inimõiguste rikkumiste ja kuritarvitustega seotud kaebuste lahendamise ja õiguskaitsemehhanismide toetamine ja seire riikide ja kohalikul tasandil; selliste üleilmsete ja piirkondlike vahendite ja raamistike rakendamisele kaasaaitamine, millega suurendatakse kodanikuühiskonna suutlikkust nende rakendamises ja seires.
- c) Võitlemine diskrimineerimise kõigi vormide vastu ning võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtte edendamine, eelkõige soolise võrdsuslikkuse, naiste ja tütarlaste õiguste ja mõjuvõimu suurendamise, lapse, puuetega inimeste, vähemuste hulka kuuluvate isikute, lesbide, geide, biseksuaalide, transsooliste, mittebinaarsete ja intersooliste (LGBTI-inimesed) õiguste ning põlisrahvaste õiguste osas, nagu on märgitud põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioonis.
- d) Eduka kodanikuühiskonna ja selle sõltumatute, aktiivsete ja mitmesuguste rollide toetamine, tugevdamine ja mõjuvõimu suurendamine poliitilistes üleminekutes, reformiprotsessides ja demokraatlikes muutustes ning avatud ja soodsa keskkonna edendamine, et kodanikuühiskond ja kodanikud saaksid osaleda poliitilises elus ja järelevalves otsuste tegemise üle ning võidelda demokraatliku ruumi ahenemise vastu; kõigi poliitilistes protsessides ja avalikus elus osalemise toetamine ja edendamine.
- e) Vaba ja sõltumatu meedia mitmekesisuse, sõltumatuse ja professionaalsuse suurendamine, samuti meediapädevuse suurendamine ja väärinfo vastu võitlemine; digitaalõiguste, sealhulgas teabele juurdepääsu õiguse tugevdamine; eraelu puutumatuse ja andmekaitse õiguse tugevdamine.
- f) Riikide, ühiskondade, kogukondade ja üksikisikute vastupanuvõime suurendamine poliitiliste, majanduslike, keskkonnavalaste, toiduga seotud, demograafiliste ja ühiskondlike kriiside ja vapustuste, loodusõnnetustest ja inimtegevusest tingitud katastroofide ning tervisekriiside, sealhulgas pandeemiate suhtes.
- g) Demokraatlike ja kaasavate avaliku sektori asutuste, sealhulgas kohalike ametiasutuste arengu tugevdamine rahvusvahelisel, riiklikul ja piirkondlikul tasandil, sooteadliku eelarvestamise ja planeerimise, samuti sõltumatu, tulemusliku, tõhusa ja vastutava kohtusüsteemi suutlikkuse suurendamine, õigusriigi, rahvusvahelise õigusemõistmise, vastutuse ja kõigi jaoks õigusemõistmisele taskukohase juurdepääsu edendamine.
- h) Avaliku halduse reformiprotsesside toetamine, sealhulgas kodanikele suunatud e-valitsuse süsteemide ja muude digilahenduste kasutamine, et luua töökindlad, vastutustundlikud ja läbipaistvad avaliku halduse ja teenuste osutamise süsteemid, õigusraamistike ja institutsioonilise ülesehituse, riiklike statistikasüsteemide ja suutlikkuse tugevdamine, sealhulgas seoses andmete liigendamise ja sissetuleku, soo, vanuse ja muude tegurite järgi, riigi rahanduse usaldusväärse juhtimise, sealhulgas välisauditi tugevdamine ning panustamine korruptsiooni, maksustamise vältimise, maksudest kõrvalehoidmise ja agressiivse maksuplaneerimise vastasse võitlusesse.
- i) Riiklike ja kohalike valitsuste ja haldusasutuste toetamine nõutava taristu loomisel, et võimaldada kõigi rahvastikuregistrikannete (alates sünnist kuni surmani) täpset registreerimist ja ametlikult tunnustatud duplikaatdokumentide avaldamist, kui see on vajalik selle tagamiseks, et kõik kodanikud on ametlikult olemas ja saavad kasutada oma põhiõigusi.

- j) Kaasava, tasakaalustatud ja integreeritud territoriaal-, maa- ja linnapoliitika edendamine, tugevdades avaliku sektori asutusi ja asutusi riiklikul ja piirkondlikul tasandil, toetades kohalike omavalitsuste suutlikkuse suurendamist ja rakendades nende asjatundlikkust kohaliku arengu vallas territoriaalse lähenemisviisi, sealhulgas tulemusliku detsentraliseerimise ja eelarve detsentraliseerimise edendamiseks, ning riigi struktuuride ümberkorraldamise protsesse.
- k) Avaliku sektori asutuste ja riigiettevõtete läbipaistvuse ja vastutuse suurendamine riiklikul ja piirkondlikul tasandil ning kõigi juurdepääsu parandamine avalikke asju käsitlevale teabele, riigihangete tugevdamine, sealhulgas keskkonnasäästlikkuse ning sotsiaalse ja majandusliku kestlikkuse kriteeriumide ja eesmärkide väljatöötamise ergutamine, samuti riigi rahanduse juhtimise tõhustamine piirkondlikul, riiklikul ja kohalikul tasandil, e-valitsuse süsteemide arendamise ja kasutuselevõtmise toetamine ja teenuste osutamise tõhustamine.
- l) Loodusvarade ja nendest saadava tulu kestliku, vastutustundliku, konfliktitundliku ja läbipaistva majandamise ning õiglase, põhjendatud, tõhusa ja kestliku maksupoliitika tagavate reformide toetamine.

2. Vaesuse kaotamine, võitlemine ebavõrdsuse ja diskrimineerimise vastu ja inimarengu edendamine

- a) Vaesuse kaotamine kõigis selle mõõtmetes, sealhulgas avalike tervise-, toitumis-, haridus-, ja sotsiaalkaitseteenuste kaudu, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vähendamine ning mitte kellegi kõrvalejätmine.
- b) Kestliku põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügi toetamine, et suurendada toiduga kindlustatust, luua majanduslikke võimalusi ja töökohti.
- c) Jõupingutuste tõhustamine, et võtta vastu strateegiad ja asjakohased investeeringud naiste ja tütarlaste, noorte, laste ja puuetega inimeste õiguste kaitsmiseks ja rakendamiseks, et hõlbustada nende kaasatust ja sisulist osalemist ühiskonna- ja majanduselusel ning tagada nende igakülgne panus kaasavas majanduskasvu ja kestlikusse arengusse.
- d) Naiste ja tütarlaste õiguste ning nende mõjuvõimu suurendamise, sealhulgas majanduslike, töö- ja sotsiaalsete õiguste, maaomandiõiguste, samuti artikli 8 lõikes 4 osutatud õiguste järgimise, kaitsmise ja rakendamise edendamine, mis tahes vormis seksuaalse ja soolise vägivalla, sealhulgas selliste kahjulike tavade kaotamine nagu varajased, sundabielud ja laste abielud ning naiste suguelundite moonutamine.
- e) Maailma rahvastiku kasvu ja demograafiliste muutuste ning kestliku arengu seoste käsitlemine kõigis asjaomastes mõõtmetes, sealhulgas sooline võrdsuslikkus, tervis, sotsiaalkaitse, sotsiaalne ühtekuuluvus, haridus ja tööhõive.
- f) Erilise tähelepanu pööramine ebasoodsas ja kaitsetus olukorras olevatele või tõrjutud isikutele, sealhulgas lapsed ja noored, eakad, puuetega inimesed, LGBTI-inimesed, vähemuste hulka kuuluvad isikud ja põlisrahvad, pagulased, riigisisesed põgenikud, relvastatud konfliktidest mõjutatud isikud ja kodakondsuseta isikud.
- g) Integreeritud käsitlemise edendamine kogukondade, eriti kõige tõrjutumate, vähem kaitstud, vaesemate ja kõige raskemini ligipääsetavate isikute toetamisel, muu hulgas parandades põhivajaduste ja -teenuste üldist kättesaadavust, sealhulgas tervise, hariduse, toitumise ja sotsiaalkaitse valdkonnas.
- h) Lastele turvalise ja toetava keskkonna loomise edendamine, et aidata täie tervise juures oleval noorel elanikkonnal oma potentsiaali täiel määral realiseerida. See hõlmab laste institutsiooniliselt hoolduselt kogukonnapõhisele hooldusele ülemineku edendamist. See hõlmab samuti lastele, eriti enim tõrjutud lastele elus parima lähtekoha andmist, investeerides varajase lapsepõlve aegsesse arengusse ja tagades, et vaesuse või ebavõrdsuse all kannatavatel lastel on juurdepääs põhiteenustele, nagu tervishoid, toitumine, haridus ja sotsiaalkaitse.
- i) Piisava, taskukohase, ohutu ja täisväärtusliku ja tervisliku toidu üldise kättesaadavuse tagamine eelkõige kõige vähem kaitstud elanikkonnarühmadele, muu hulgas alla viieaastastele lastele, nii tütarlastele kui ka poistele, ja naistele, eelkõige raseduse ja rinnaga toitmise ajal, samuti toiduga kindlustatuse ja toitumiselase kindlustatuse ning järjepideva hoolduse tugevdamine, eelkõige pikaajaliste või korduvate kriisidega silmitsi seisvates riikides; kangumise, kõhnumise ja muude alatoitluse vormide ennetamine; mitut valdkonda hõlmavate toitumist mõjutavate lähenemisviiside tõhustamine põllumajanduses.
- j) Ohutule ja piisavale joogiveele, kanalisatsioonile ja hügieenile üldise juurdepääsu ning kestlike ja integreeritud veemajandussüsteemide toetamine, eeskätt kohalikul tasandil.

- k) Üldise tervisekindlustuse ning kõigile isikutele ja kogukondadele võrdse juurdepääsu saavutamine kvaliteetsetele ja taskukohastele tervisteenustele, sealhulgas seksuaal- ja reproduktiivtervishoiu teenustele Pekingi tegevusprogrammi ning rahvastiku ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogrammi ja nende läbivaatamis-konverentside tulemuste kontekstis, kaasavate, tugevate, kvaliteetsete ja vastupidavate kõigile kättesaadavate tervishoiusüsteemide arendamise toetamise kaudu, ning varajase hoiatamise, riskide vähendamise, juhtimise ja võimekuse taastamise suutlikkuse suurendamine; liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi raames sellise tegevuse täiendamine, millega võideldakse üleilmsete terviseohtude vastu, töötatakse välja ohutud, tõhusad ja taskukohased vaktsiinid, ravimid ja raviviisid vaesusega seotud ja tähelepanuta jäänud haiguste vastu ning parandatakse reageerimist tervisega seotud probleemidele, sealhulgas nakkushaigustele, mikroobide resistentsusele ning uutele haigustele ja epideemiatele.
- l) Üldiste ja õiglaste sotsiaalkaitssüsteemide toetamine ja sotsiaalsete turvavõrkude, tugivõrgustike ja -süsteemide tugevdamine, et tagada põhisissetulek, hoida ära äärmisesse vaesusesse langemine ning suurendada vastupanuvõimet.
- m) Kaasava ja kestliku linnaarengu edendamine, eesmärgiga tegeleda ebavõrdsusega linnades, keskendudes kõige enam abi vajajatele.
- n) Kohalike omavalitsuste toetamine, sealhulgas detsentraliseeritud koostöö, suutlikkuse arendamise ja vahendite kasutuselevõtmise kaudu, et parandada linnades ja maapiirkondades kestliku arengu eesmärkide kohapealset rakendamist põhiteenuste osutamisega ja reageerimissuutlikkusega ning võrdse juurdepääsuga toiduga ja toitumislasele kindlustatusele, kättesaadavate, inimväärsede ja taskukohaste eluasemetega ja elukvaliteediga, eelkõige mitteametlike asulate ja slummide elanike jaoks, ning kättesaadavate osalemis- ja kaebuste lahendamise mehhanismide tugevdamisega ja edendamisega, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate ja tõrjutud isikute ja rühmade jaoks.
- o) Rahvusvahelisel tasandil hariduse valdkonnas kokku lepitud eesmärkide saavutamise edendamine, pöörates erilist tähelepanu tasuta haridussüsteemide tugevdamisele kõigile suunatud kaasava ja võrdsel võimalustel põhineva kvaliteetse formaalse, informaalse ja mitteformaalse hariduse kaudu, ning elukestva õppe võimaluste edendamine kõigi jaoks ja kõigil tasanditel, eriti alus- ja põhihariduse aastatel, tehnilises ja kutseõppes, samuti häda- ja kriisiolukordades, ning pöörates erilist tähelepanu naistele ja tütarlastele; ning muu hulgas õpetajate koolituse ja kutsealase arengu ja digitehnoloogia kasutamise kaudu, et parandada õpetamise ja õppimise taset.
- p) Suutlikkuse suurendamise ning liidu ja partnerriikide vahelise või partnerriikide endi vahelise õpirändega seotud meetmete toetamine, samuti koostöö ja poliitiline dialoog nendes riikides asuvate institutsioonide, organisatsioonide, kohalike rakendusametuste ning ametiasutustega.
- q) Koostöö arendamine teaduse, tehnoloogia ja teadusuuringute valdkonnas, eelkõige käsitledes vaesusega seotud ja sotsiaalseid muutusi, avatud andmeid, suurandmeid, tehisintellekti ja innovatsiooni, hoides samal ajal ära ajude äravoolu nähtust.
- r) Koordineerimise parandamine kõigi asjaomaste osalejate seas kõigil tasanditel, et aidata neil loodusõnnetusest või inimtegevusest tingitud hädaolukorrast arenguetappi üle minna; humanitaarabiga kooskõlas olevate koostöösekkumiste ja asjakohasel juhul rahutagamismeetmete ühise planeerimise ja programmitöö tagamine ühise analüüsi alusel.
- s) Mõtte-, südametunnistuse- ja usu- või veendumusvabaduse toetamine, sealhulgas võttes meetmeid igat liiki usu- või veendumustepõhise viha, sallimatuse ja diskrimineerimise kõrvaldamiseks ning edendades sallivust ja austust usulise ja kultuurilise mitmekesisuse vastu nii ühiskonnasiseselt kui ka ühiskondade vahel.
- t) Kultuuridevahelise dialoogi ja kultuurilise mitmekesisuse edendamine selle kõigis vormides, kultuuripärandi säilitamine ja edendamine, ning loomemajanduse potentsiaali vallandamine kestliku, sotsiaalse ja majandusliku arengu hüvanguks.
- u) Meetmete toetamine ja koostöö edendamine spordi valdkonnas, et aidata kaasa naiste, noorte, üksikisikute ja kogukondade mõjuvõimu suurendamisele ning kestliku arengu tegevuskava 2030 tervise, hariduse ja sotsiaalse kaasamise eesmärkide täitmisele.
- v) Pikaajaliselt ja sunniviisiliselt ümberasustatud isikute vääriskuse ja toimetulekuvõime ning vastuvõtivate riikide ja kogukondade majandus- ja sotsiaalellu kaasamise edendamine, sealhulgas kohalikul tasandil.

3. Ränne, sundränne ja liikuvus

- a) Rände, sundränne ja liikuvuse alaste kahepoolsete, piirkondlike ja rahvusvaheliste partnerluste tugevdamine, järgides integreeritud ja tasakaalustatud käsitlemise ning võttes arvesse rände kõiki aspekte, sealhulgas abi liidu kahepoolsete või piirkondlike lepingute, dialoogide ja kokkulepete rakendamisel, sealhulgas tagasisaatmise ja tagasivõtmise vallas, seadusliku rände võimalusi ja liikuvuspartnerlusi, täites kõiki rahvusvahelisest õigusest ja inimõigustest tulenevaid kohustusi.
- b) Tagasipöörduvate rändajate ja nende perede kestliku taasintegreerimise ning ohutute ja väärivate partnerriikidevaheliste tagasipöördumiste toetamine, täites kõiki rahvusvahelisest ja liidu õigusest tulenevaid humanitaar- ja inimõigustega seotud kohustusi.
- c) Ebaseadusliku rände ja sundränne algpõhjustega tegelemine.
- d) Ebaseadusliku rände ja sundrändega tegelemine; kaitsetuse vähendamine rände kontekstis, sealhulgas inimkaubanduse ja ebaseadusliku üle piiri toimetamise puhul, ning toetusmeetmete võtmine ärakasutamise ja kuritarvitamise ohvrite kaitsmiseks; koostöö hoogustamine integreeritud piirihalduse vallas kooskõlas rahvusvahelise ja liidu õigusega, inimõigustealase õigusega, humanitaarõigusega ja andmekaitse normidega.
- e) Rände haldamiseks teadusliku, tehnilise, inim- ja institutsioonide suutlikkuse suurendamine, hõlmates inimõigustealaseid koolitusi, partnerriikide vastuvõtu-, töötlemis- ja tagasisaatmismenetluste toetamist; piiriülese koostöö tugevdamine teabevahetuse vallas, järgides andmekaitse norme ja eraelu puutumatuse õigusega seotud kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelisest inimõigustealase õigusest; täpsete ja eristatud andmete kogumise ja kasutamise kui tõendipõhise poliitika aluse toetamine, et hõlbustada korrapärase, ohutu, korrapärase ja vastutustundliku rännet ja liikuvust.
- f) Tõhusa ja inimõigustel põhineva rändepoliitika, sealhulgas kaitseprogrammide toetamine kõigil tasanditel.
- g) Asjakohasel juhul selliste tingimuste edendamine, mis lihtsustavad seaduslikku rännet ja hästi juhitud liikuvust, austades samal ajal liikmesriikide pädevust, ning inimestevahelisi kontakte, sealhulgas hariduses, teaduses ja innovatsioonis, kultuurivahetuses ja kultuuridevahelises dialoogis, sealhulgas esitades täpset ja ajakohast teavet, maksimeerides seadusliku rände mõju arengule.
- h) Ühise arusaama edendamine rände/arengu omavahelise seose vallas, tunnistades, et korrapärane, ohutu, korrapärane ja vastutustundlik ränne ja liikuvus, rahu, hea valitsemistava, stabiilsus, kaasav majanduskasv ja kestlik areng on omavahel tugevalt seotud, ning nende erinevate mõõdetega vahelise koostoime edendamine.
- i) Kõigi rändajate, pagulaste, põgenike ja riigisiseste põgenike, sealhulgas kliimamuutuste tõttu ümberasustatud isikute inimõiguste kaitse, austamise ja elluviimise tagamine, pöörates eritähelpanu vähekaitsitud rühmadele.
- j) Põgenike, riigisiseste põgenike ja nende vastuvõtivate kogukondade jaoks arengule suunatud lahenduste toetamine, sealhulgas sotsiaal-majandusliku kaasamise kaudu, mis hõlmab juurdepääsu tööturule, inimväärseid töökohti, haridust ja teenuseid, et edendada põgenike väärikut, vastupidavusvõimet ja iseseisvat toimetulekut.
- k) Diaspora osalemise toetamine päritoluriikides, et aidata kaasa kestlikule arengule, sealhulgas kohalike omavalitsuste ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise kaudu, võttes arvesse nende investeerimispotentsiaali ning toetades nende solidaarsus- ja ettevõtlusalgatusi.
- l) Kiiremate, odavamate ja turvalisemate rahaülekannete edendamine nii ülekandeid tegevates kui ka ülekandeid vastuvõtvates riikides, kasutades seega ära nende arengupotentsiaali.

Koostööd selles valdkonnas juhitakse kooskõlas asjakohaste liidu normidega, järgides täielikult poliitikavaldkondade arengusiduse põhimõtet.

PLANEET MAA

4. Keskkond ja kliimamuutused

- a) Kliima- ja keskkonnaküsimuste juhtimiseks, peavoolustamiseks ja jälgimiseks vajalike töötajate ja asutuste teadusliku ja tehnilise suutlikkuse suurendamine. Piirkondliku, riikliku ja kohaliku kliima- ja keskkonnaküsimuste juhtimise tugevdamine ning juurdepääsu hõlbustamine avalikele ja erasektori allikatele katastroofiohu vähendamiseks, ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks ja kliimameetmete rahastamiseks ning -riskide kindlustamiseks.
- b) Kliimamuutustega kohanemise toetamine, pöörates erilist tähelepanu eriti haavatavatele riikidele ja elanikkonna osadele; partnerite jõupingutuste toetamine nende püüdlustes täita oma kohustusi, mis on seotud kliimamuutuste, ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamisega, sealhulgas kohalikul tasandil, kooskõlas Pariisi kokkuleppe ja Sendai katastroofiohu vähendamise raamistikuga. Need jõupingutused hõlmavad riiklikult kindlaksmääratud panuste ning kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise kavade rakendamist, sealhulgas kohanemis- ja leevendusmeetmete vahelist koostööd üleilmsete algatuste, näiteks riiklikult kindlaksmääratud panuste alase partnerluse kaudu, samuti nende kohustusi, mis tulenevad muudest mitmepoolsetest keskkonnalepingutest nagu ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon ja ÜRO kõrbestumise tõkestamise konventsioon.
- c) Kestliku rohelise ja sinise majanduskasvu ja ringmajanduse arendamine ja/või tugevdamine kõigis majandussektorites.
- d) Säästva energia kättesaadavuse edendamine arenguriikides; säästva taastuvenergia alase koostöö tugevdamine nii riiklike kui ka piiriüleste ohutus- ja keskkonnamõtjude hindamiseks, järgides täielikult rangemaid rahvusvahelisi standardeid. Energiatõhusust ning taastuvate energiaallikate tootmist ja kasutamist käsitleva koostöö edendamine ja laiendamine; usaldusväärsuse, turvalisuse, taskukohasuse, keskkonnahoidlike ja kestlike energiateenuste kättesaadavuse tagamine; eelkõige suurt keskkonna- ja arenguväärtust omavate väike- ja minivõrkude ning autonoomse energiavarustusega seotud lahenduste toetamine ning selliste kohalike ja detsentraliseeritud lahenduste toetamine, mis tagavad energia kättesaadavuse vaesuses ja äärealadel elavatele inimestele.
- e) Keskkonnasäästlikkuse ja kliimamuutustega seotud eesmärkide peavoolustamise suutlikkuse suurendamine ning keskkonnasäästliku majanduskasvu eesmärkide integreerimine riiklikesse ja kohalikesse arengustrateegiatesse, sealhulgas kestlikkuse kriteeriumide toetamine riigihangetes.
- f) Keskkonnakahjulike fossiilkütuste toetuste järkjärgulise vähendamise, stabiilsete ja läbipaistvate energiaturgude, nutivõrkude kasutuselevõtu ning digitehnoloogia kasutamise edendamine energiaressursside säästvaks majandamiseks.
- g) Ettevõtja sotsiaalse vastutuse, tarneahelates hoolsuskohustuse ja ettevaatusprintsipi ning põhimõtte „saastaja maksab“ järjepideva kohaldamise edendamine.
- h) Keskkonnasäästlike põllumajandustavade, sealhulgas agroökoloogia ja bioloogilise mitmekesisuse edendamine, samuti kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise tõhustamine ning keskkonnaalase ja sotsiaalse vastupanuvõime ning heas seisundis ökosüsteemide arendamine.
- i) Kohalike, riiklike, piirkondlike ja kontinentaalsete mitmeliigiliste transpordivõrkude ja -teenuste parandamine, et tugevdada kestliku ja kliimamuutustele vastupanuvõimelise majandusarengu ja töökohtade loomise võimalusi, pidades silmas vähesaastavat ja kliimamuutustele vastupanuvõimelist arengut. Transpordisektori lihtsustamise ja liberaliseerimise tõhustamine, transpordivaldkonna kestlikkuse, liiklusohutuse ja vastupanuvõime parandamine.
- j) Kliimamuutuste ohjamise meetmetesse, bioloogilise mitmekesisuse vähenemise ja looduslike liikidega seotud kuritegevuse vastasesse võitlusesse, ökosüsteemide säilitamisse ja loodusvarade konfliktitundlikku majandamisse kohalike ametiasutuste ja kogukondade ning põlisrahvaste kaasamise suurendamine, sealhulgas maaomandi ja veevarude majandamise parandamise kaudu. Kestliku linnaarengu ja linnapiirkondade toimetulekuvõime edendamine; osalemise ja riikide ja kohaliku tasandi kaebuste lahendamise ja õiguskaitsevahendite kasutamise mehhanismide tugevdamine ja edendamine, eelkõige põlisrahvaste jaoks, nagu on märgitud põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioonis.
- k) Kestlikku arengut toetava hariduse edendamine, et anda inimestele võime muuta ühiskonda ja luua kestlikku tulevikku.
- l) Loodusvarade ja elujõuliste maapealsete ja muude ökosüsteemide säilitamise, kestliku ja konfliktitundliku majandamise, kasutamise ja taastamise ning bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamise edendamine, eluslooduse kaitsmine, sealhulgas salaküttimise ja looduslike liikidega kaubitsemise vastu võitlemine; konsulteerimise tõhustamine ja piirkondliku piiriülese koostöö edendamine ning põlisrahvaste vaba, eelnevalt teatatud nõusolekul põhineva ja tõhusa osalemise tagamine, nagu on märgitud põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioonis.

- m) Veevarude integreeritud, kestliku, osalusel põhineva ja konfliktitundliku majandamise ning piiriülese veealase koostöö edendamine kooskõlas rahvusvahelise õigusega, hõlmates asjakohasel juhul kohalikke omavalitsusi.
- n) Süsinikuvaru säilitamise ja suurendamise edendamine maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse kestliku majandamise kaudu ning võitlus keskkonnaseisundi halvenemise, kõrbestumise ning mulla ja metsade seisundi halvenemise ja põudade vastu, hõlmates asjakohastel juhtudel kohalikke omavalitsusi.
- o) Metsastamise ja loodusmetsade kaitsmise edendamine; metsade hävitamise vähendamine ning metsaõigusnormide täitmise edendamine, metsahalduse ja puidukaubanduse edendamine ning võitlus ebaseadusliku metsaraie ning ebaseaduslike raie- ja puittoodetega kauplemise vastu.

Loodusvarade kestliku majandamise eesmärgil parema valitsemistava ja suutlikkuse suurendamise toetamine, sealhulgas piirkondlike omavalitsuste kaudu; vabatahtlike partnerluslepingute üle läbirääkimise ja nende rakendamise toetamine.

- p) Ookeanide majandamise toetamine, sealhulgas ranniku- ja mereökosüsteemide kaitsmine, taastamine ja säilitamine nende kõigis vormides, sealhulgas ökosüsteemid, võitlus mereprügi, ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vastu ning merekeskkonna bioloogilise mitmekesisuse kaitse kooskõlas ÜRO mereõiguse konventsiooniga.
- q) Piirkondliku katastroofiohu vähendamise, selleks valmisoleku ja sellele vastupanuvõime tugevdamine, sealhulgas investeeringute kaudu ning kogukonnapõhise ja inimkeskse lähenemisviisi abil koostöös kliimamuutustega kohanemist käsitlevate strateegiatega ja meetmetega.
- r) Ressursitõhusa ja kestliku tarbimise ning tootmise edendamine, eelkõige kogu tarneahela ulatuses, ringmajandusele üleminekuks, sealhulgas piirates loodusvarade kasutamist konfliktide rahastamisel ning toetades asjakohaste algatuste järgimist sidusrühmade poolt; saastuse ärahoidmine, õhusaasteainete, eelkõige musta süsiniku vähendamine ning kemikaalide ja jäätmete usaldusväärse majandamise edendamine.
- s) Majanduse kestliku mitmekesistamise, konkurentsivõime, tarneahelates kohaliku lisaväärtuse ja kestliku kaubanduse parandamiseks tehtavate jõupingutuste ja erasektori arendamise toetamine, keskendudes eelkõige vähese heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele rohelisele majanduskasvule, VKEdele ja kooperasiividele, kasutades kestliku arengu heaks ära liiduga sõlmitud kehtivate kaubanduslepingute hüvesid.
- t) Bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud kohustuste täitmise edendamine rahvusvahelistes lepingutes.
- u) Kliimamuutuste- ja keskkonnanalaste eesmärkide integreerimise ning peavoolustamise tõhustamine metodoloogia ja teadustegevusega seotud töö toetamise kaudu.
- v) Kliimamuutuste üleilmsete ja piirkondadevaheliste tagajärgedega tegelemine, millel võib olla destabiliseeriv mõju arengule, rahule ja julgeolekule.

HEAOLU

5. Kaasav ja kestlik majanduskasv ning inimväärted

- a) Ettevõtlikkuse toetamine, sealhulgas mikrorahastamise kaudu, inimväärted tööhõive ja tööalase konkurentsivõime toetamine oskuste ja pädevuse, hariduse ja kutseõppe arendamise kaudu, rahvusvaheliste tööstandardite täieliku kohaldamise parandamise kaudu, samuti sotsiaaldialoogi ja lapstööjõu kasutamise vastu võitlemise, tervisliku töökeskkonna, soolise võrdsuse, äraelamist võimaldava töötasu ning eelkõige noorte ja naiste jaoks võimaluste loomise kaudu.
- b) Selliste riiklike ja kohalike arengusuundade toetamine, millega maksimeeritakse positiivseid sotsiaalseid tulemusi ja mõju, vähendatakse tõrjutuse ja teatavate ühiskonnagruppide marginaliseerumise ohtu, õiglase, tulemusliku ja kestliku maksustamise ja riikliku ümberjaotuspoliitika edendamine ning kestlike sotsiaalkaitse-süsteemide ja sotsiaalkindlustusskeemide loomine ja tugevdamine; maksudest kõrvalehoidmise ja maksuparadiiside vastu võitlemiseks riigi ja rahvusvahelisel tasandil tehtavate jõupingutuste toetamine.
- c) Ettevõtlus- ja investimiskliima parandamine kohalikul ja riiklikul tasandil, majandusarengut soodustava õiguskeskkonna loomine ning ettevõtjate, eelkõige VKEde, sealhulgas idufirmade, kooperasiivide, sotsiaalsete ettevõtete ja naistevõtjate toetamine äritegevuse laiendamisel ja töökohtade loomisel, solidaarsusmajanduse arengu toetamine ning vastutustundliku ettevõtluse ja erasektori aruandluskohustuse edendamine.

- d) Ettevõtjate vastutuse edendamine erasektori tegevusega seotud inimõiguste rikkumiste eest ja vastavate õiguskaitsemehhanismide edendamine; kohalikul, piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil tehtavate jõupingutuste toetamine, et tagada ettevõtjate poolt inimõiguste standardite ja nende regulatiivse arengu järgimine, sealhulgas kohustusliku hoolsuskohustuse osas, ning äri- ja inimõigustega seotud rahvusvaheliste kohustuste täitmine.
- e) Sotsiaalse ja keskkonnavalase kestlikkuse, kaasatuse, ettevõtja sotsiaalse vastutuse ja vastutustundliku ettevõtluse tugevdamine ning inimõigustealaste standardite ja põhimõtete järgimine ja edendamine kogu väärtusahela ulatuses, toetades jagatud lisaväärtuse loomist ja õiglaseid kaubandustingimusi.
- f) Avaliku sektori kulutuste asjakohasuse, tõhususe ja jätkusuutlikkuse suurendamine, sealhulgas kestlike riigihangete edendamise kaudu, ja riigi rahaliste vahendite strateegilisema kasutamise edendamine, sealhulgas segarahastamisvahendite kaudu, et kaasata täiendavaid avaliku ja erasektori investeeringuid.
- g) Linnade kui kestliku ja kaasava majanduskasvu ning innovatsiooni keskuste potentsiaali suurendamine.
- h) Sisemise majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamine, linna- ja maapiirkondade vahel tugevamate sidemete loomine ning nii loomemajanduse kui ka säästva turismi sektori arengu soodustamine kestliku arengu võimendajana.
- i) Kestlike ja kaasavate põllumajanduslike ja toidu väärtusahelate tõhustamine ja mitmekesistamine, toiduga kindlustatuse ja majanduse mitmekesistamise, lisaväärtuse loomise, piirkondliku integratsiooni, konkurentsivõime ja õiglase kaubanduse edendamine ning kestliku, vähese heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimeliste uuenduste edendamine.
- j) Väiketalunike ja eelkõige naiste puhul keskendumine ökoloogiliselt tõhusale põllumajanduse intensiivistamisele, toetades tõhusaid ja jätkusuutlikke riiklikke poliitikasuundi, strateegiaid ja õigusraamistikke ning õiglast ja kestlikku juurdepääsu vahenditele, sealhulgas maale ja maaomandiõigusele, veele, muudele põllumajanduslikele tootmissisenditele ja (mikro)krediidile, ning vahendite majandamist.
- k) Kodanikuühiskonna, eelkõige talunike organisatsioonide suurema osalemise toetamine, sealhulgas piirkondlikul tasandil poliitiliste otsuste tegemisel ja uurimisprogrammides, ning nende osalemise suurendamine valitsusprogrammide rakendamisel ja hindamisel.
- l) Kalavarude kestliku majandamise ja kestliku põllumajanduse toetamine ja edendamine.
- m) Taskukohasele, usaldusväärsele ja säästvale energiale üldise juurdepääsu tagamine, vähese heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelise ressursitõhusa ringmajanduse edendamine vastavalt Pariisi kokkuleppe ja tegevuskava 2030 eesmärkidele.
- n) Aruka, kestliku, kaasava ja turvalise liikuvuse edendamine ning liidus transpordiühenduste parandamine.
- o) Juurdepäasetava, taskukohase, kaasava, usaldusväärse ja turvalise digitaalse ühenduvuse edendamine ning digimajanduse tugevdamine; digikirjaoskuse ja digioskuste edendamine; digiettevõtluse ja töökohtade loomise soodustamine; digitehnoloogia kui kestliku arengu võimaldaja kasutamise edendamine; küberturvalisuse, andmekaitse ja muude digitaliseerimisega seotud õiguslike küsimuste käsitlemine.
- p) Turgude ja sektorite arendamine ja tugevdamine viisil, mis toetaks kaasavat, kestlikku ja kliimamuutustele vastupanuvõimelist majanduskasvu ja õiglast kaubandust ning vähendaks vähekaitstud rühmade sotsiaal-majanduslikku tõrjutust.
- q) Piirkondlike integratsioonikavade ja optimaalse kaubanduspoliitika toetamine kaasava ja kestliku arengu huvides, riikide kauplemissvõime tugevdamine ning liidu ja selle partnerite vaheliste kaubanduslepingute, sealhulgas arenguriikidest pärit partneritega sõlmitavate terviklike ja asümmeetriliste lepingute konsolideerimise ja rakendamise toetamine, kooskõlas inimõiguste standarditega; mitmepoolsuse, kestliku majanduskoostöö ja Maailma Kaubandusorganisatsiooni reeglite edendamiseks ja tugevdamiseks võetavate meetmete edendamine ja tugevdamine.
- r) Koostöö edendamine teaduse, tehnoloogia ja teadusuuringute, digitaliseerimise, avatud andmete, suurandmete ning tehisintellekti ja innovatsiooni, sealhulgas teadusdiplomaatia arendamise valdkonnas.

- s) Kultuuridevahelise dialoogi ja kultuurilise mitmekesisuse edendamine selle kõigis vormides, kohaliku käsitöönduse, samuti kaasaegse kunsti ja kultuurilise väljenduse arendamine ning kultuuripärandi säilitamine ja edendamine, loomemajanduse potentsiaali vallandamine kestliku, sotsiaalse ja majandusliku arengu hüvanguks ning põlisrahvaste õiguste tagamine ja tugevdamine, nagu on märgitud ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsioonis, ning kohalike kogukondade õiguste ning nende tõhusa osalemise ja mõjuvõimu suurendamise tagamine ja tugevdamine.
- t) Naiste mõjuvõimu suurendamine, et nad osaleksid senisest enam majanduselus ja otsuste tegemisel, sealhulgas kohalikul tasandil.
- u) Tervislikus keskkonnas tehtavale inimväärsele tööle juurdepääsu parandamine kõigi jaoks, aga eelkõige naistele ja noortele inimväärse töö tagamiseks kaasavamate ja hästi toimivate tööturgude ja tööhõivepoliitika loomine, inimõiguste ja tööõiguste austamine, sealhulgas äraelamist võimaldava töötasu tagamine.
- v) Õiglase, kestliku, moonutamata, konfliktitundliku ja rikkumata juurdepääsu tagamine kaevandussektoritele, järgides samal ajal inimõigusi; läbipaistvuse, hoolsuskohustuse ja investorite vastutuse suurendamine, edendades samal ajal erasektori aruandluskohustust; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2017/821 ⁽¹⁾ kaasnevate meetmete kohaldamine.

RAHU

6. Rahu, stabiilsus ja konfliktide ennetamine

- a) Rahu edendamine, konfliktide ennetamine ja seega stabiilsuse edendamine, suurendades riikide, piirkondlike omavalitsuste, ühiskondade, kogukondade ja üksikisikute vastupanuvõimet poliitiliste, majanduslike, keskkonnavalaste, toiduga seotud, demograafiliste, julgeolekualaste ja ühiskondlike kriiside ja vapustuste suhtes, sealhulgas võideldes hübriidohtude vastu ning toetades vastupanuvõime hindamist, mis on töötatud välja selleks, et määrata kindlaks ühiskondade kohalik võimekus, mis võimaldab neil sellistele kriisidele ja vapustustele vastu pidada, nendega kohaneda ja neist kiiresti taastuda; poliitilise ja majandusliku tõrjutuse ning muude konfliktide, ebakindluse ja ebastabiilsuse pikaajaliste struktuursete ja algpõhjustega tegelemine.
- b) Vägivallavaba suhtumise edendamine, sealhulgas toetades formaalset, informaalset ja mitteformaalset rahualast haridust.
- c) Konfliktide ennetamise, varajase hoiatamise ja rahu kindlustamise toetamine vahendamise ja dialoogi, kriisiohje ja stabiliseerimise ning konfliktijärgse taastamistegevuse kaudu, sealhulgas naistele suurema rolli andmisega kõigil nendel tasanditel; usalduse loomise, vahendamise, dialoogi ja lepitamise, heanaaberlike suhete ja muude selliste meetmete edendamine, hõlbustamine ja suutlikkuse suurendamine, mis aitavad ennetada ja lahendada konflikte, pöörates erilist tähelepanu kogukonnas tekkivatele pingetele ning ühiskonna eri rühmade lepitamise meetmetele ning pikaajalistele konfliktidele ja kriisidele.
- d) Relvastatud konfliktide ohvrite rehabiliteerimise ja taasintegreerimise toetamine, endiste võitlejate desarmeerimise, demobiliseerimise ning nende ja nende perede ühiskonda taasintegreerimise toetamine, arvestades sealjuures naiste erivajadusi.
- e) Naiste ja noorte süstemaatilise osalemise suurendamine, sealhulgas otsuste tegemisel ja rakendamisel, rahuläbirääkimistel, lepitusprotsessides, konfliktide ennetamisel ja rahu kindlustamisel ning nende kaasamisel, sisulisel kodaniku- ja poliitilisel osalemisel ja sotsiaalsel tunnustamisel kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1325 (2000), eelkõige ebakindlas, konflikti- ja konfliktijärgses olukorras ja riikides, samuti selleks, et käsitleda vägivaldsete konfliktide ebaproportsionaalset mõju neile ning võtta paremini arvesse nende erivajadusi konflikti ajal.
- f) Igasuguse seksuaalse ja soolise vägivalla, sealhulgas seksuaalvägivalla sõjarelvana kasutamise ärahoidmine.
- g) Julgeolekusektori soo- ja konfliktitundliku reformi toetamine, millega tagatakse liidu põhiväärtuste ja hea valitsemistava põhimõtete austamine, edendamine ja järgimine ning mis annab üksikisikutele, kodanikuühiskonnale ja riigile järk-järgult tõhusama, demokraatlikuma ja vastutustundlikuma julgeolekualase suutlikkuse ning vahendid kestliku arengu ja rahu tagamiseks.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrus (EL) 2017/821, millega kehtestatakse konflikti- ja riskipiirkondadest pärit tina, tantaali, volframi ja nende maakide ning kulla liidu importijatele tarneahelaga seotud hoolsuskohustus (ELT L 130, 19.5.2017, lk 1).

- h) Sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamise toetamine arenguks vajaliku julgeoleku ja arengu toetamiseks kooskõlas artikliga 9.
- i) Piirkondlike ja rahvusvaheliste desarmeerimisalgatuste ning relvade ekspordi kontrollimise korra ja mehhanismide toetamine.
- j) Julgeolekut, stabiilsust ja rahu soodustavate kohalike, riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste algatuste, sealhulgas desarmeerimisalgatuste ning relvade ekspordi kontrollimise korra ja mehhanismide, demineerimise ja miinivastase tegevuse toetamine ning selliste erinevate algatuste sidumine, samuti jalaväeüksuste, lõhkemata lahingumoonade või sõjategevusest maha jäänud lõhkekehade tõttu tsiviilelanikkonnale avalduva sotsiaal-majandusliku mõjuga, sealhulgas naiste vajadustega tegelemine.
- k) Vägivaldse äärmusluse ja terrorismi viiva radikaliseerumise ennetamine ja selle vastu võitlemine ning üksikisikute kaitsmine selliste ohtude eest konteksti arvestavate, konfliktitundlike ja sootundlike programmide ja meetmetega.
- l) Ajutiste, kohalike, riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste kohtute, tõe ja leppimise komisjonide ja mehhanismide toetamine.
- m) Mis tahes vormis vägivalla, korruptsiooni ning organiseeritud kuritegevuse ja rahapesu vastu võitlemine.
- n) Piiriülese koostöö edendamine ühiste loodusvarade kestliku, konfliktitundliku ja kaasava majandamise valdkonnas kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja liidu õigusega ning mõjutatud isikute ja rühmade, sealhulgas põlisrahvaste (nagu on märgitud põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioonis) ja kohalike kogukondade inimõiguste austamine ja edendamine.
- o) Koostöö tegemine kolmandate riikidega tuumaenergia rahuotstarbelisel kasutamisel tervise, põllumajanduse ja toiduohutuse valdkonnas, tagades rangeimate rahvusvaheliste standardite täieliku järgimise; samuti sotsiaalsete meetmete toetamine, mis on suunatud kiirgusliku avariiolekorra ohvriks langenud riikide elanikkonna abistamisele ning mille eesmärk on nende elutingimuste parandamine; tuumavaldkonnas teadmushalduse, koolitustegevuse ja hariduse edendamine. Kui see on asjakohane, on need meetmed kooskõlas tuumaohutusalase rahvusvahelise koostöö Euroopa instrumendi kohaste meetmetega.
- p) Meresõidu turvalisuse ja ohutuse suurendamine, et ookeanid oleksid turvalisemad, puhtamad ja kestlikult majandatud.
- q) Küberturvalisuse, vastupanuvõimeliste digivõrkude, andmekaitse ja eraelu puutumatuse suutlikkuse suurendamise toetamine kooskõlas inimõiguste standardite ja põhimõtetega.

PARTNERLUS

7. Partnerlus

- a) Riikide isevastutuse, partnerluse ja konstruktiivse dialoogi edendamine, sealhulgas kodanikuühiskonnaga, et suurendada arengukoostöö tõhusust selle kõigis mõõtmetes (pöörates erilist tähelepanu vähim arenenud riikide ning konfliktist ja ebakindlast olukorrast mõjutatud riikide spetsiifilistele probleemidele, samuti keskmiste tuludega riikide ja rohkem arenenud arenguriikide spetsiifilistele üleminekuperioodi probleemidele), lähtumine arengukoostöö elluviimisel kõiki inimõigusi hõlmavast õigustepõhisest käsitlest ning selle tagamine, et kedagi ei jäeta kõrvale.
- b) Liidu ja kolmandate riikide ning piirkondlike ja rahvusvaheliste organisatsioonide vahelise poliitilise, majandusliku, sotsiaalse, keskkonna- ja kultuurialase dialoogi süvendamine ning kahepoolsete ja rahvusvaheliste kokkulepete rakendamise toetamine.
- c) Kõigi osalejate suurema kaasatuse ja koostöö edendamine arengukoostöö ja välistegevuse poliitika rakendamisel, püüdes jagada saadud kogemusi, maksimeerida suutlikkust, lisaväärtust, tipptaset ja kogemusi, tugevdades seeläbi ühiseid eesmärgi, väärtusi ja huve ning parema koostöö eesmärki.
- d) Heenaaberlike suhete, piirkondliku integratsiooni, parema ühenduvuse, koostöö ning kaasava ja konstruktiivse dialoogi ergutamine, sealhulgas ELi Euroopa ja Aasia ühendamise strateegia, ELi Kesk-Aasia strateegia, ELi ja Aafrika partnerluse, Musta mere piirkonna koostöö, Arktika piirkonna koostöö ja põhjamõõtme raames tehtava tõhustatud piirkondliku koostöö ergutamine.
- e) Partnerriikide ja -piirkondade koostöö toetamine ja tugevdamine naabruses asuvate liidu äärepoolseimate piirkondadega ning ülemeremaade ja -territooriumidega.

- f) Kodanikuühiskonna organisatsioonide ja fondide jaoks soodsa keskkonna edendamine, tõhustades nende sisulist, pidevat ja struktureeritud osalemist sise- ja rahvusvahelises poliitikas ning nende suutlikkust täita oma rolli sõltumatute osalejatena arengu- ja juhtimisvaldkonnas; ning paljusid sidusrühmi hõlmavate lähenemisviiside ja kodanikuühiskonna osalejatega, sealhulgas naiste õiguste organisatsioonidega toimuva uut liiki partnerluse tugevdamine; demokraatia toetamine ja kodanikuühiskonna tegutsemisruumi laiendamine; liiduga sisulise ja struktureeritud dialoogi edendamine ning kodanikuühiskonna ja liidu koostööks riigipõhiste tegevuskavade tõhus kasutamine ja rakendamine.
 - g) Koostöö kohalike omavalitsustega ning kohaliku arengu, sealhulgas ettevõtluskeskkonna, ja parema juhtimise tõhustamise eesmärgil kohalike omavalitsuste kui poliitikakujundajate ja otsusetegijate ning arengutegevuse ja valitsussektori osaliste toetamine; soodsama õigus- ja institutsioonilise raamistiku edendamine, et võimaldada kohalikel omavalitsustel oma volitusi täita, tõhustades nende sisulist, jätkuvat ja struktureeritud osalemist riigisisises ja rahvusvahelises poliitikas; ning mitut sidusrühma hõlmavate ja mitmetasandilise juhtimise alaste käsitluste ning kohalike omavalitsustega uut laadi partnerluste loomise tugevdamine.
 - h) Kolmandate riikide elanikkonna, sealhulgas inimõiguste kaitsjate tõhusam kaasamine, sealhulgas majandus-, kultuuri- ja avaliku diplomaatia täiel määral kasutamise abil.
 - i) Tööstusriikide ja rohkem arenenud arenguriikide kaasamine kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamisse üleilmsete avalike hüvede ja probleemide, sealhulgas lõuna-lõuna suunalise ja kolmepoolse koostöö valdkonnas.
 - j) Piirkondliku integratsiooni ja tulemustele suunatud koostöö edendamine piirkondliku integratsiooni ning dialoogi toetamise kaudu.
 - k) Partnerluste loomine erasektoriga töökohtade loomiseks ja elatusvahendite suurendamiseks partnerriikides.
-

III LISA

TEEMAPROGRAMMIDE SEKKUMISVALDKONNAD

1. INIMÕIGUSI JA DEMOKRAATIAT KÄSITLEVAD SEKKUMISVALDKONNAD

Liit toetab demokraatia, õigusriigi, inimõiguste universaalsuse ja jagamatuse ning omavahelise seotuse, inimväärikuse austamise, mittediskrimineerimise, võrdsuse ja solidaarsuse ning ÜRO põhikirja ja rahvusvahelise inimõigustealase õiguse põhimõtete austamist, eelkõige järgmistes valdkondades.

1. Inimõiguste ja põhivabaduste tagamine kõigile, panustades selliste ühiskondade kujundamisse, kus valitsevad osalus, sallivus, mittediskrimineerimine, inimväärikus, võrdsus, sotsiaalne õiglus, rahvusvaheline õigus ja vastutus. Selles on kaks peamist telge.

- a) Kõigi inimõiguste, nii kodaniku- kui poliitiliste õiguste, samuti majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste austamise ja järgimise seire, edendamine ja tugevdamine.

See hõlmab muu hulgas meetmeid, millega kaotatakse surmanuhtlus, edendatakse võitlust kadunuks jääma sundimise vastu, hoitakse ära ja lõpetatakse piinamine, väärkohtlemine ning muu julm, ebainimlik ja inimväärikust alandav kohtlemine või karistamine, edendatakse sõna-, kogunemis- ja ühinemisvabadust, mõtte-, südametunnistuse-, usu- ja veendumusvabadust; soolise võrdõiguslikkuse ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamise edendamine ja kaitsmine kõigis eluvaldkondades, sealhulgas hariduses, tervishoius ning artikli 8 lõikes 4 osutatud valdkondades ja õigustes, töö- ja eraelu tasakaalus, poliitiliste otsuste tegemises ning naiste- ja tütarlastevastase vägivalda kõigi vormide kaotamise meetmete toetamine; laste, naiste, noorte, LGBTI-inimeste õiguste edendamine ja kaitsmine, sealhulgas meetmed homoseksuaalsuse dekriminaliseerimiseks, rahvus- või etnilistesse, usu- ja keelevähemustesse kuuluvate isikute, põlisrahvaste (nagu on märgitud ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsioonis) ja puuetega inimeste õiguste edendamine ja kaitsmine ning võitlus rassismi, ksenofoobia ja mis tahes alustel diskrimineerimise vastu. Kindlaksmääratud ulatuses hõlmab liidu abi eelkõige kõige kontekstitundlikumaid inimõiguste küsimusi ja sellega reageeritakse inimõiguste edendamise ja kaitsmisega tegeleva kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemisele ning lahendatakse muid esilekerkivaid ja keerukaid probleeme.

- b) Inimõiguste kaitsjate kaitsmine ja nende mõjuvõimu suurendamine kogu maailmas, eelkõige riikides, kus inimõiguste ja põhivabaduste eiramine on eriti ilmne ja süstemaatiline, sealhulgas seal, kus on kehtestatud piiravad meetmed nende tegevuse piiramiseks ning kus nende tegevus on inimõiguste institutsioonilise ja õigusraamistiku tugevdamiseks otsustava tähtsusega. Selleks, et inimõiguste kaitsjad ja kodanikuühiskond, eelkõige kohalikud inimõiguste kaitsjad ja kohalik kodanikuühiskond, saaksid segamatult oma tööd teha, pakutakse neile erakorralist, keskmise tähtajaga ja pikaajalist abi ning kestlikke meetmeid, muuhulgas inimõiguste kaitsjate kaitsmiseks ette nähtud mehhanismi kaudu.

2. Demokraatia arendamine, toetamine, tugevdamine ja kaitsmine, demokraatliku valitsemistava kõigi aspektide käsitlemine, sealhulgas poliitilise pluralismi, esindatuse ja vastutuse ning demokraatia tugevdamine kõigil tasanditel, kodanike ja kodanikuühiskonna osalemise edendamine, usaldusväärse, kaasava ja läbipaistva valimisprotsessi toetamine, samuti kodanike demokraatlike ja valimissüsteemide seire alase suutlikkuse toetamine, toetades selleks kohalikke kodanike valimisvaatlejate organisatsioone ja nende piirkondlikke võrgustikke. Demokraatia tugevdamiseks toetatakse demokraatliku süsteemi põhialuseid, demokraatlikke norme ja põhimõtteid, vaba, sõltumatut ja pluralistlikku meediat nii internetis kui ka mujal, internetivabadust, tsensuurivastast võitlust, vastutustundlikke ja kaasavaid institutsioone, sealhulgas parlamente ja erakondi ning korruptsioonivastast võitlust. Liidu abiga toetatakse kodanikuühiskonna tegevust õigusriigi tugevdamisel, kohtusüsteemi ja seadusandja sõltumatuse edendamisel, õiguslike ja institutsiooniliste reformide ja nende rakendamise toetamisel ja hindamisel, demokraatlike ja valimissüsteemide jälgimisel ning kõigile taskukohasele õigusemõistmisele juurdepääsu edendamisel, sealhulgas tõhusate ja kättesaadavate kaebuste lahendamise ja õiguskaitsevahendite kasutamise mehhanismidele riikide ja kohalikul tasandil.

Valimisvaatlusel on demokraatlike protsesside toetamisel tähtis roll. Selles kontekstis on ELi tehtav valimisvaatlus ning ka ELi valimisvaatlusmissioonide soovitude rakendamise jälgimine jätkuvalt programmi oluline osa.

Sekkumisvaldkonnad 1 ja 2 aitavad tugevdada koostööd ja partnerlust kodanikuühiskonnaga, kes töötab inimõiguste ja demokraatia valdkonnas, sealhulgas tundlikes olukordades, ning edendada uut piirkondlikku ja piirkondadevahelist koostöimet teadmiste, sealhulgas parimate tavade jagamise ja võrgustike loomise kaudu kohalikus kodanikuühiskonnas ning kodanikuühiskonna ja muude asjaomaste inimõigustega tegelevate organite ja mehhanismide vahel, et suurendada nende suutlikkust, sealhulgas vastupanuvõimet, ning töötada välja mitmekordse mõjuga tõsiseltvõetav inimõiguste ja demokraatia narratiiv.

3. Tõhusa mitmepoolsuse ja strateegilise partnerluse edendamine, rahvusvaheliste, piirkondlike ja riiklike vahendite ja mehhanismide suutlikkuse suurendamise toetamine inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi edendamiseks ja kaitsmiseks. Toetatakse strateegilisi partnerlusi, pöörates erilist tähelepanu ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroole, Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule ja muudele asjaomastele rahvusvahelistele, piirkondlikele ja riiklikele inimõigustealastele mehhanismidele. Lisaks sellele edendatakse kõnealuse programmi abil inimõiguste ja demokraatia alast haridust ning teadusuuringuid, sealhulgas Global Campus for Human Rights kaudu.

2. KODANIKUÜHISKONNA ORGANISATSIOONE KÄSITLEVAD KOOSTÖÖVALDKONNAD

1. Kaasava, osalusel põhineva, mõjuvõimsa ja sõltumatu kodanikuühiskonna ja demokraatia tegutsemisruum partnerriikides
 - a) Kodanike osalemist ja kodanikuühiskonna tegutsemist soodustava ja juurdepäätava keskkonna loomine, sealhulgas fondide kaudu, toetades kodanikuühiskonna aktiivset osalemist poliitikadioloogides ja valitsusväliste osalejate dialoogiplatvormide tugevdamist.
 - b) Kodanikuühiskonna organisatsioonide ja fondide toetamine ja nende suutlikkuse suurendamine, et nad saaksid iseseisvalt tegutseda nii arengu kui ka hea valitsemistava valdkonnas.
 - c) Kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkuse suurendamine, et nad saaksid toetada vähekaitsitud ja tõrjutud rühmi, pakkudes selliseid põhilisi sotsiaalteenuseid nagu tervishoid, sealhulgas toitumine, haridus, sotsiaalkaitse ning juurdepääs puhtale joogiveele, kanalisatsioon ja hügieen.
 - d) Naisorganisatsioonide ja muude soolise võrdsuslikkusega tegelevate asjaomaste organisatsioonide ning naissoost inimõiguste kaitsjate toetamine ja nende mõjuvõimu suurendamine, et nad saaksid töötada kaitstult ähvarduste ja vägivalda eest.
 - e) Kodanikuühiskonna võrgustike, platvormide ja liitude suutlikkuse suurendamine partnerriikides.
 - f) Selle võimaldamine, et kodanikuühiskond saaks teha oma tööd, muu hulgas kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkuse suurendamise, koordineerimise ja institutsioonide tugevdamise kaudu, võttes arvesse, kui oluline on võimaldada neile tegutsemisruumi ja juurdepääsu rahastamisele, sealhulgas teha koostööd nendes organisatsioonides, nende vahel ja eri liiki sidusrühmade vahel. Kodanikuühiskonna ja valitsuste avaliku poliitika teemalise dialoogi tõhustamine.
2. Kaasav ja avatud dialoog kodanikuühiskonna osalejatega ja nende vahel
 - a) Kaasavate mitut sidusrühma hõlmavate dialoogifoorumite, sealhulgas kodanike, kodanikuühiskonna, kohalike ametiasutuste, liikmesriikide, partnerriikide, erasektori ja muude oluliste sidusrühmade vahelise suhtluse ja koordineerimise edendamine.
 - b) Koostöö ning teadmiste ja kogemuste vahetamise võimaldamine kodanikuühiskonna osalejate vahel ja nendega nii riigisiselt kui ka rahvusvaheliselt.
 - c) Kodanikuühiskonna organisatsioonide ja rahvusvaheliste valitsustevaheliste organisatsioonide koostöö ja partnerluste edendamine, sealhulgas sellise suutlikkuse suurendamine, mille eesmärk on edendada ja jälgida rahvusvaheliste ja piirkondlike vahendite, sealhulgas inimõigusi, õigusemõistmist, õigusriiki ja demokraatiat käsitlevate vahendite rakendamist.
 - d) Liiduga sisulise ja pideva struktureeritud dialoogi ja partnerluse tagamine.
3. Euroopa kodanike teadlikkus, arusaamine ja teadmised seoses arenguküsimustega ning nendes osalemine
 - a) Inimeste mõjuvõimu suurendamine, et neid rohkem kaasata arenguküsimustesse ja kestliku arengu eesmärkidesse, sealhulgas üldsuse teadlikkuse suurendamise kaudu, edendades arenguküsimuste alast formaalset, informaalset ja mitteformaalset haridust, eelkõige noorte hulgas, ning edendades teadmiste jagamist asjaomaste osalejate vahel, keskendudes liidu liikmesriikidele, kandidaatriikidele ja potentsiaalsetele kandidaatriikidele.
 - b) Liidus, kandidaatriikides ning potentsiaalsetes kandidaatriikides üldsuse toetuse tagamine partnerriikide kestliku ja kaasava arengu, sealhulgas vaesuse vähendamise strateegiatele.

3. RAHU, STABIILSUSE JA KONFLIKTIDE ENNETAMISE TAGAMISEGA SEOTUD SEKKUMISVALDKONNAD

1. Abi konfliktide ennetamiseks, rahu kindlustamiseks ja kriisiks valmisolekuks

Liit annab tehnilist ja rahalist abi, mille raames toetatakse konfliktitundlikke meetmeid, mille eesmärk on partnerite suutlikkuse loomine ja suurendamine riskide analüüsimiseks, konfliktide ennetamiseks, rahu kindlustamiseks ning kriisieelsele ja -järgsete vajadustega tegelemiseks tihedas koostöös ÜRO ja muude rahvusvaheliste, piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonide ning riiklike ja kodanikuühiskonna osalistega ja kohalike omavalitsustega, et toetada nende jõupingutusi peamiselt järgmistes valdkondades, sealhulgas pöörates erilist tähelepanu soolisele võrdõiguslikkusele, tagades naiste ja noorte tõhusa osalemise ja mõjuvõimu suurendamise.

- a) Varajane hoiatamine ja konfliktitundlik riskianalüüs poliitika kujundamises ja rakendamises.
- b) Usalduse suurendamise, vahendamise, dialoogi ja lepitusmeetmete hõlbustamine ja suutlikkuse suurendamine, sealhulgas ühenduse tasandil, pöörates erilist tähelepanu tekkivatele kogukonna sisepingetele, eelkõige eesmärgiga hoida ära genotsiid ja inimsusevastased kuriteod.
- c) Konfliktide ennetamine.
- d) Stabiliseerimisele, rahuvalvele ja rahu kindlustamisele suunatud tsiviilmissioonides osalemiseks ja nende kasutamiseks vajaliku suutlikkuse suurendamine.
- e) Poliitilise ja julgeolekuolukorra seisukohast tähtsust omavate konfliktide ja kataastroofide järgse taastumise edendamine.
- f) Stabiliseerimise, isikute turvalisuse ja inimeste julgeoleku taastamise meetmete, sealhulgas miinivastase tegevuse, demineerimise ja üleminekuperioodi õigusemõistmise toetamine kooskõlas asjakohaste mitmepoolsete lepingutega.
- g) Rahu kindlustamise ja riigi ülesehitamise meetmete toetamine, kaasates asjakohasel juhul kodanikuühiskonna organisatsioonid, riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid, samuti riigi ja ühiskonna vaheliste suhete tugevdamine.
- h) Osalemine kodanikuühiskonna ja partnerriikide vahel ning liiduga eri tasanditel peetava rahukindlustamist käsitleva struktuurse dialoogi edasiarendamisel.
- i) Kriisidele reageerimine ja nendeks valmisolek.
- j) Loodusvarade kasutamise piiramine konfliktide rahastamisel ja sidusrühmade toetamine selliste algatuste nagu Kimberley protsessi sertifitseerimissüsteem ja sealhulgas selliste õigusaktide nagu määruse (EL) 2017/821 järgimisel, eriti mis puudutab tõhusat riigisest kontrolli loodusvarade tootmise ja kaubanduse üle.
- k) Sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamine arenguks vajaliku julgeoleku ja arengu toetamiseks kooskõlas artikliga 9.
- l) Soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise meetmete toetamine, eelkõige ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 (2000) ja 2250 (2015) rakendamise kaudu, samuti naiste ja noorte ametlikes ja mitteametlikes rahuprotsessides osalemise ja esindatuse toetamise kaudu.
- m) Vägivallavaba suhtumise edendamine, sealhulgas toetades formaalset, informaalset ja mitteformaalset rahualast haridust.
- n) Selliste meetmete toetamine, millega tugevdatakse riikide, ühiskondade, kogukondade ja üksikisikute vastupanuvõimet, sealhulgas vastupanuvõime hindamine, mis on kavandatud, eesmärgiga teha kindlaks ühiskonna sisemine suutlikkus, mis võimaldab kriisidele ja vapustustele vastu panna, nendega kohaneda ja nendest kiiresti taastuda.
- o) Rahvusvaheliste kriminaalkohtute ja ajutiste riiklike kohtute, õigus- ja lepituskomisjonide, üleminekuperioodi õigusemõistmise ning muude inimõigusi käsitlevate vaidluste õigusliku lahendamise ja omandiõiguse kehtestamise ning kindlakstegemise mehhanismide toetamine.
- p) Selliste meetmete toetamine, millega võidelda tulirelvade, väike- ja kergrelvade ebaseadusliku kasutamise ja nende kättesaadavuse vastu.
- q) Oskusteabe edasiandmise, teabe ja heade tavade jagamise, riski- või ohuhinnangute, teadusuuringute ja analüüsi, varajase hoiatamise süsteemide, koolituse ja teenuste osutamise toetamine.

2. Abi üleilmsete ja piirkonnaüleste ohtude ning tekkivate ohtudega tegelemisel

Liit annab tehnilist ja rahalist abi, mille raames toetatakse partnerite jõupingutusi ja liidu meetmeid üleilmsete ja piirkonnaüleste ohtude ning tekkivate ohtude lahendamisel peamiselt järgmistes valdkondades.

- a) Avaliku korra ning üksikisikute julgeoleku ja turvalisuse ohustamine, sealhulgas terrorism, vägivaldse äärmusluseni viiv radikaliseerumine, organiseeritud kuritegevus, küberkuritegevus, hübriidohud, salakaubavedu, ebaseaduslik kauplemine ja transiit; eelkõige terrorismi, organiseeritud kuritegevuse, sealhulgas küberkuritegevuse vastases võitluses osalevate õiguskaitse-, kohtu- ja tsiviilasutuste suutlikkuse suurendamine.
- b) Ohud, mis ähvardavad avalikku ruumi, elutähtsat taristut, sealhulgas rahvusvahelist transporti, mis hõlmab reisijate- ja kaubavedu, ning energiaalast tegevust ja energiajaotust ning küberjulgeolekut.
- c) Rahvatervist ähvardavad ohud, sealhulgas ootamatud epideemiad, millel võib olla piiriülene mõju.
- d) Ohud, mis ähvardavad keskkonna stabiilsust, meresõidu turvalisuse ohud, kliimamuutuste mõjust tulenevad ohud, millel võib olla destabiliseeriv mõju rahule ja julgeolekule.
- e) Keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumamaterjalide või -ainetega seotud tahtlike, õnnetustest tingitud või looduslikku päritolu riskide ning seonduvate käitiste või tootmisaladega seotud riskide või sõjategevusest ja konfliktidest mahajäänud lõhkekehade tulenevate riskide maandamine, eelkõige järgmistes valdkondades:
 - i) tsiviilvaldkonna teadusuuringute toetamine ja edendamine alternatiivina kaitsealastele teadusuuringutele;
 - ii) nende tsiviilrajatiste ohutustavade suurendamine, kus ladustatakse või käideldakse tsiviilvaldkonna uurimisprogrammide raames tundlikke keemilisi, bioloogilisi, radioloogilisi ja tuumamaterjale või -aineid;
 - iii) liidu koostööpoliitika ja selle eesmärkide raames tsiviiltaristu loomine ja asjaomaste tsiviiluuringute käivitamine, mis on vajalikud relvadega seotud rajatiste ja kohtade demonteerimiseks, korrastamiseks või ümberkorraldamiseks, kui need ei ole enam kaitseprogrammi osad;
 - iv) nende pädevate tsiviilametkondade suutlikkuse suurendamine, kes osalevad keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumamaterjalide või -ainete (sealhulgas nende tootmiseks või transpordiks vajaliku varustuse) salakaubaveo tõhusa kontrolli väljatöötamises ja rakendamises;
 - v) õigusraamistiku ja institutsioonilise suutlikkuse arendamine tõhusa ekspordikontrolli kehtestamiseks ja rakendamiseks, eelkõige kahesuguse kasutusega kaupade puhul, sealhulgas piirkondliku koostöö meetmed, ning seoses relvakaubanduslepingu sätete rakendamise ja selle järgimise edendamiseks;
 - vi) tsiviilõnnetusteks valmisoleku, hädaolukorras tegutsemise kavandamise, hädaolukorras reageerimise ning saneerimismeetmete alase suutlikkuse arendamine.

Kui see on kohaldatav, on need meetmed kooskõlas tuumaohutusalase rahvusvahelise koostöö Euroopa instrumendi kohaste meetmetega.

- f) Sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamine arenguks vajaliku julgeoleku ja arengu toetamiseks kooskõlas artikliga 9.

Eelistatakse piirkondadevahelist koostööd, milles osaleb kaks või enam kolmandat riiki, kes on näidanud üles selget poliitilist tahet tegeleda eespool nimetatud ohtudega.

Meetmete puhul pööratakse erilist tähelepanu heale valitsemistavale ja neid võetakse kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Koostöö terrorismivastases võitluses võib toimuda ka üksikute riikide, piirkondade või rahvusvaheliste, piirkondlike ja allpiirkondlike organisatsioonidega.

Terrorismivastases võitluses osalevatele ametiasutustele antava abi puhul eelistatakse nende meetmete toetamist, mis puudutavad terrorismivastaste õigusaktide väljatöötamist ja karmistamist, finants-, tolli- ja sisserändelaste õigusaktide rakendamist ja kohaldamist, rangeimate rahvusvaheliste standardite ja rahvusvahelise õiguse kohaste õiguskaitsemenetluste väljatöötamist, demokraatliku kontrolli ja institutsiooniliste järelevalvemehhanismide tugevdamist ning vägivaldse radikalismi ennetamist.

Uimastite probleemiga seotud abi puhul pööratakse igakülgset tähelepanu rahvusvahelisele koostööle, mille eesmärk on uimastite nõudluse, tootmise ja tekitatud kahju vähendamiseks seotud heade tavade edendamine.

4. ÜLEILMSEID PROBLEEME KÄSITLEVAD SEKKUMISVALDKONNAD

A. INIMESED

1. Tervis

- a) Tõhusa ja tervikliku tervishoiusüsteemi selliste põhiosade, sealhulgas nakkushaigused, väljatöötamine, mida on kõige parem käsitleda üleilmsel tasandil, et tagada võrdne, taskukohane, kaasav ja üldine juurdepääs tervishoiuteenustele, sealhulgas artikli 8 lõikes 4 osutatud tervishoiuteenustele.
- b) Vägivalla ohvritele, eriti vägistamise ohvriks langenud naistele ja lastele, osutatavate oluliste teenuste ja psühholoogilise toe edendamine, pakkumine ja laiendamine.
- c) Selliste üleilmsete algatuste toetamine, mis võimaldavad saavutada üldise tervisekindlustuse, järgides põhimõtet, mille kohaselt tuleb tervist arvesse võtta kõigis poliitikavaldkondades, nii et oleks tagatud järjepidev hooldus, sealhulgas tervise edendamine, ennetusmeetmetest järelravini.
- d) Üleilmse terviseturbe ja antimikroobikumiresistentsuse käsitlemine järgmiste meetmete abil: nakkushaiguste uurimine, sealhulgas vaesusega seotud ja tähelepanuta jäetud ning vaktsineerimisega välditavate haiguste osas ja nende tõrje, võltsitud ravimite vastu võitlemine, teadmiste muutmine ohututeks, kättesaadavateks ja taskukohasteks toodeteks (sealhulgas geneerilised ravimid) ja strateegiateks, millega võideldakse muutuva haiguskooormusega (mittenakkushaigused, alatoitluse kõik vormid ning keskkonnalased ohutegurid) ning kujundatakse maailmatuge, et parandada taskukohaste oluliste tervisetoodete ja -teenuste, sealhulgas artikli 8 lõikes 4 osutatud tervisetoodete ja -teenuste kättesaadavust.
- e) Ohutute, tõhusate ja taskukohaste vaktsiinide väljatöötamisega seotud üleilmsete algatuste toetamine.

2. Haridus

- a) Rahvusvahelisel tasandil kokku lepitud haridusvaldkonna eesmärkide edendamine ühiste üleilmsete jõupingutustega, et tagada kättesaadav, kaasav ja võrdsetel võimalustel põhinev kvaliteetne haridus ning koolitus, sealhulgas õpetajatele, kõigil tasanditel ja kõigile vanuserühmadele, ka häda- ja kriisiolukordades ning pöörates erilist tähelepanu tasuta haridussüsteemide tugevdamisele.
- b) Partnerluste ja liitude kaudu teadmiste, oskuste ja väärtuste parandamine, sealhulgas haridusandmete ja -analüüsi, teadusuuringute ja innovatsiooni, teadmiste vahetamise ja haridusvõrgustike toetamine, et saavutada kodanikuaktiivsus ning tootlik, haritud, demokraatlik, kaasav ja vastupanuvõimeline ühiskond.
- c) Selliste üleilmsete meetmete toetamine, millega vähendatakse diskrimineerimise ja ebavõrdsuse erinevaid avaldumisvorme, nagu tütarlaste / naiste ja poiste / meeste vahelised ning ühiskonna eri rühmade vahelised lõhed, tagamaks, et kõigil on võrdsed võimalused osaleda majandus-, poliitilises, ühiskondlikus ja kultuurielus.
- d) Kaasava ja kvaliteetse hariduse toetamine ebakindlas keskkonnas.
- e) Meetmete toetamine ja koostöö edendamine spordi valdkonnas, et aidata kaasa naiste, noorte, üksikisikute ja kogukondade mõjuvõimu suurendamisele.

3. Sooline võrdsuslikkus ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamine

- a) Kohustuse võtmine edendada soolist võrdsuslikkust ning tütarlaste ja naiste mõjuvõimu suurendamist kõigis valdkondades, sealhulgas tütarlaste ja naiste õiguste rakendamiseks sellise soodsama majandusliku, poliitilise ja sotsiaalse keskkonna loomise toetamine, et nad saaksid täiel määral osaleda ühiskonnas, et neil oleks võrdsed juhtimisvõimalused sotsiaalses, majanduslikus, poliitilises ja kodanikuühiskonna elus ning et nad oleksid arengu liikumapanevaks jõuks.

- b) Naiste ja tütarlaste õigustega seotud selliste üleilmsete jõupingutuste, partnerluste ja liitude juhtimine ning toetamine, mis on sätestatud ÜRO konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta ja selle fakultatiivprotokollis, mille eesmärk on kaotada naiste- ja tütarlastevastase vägivalda kõik vormid, sealhulgas tõrjutus, mida naised kogevad oma era- ja avaliku elu erinevates valdkondades, nagu tööturg ning juurdepääs sotsiaal- ja tervisteenustele.
- c) Naiste õigustega seotud selliste üleilmsete jõupingutuste, partnerluste ja liitude juhtimine ning toetamine, mille eesmärk on kaotada naiste- ja tütarlastevastase vägivalda ja kahjustavate tavade kõik vormid, sealhulgas füüsiline, psühholoogiline, seksuaalne ja soopõhine vägivald, naiste suguelundite moonutamine, samuti varajased, sundabielud ja laste abielud ning majanduslik, poliitiline ja muud liiki vägivald ja diskrimineerimine, sealhulgas kriisiolukordades, ning tõrjutus, mida naised kogevad oma era- ja avaliku elu erinevates valdkondades.
- d) Soolise ebavõrdsuse põhjustega tegelemine konfliktide ennetamise ja rahu tagamise vahendina; naiste mõjuvõimu suurendamise edendamine, sealhulgas nende rollis arengu edendajatena ja rahu kindlustajatena.
- e) Naiste ja tütarlaste kõigi õiguste, sealhulgas artikli 8 lõikes 4 osutatud õiguste kaitsmise ja rakendamise edendamine.
- f) Naiste ja tütarlaste õiguste, sealhulgas majanduslike, poliitiliste, töö- ja sotsiaalsete õiguste ning artikli 8 lõikes 4 osutatud õiguste kaitsmise ja rakendamise edendamine.

4. Lapsed ja noored

- a) Laste ja noorte, sealhulgas kõige tõrjutumate jaoks, üldise juurdepääsu edendamine kõigile sotsiaal- ja tervisteenustele, keskendudes tervisele, toitumisele, haridusele, sotsiaalkaitsele ja väikelapse arengule, sealhulgas spetsiaalsete noortesõbralike teenuste kaudu.
- b) Selliste uute algatuste edendamine, millega luuakse kolmandates riikides tugevamad lastekaitse süsteemid, tagades, et lapsed saaksid parimad tingimused elu alustamiseks ja oleksid igas valdkonnas vägivalda, väärkohtlemise ja hooletussejätmise eest kaitstud, sealhulgas edendades üleminekut laste institutsiooniliselt hoolduselt kogukonnapõhisele hooldusele.
- c) Laste ja noorte mõjuvõimu suurendamise edendamine, avades võimalusi nende aktiivseks ja sisuliseks osalemiseks neid puudutavates küsimustes, eelkõige poliitilises elus, rahuprotsessis ja vahendustegevuses, toetades noorteorganisatsioonide vahel peetava kultuuridevahelise dialoogi algatusi ning ennetades marginaliseerumist ja tõrjutust.
- d) Noorte abistamise tõhustamine, et aidata neil omandada asjakohaseid oskusi ja saada juurdepääsu inimväärtetele ja kvaliteetsetele töökohtadele hariduse, kutse- ja tehnilise koolituse kaudu ning digitehnoloogiale.
- e) Noorte mõjuvõimu suurendamise ja kodanikuvastutuse edendamine, luues võimalused nende aktiivseks ja sisuliseks osalemiseks poliitilises elus ja rahuprotsessis ning vahendustegevuses, toetades noorteorganisatsioonide vahel peetava kultuuridevahelise dialoogi algatusi ning ennetades marginaliseerumist ja tõrjutust.
- f) Soodsa keskkonna loomine, mis pakub uusi ja innovatiivseid võimalusi noorte kodanikuaktiivsuseks, ettevõtluseks ja tööhõiveks.

5. Ränne, sundränne ja liikuvus

- a) Liidu jätkuva juhtpositsiooni tagamine üleilmse rände tegevuskava kujundamisel ja sundränne juhtimisel selle kõigis mõõtmetes, eelkõige korra kohase, ohutu, korrapärase ja vastutustundliku rände hõlbustamiseks kooskõlas inimõiguste, rahvusvahelise pagulasõiguse ja rahvusvahelise humanitaarõigusega.
- b) Üleilmsete ja piirkondadevaheliste poliitikadialoogide, sealhulgas lõunapiirkonna rännet käsitlevate poliitika-dialoogide juhtimine ja toetamine, samuti rännet ja sundrännet käsitlev teabevahetus ja koostöö.
- c) Rahvusvaheliste ja liidu rände- ja sundrändealaste kohustuste täitmise toetamine, hõlmates ka ÜRO tasandit.

- d) Üleilmse tõendibaasi tõhustamine, sealhulgas rände/arengu omavahelise seoses kohta, ning selliste katseprojektide laadsete algatuste algatamine, mis on suunatud rände ja sundrände valdkonnas uuenduslike operatiivsete käsitluste väljatöötamisele.
- e) Strateegiliste partnerluste edendamine asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega, et toetada rahvusvahelist koostööd ja rände haldamist kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õiguse ja rahvusvahelise pagulasõigusega.

Koostööd selles valdkonnas juhitakse kooskõlas asjakohaste liidu normidega, järgides täielikult poliitika-valdkondade arengusidususe põhimõtet.

6. Inimväärne töö, sotsiaalkaitse, ebavõrdsus ja kaasamine

- a) Võrdsusele ja sotsiaalsele õiglusele toetuva tugeva samba integreerimist käsitleva üleilmse tegevuskava kujundamine ja asjaomaste algatuste toetamine kooskõlas Euroopa väärtustega.
- b) Sellise üleilmse tegevuskava edendamine, mis puudutab ILO põhilistele tööstandarditele vastavat inimväärset tööd kõigile tervislikus keskkonnas, sealhulgas sotsiaalne dialoog, äraelamist võimaldav töötasu, võitlus lastööjõu kasutamise vastu ja ettevõtja sotsiaalne vastutus, eelkõige muutes üleilmsed väärtusahelad kestlikuks ja vastutustundlikuks, ning teadmiste laiendamine tõhusa sootundliku tööhõivepoliitika kohta, mis vastab tööturuvajadustele ja millega edendatakse sotsiaal-majanduslikku kaasamist, sealhulgas kutseharidust ja -õpet ning elukestvat õpet.
- c) Ettevõtlust ja inimõigusi, sealhulgas ettevõtjate vastutust õiguste rikkumise eest ja õiguskaitsevahendite kättesaadavust käsitlevate üleilmsete algatuste toetamine.
- d) Selliste üldist sotsiaalkaitset käsitlevate üleilmsete algatuste toetamine, mis järgivad tõhususe, kestlikkuse ja võrdsuse põhimõtteid; sealhulgas ebavõrdsuse vähendamise toetamine, et suurendada soolist võrdõiguslikkust ja sotsiaalset ühtekuuluvust, eelkõige kestlike sotsiaalkaitstesüsteemide, sotsiaalkindlustusskeemide loomise ja tugevdamise kaudu.
- e) Üleilmse teadus- ja arendustegevuse jätkamine sotsiaalse innovatsiooni abil, millega edendatakse sotsiaalset kaasatust ning käsitletakse ühiskonna vähimkaitstud rühmade õigusi ja erivajadusi.
- f) Sotsiaalse, poliitilise ja majandusliku elu kaasavamaks muutmiseks ning konfliktide sotsiaal-majanduslike põhjustega tegelemiseks tehtavate jõupingutuste edendamine ja toetamine.

7. Kultuur

- a) Kultuurilist mitmekesisust ning kultuuride- ja religioonidevahelist dialoogi toetavate algatuste edendamine rahumeelsete kogukondadevaheliste suhete kujundamiseks.
- b) Kultuuri kui kestliku sotsiaal- ja majandusarengu edasivijja toetamine ning kultuuripärandit ja selle säilitamist käsitleva koostöö tugevdamine.
- c) Kohaliku käsitööstuse kui kohaliku kultuuripärandi säilitamise ja kestliku arengu edendamise vahendi arendamine.
- d) Koostöö tugevdamine kultuuripärandi kaitsmiseks, säilitamiseks ja edendamiseks, sealhulgas eriti vähekaitsstud, eelkõige vähemus- ja isoleeritud kogukondadelt ning põlisrahvastelt pärineva kultuuripärandi säilitamiseks, nagu on märgitud põlisrahvaste õiguste ÜRO deklaratsioonis.
- e) Kultuuriväärtuste nende päritoluriikidele tagastamise kokkulepete toetamine.
- f) Kultuurikoostöö toetamine, sealhulgas kultuurivahetuste, partnerluste ja muude algatuste kaudu, ning autorite, loovisikute ning kultuuri- ja loomemajanduses tegutsevate professionaalsuse tunnustamine.
- g) Spordiorganisatsioonide koostöö ja partnerluse toetamine.

B. PLANEET MAA

1. Tervisliku keskkonna tagamine ja kliimamuutuste vastu võitlemine

- a) Üleilmse kliima- ja keskkonnalase juhtimise tugevdamine, Pariisi kokkuleppe, ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja ÜRO kõrbestumise vastu võitlemise konventsiooni ning muude mitmepoolsete keskkonnalepingute rakendamine.

- b) Liidu keskkonna- ja kliimapoliitika välismõõtmelise toetamine.
- c) Keskkonna, ökosüsteemide ja bioloogilise mitmekesisuse kaitsmise, kliimamuutuste, katastroofiohu vähendamise ja selleks valmisolekuga seotud eesmärkide integreerimine poliitikameetmetesse, tegevuskavadesse ja investeringutesse, muu hulgas suurendades nende kohta teadmisi ja teavet.
- d) Kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise ning kliimamuutustele vastupanuvõimelise vähese heitega arengu edendamiseks rahvusvaheliste ja liidu algatuste rakendamine, sealhulgas riiklikult kindlaksmääratud panuste ja pikaajaliste, vähese heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõime strateegiate rakendamise kaudu, katastroofiohu vähendamise edendamine, keskkonnaseisundi halvenemise ja bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamise suhtes meetmete võtmine, maismaa ja mere ökosüsteemide ning taastuvate loodusvarade (sealhulgas maa, vesi, ookeanid, kalavarud ja metsad) kaitse ja kestliku kasutamise ning majandamise edendamine, metsastamise ja loodushävitamise kaitse edendamine, metsade hävitamise, kõrbestumise, maa kahjustamise, ebaseadusliku raie ja looduslike liikidega kaubitsemise vastu võitlemine, reostuse, sealhulgas mereprügi vastu võitlemine ja tervisliku keskkonna tagamine, kliima- ja keskkonnaprobleemide, sealhulgas loodusõnnetuste tõttu ümberasumise käsitlemine, ressursitõhususe, kestliku tarbimise ja tootmise, veevarude integreeritud majandamise ning kemikaalide ja jäätmete keskkonnahoidliku majandamise edendamine ning vähese süsinikdioksiidiheitega, kliimamuutustele vastupanuvõimelisele rohelisele ja ringmajandusele ülemineku toetamine, samuti ettevõtja vastutuse ja vastutustundliku ettevõtluse edendamine.
- e) Keskkonda säästvate põllumajandustavade, sealhulgas agroökoloogia edendamine, et kaitsta ökosüsteeme ja bioloogilist mitmekesisust ning suurendada keskkonna ja sotsiaalselt vastupanuvõimet kliimamuutustele, keskendudes eriti väiketalunike, töötajate ja käsitöölise toetamisele.
- f) Rahvusvaheliste ja liidu algatuste elluviimine, et peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, ning maismaa- ja mereökosüsteemide säästva kasutamise ja majandamise ning sellega seotud bioloogilise mitmekesisuse edendamine.
- g) Keskkonnakahjulike fossiilkütuste toetuste järkjärgulise kaotamise edendamine, energiaettevõtetes kulupõhiste tariifide vastuvõtmise julgustamine ning sotsiaalkaitsele kulutõhusamate ja kliimasõbralikumate alternatiivide uurimine.

2. Säästev energia

- a) Üleilmsete jõupingutuste, kohustuste, partnerluste ja liitude toetamine, sealhulgas üleminek säästvale energiale.
- b) Partnerriikide ja kohalike kogukondade energiajulgeoleku edendamine, sealhulgas energiaallikate ja tarneteede mitmekesistamine, võttes arvesse hinnakõikumisega seotud probleeme ja heitkoguste vähendamise potentsiaali, täiustades turgusid ning soodustades energia- ja eriti elektrivõrkude sidumist ja kaubandust.
- c) Partnerriikide valitsuste julgustamine, et nad viiksid läbi energiaspektori poliitika ja turu reformid, mille abil luua soodne keskkond kaasavale majanduskasvule ja investeringutele, millega laiendatakse kõigi jaoks juurdepääsu kliimasõbralikele, taskukohastele, kaasaegsetele, usaldusväärsetele ja kestlikele energiateenustele, eelistades taastuvenergiat ja energiatõhusust.
- d) Selliste skaleeritavuse ja korratavuse potentsiaaliga rahaliselt jätkusuutlike ärimudelite uurimine, kindlakstegemine, üleilmne peavoolustamine ja toetamine, mille raames toodetakse uuenduslike teadusuuringute abil uuenduslikke ja digitaalseid tehnoloogiaid, millega tagatakse eelkõige detsentraliseeritud lähenemisviiside puhul suurem tõhusus, võimaldades energia kättesaadavust taastuvenergia abil, sealhulgas valdkondades, kus kohaliku turu võimsus on piiratud.

C. HEAOLU

1. Kestlik ja kaasav majanduskasv, inimväärsed töökohad ning erasektori kaasamine

- a) Kestlike erainvesteeringute edendamine uuenduslike rahastamismehhanismide ja riskijagamise kaudu.

- b) Ettevõtluskeskkonna ja investeerimiskliima parandamine, sotsiaalselt ja ökoloogiliselt vastutustundliku kohaliku tasandi erasektori arendamine, tõhustatud avaliku ja erasektori vahelise dialoogi toetamine ning kohaliku tasandi VKEd ning idufirmade, samuti kooperatiivide ja sotsiaalsete ettevõtete suutlikkuse, konkurentsivõime ja vastupanuvõime suurendamine ning nende lõimimine kohalikku ja piirkondlikku ning maailmamajandusse.
- c) Rahalise kaasamise edendamine, toetades VKEd ning majapidamiste, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate ja vähekaitsitud rühmade juurdepääsu sellistele finantsteenustele nagu mikrokrediit ja hoiustamine, mikrokindlustus ja maksete ülekanded ning nimetatud teenuste tõhusat kasutamist.
- d) Liidu kaubanduspoliitika ja kaubanduslepingute rakendamise toetamine kooskõlas kestliku arenguga; partnerriikide kaubandussuutlikkuse suurendamine ja partnerriikide turgudele juurdepääsu parandamine ning õiglase kaubanduse, vastutustundlike ja aruandekohustustlike investeerimis- ja äri võimaluste suurendamine liidu äriühingute jaoks, kõrvaldades samal ajal tõkked turulepääsult ja investeeringutelt, samuti eesmärgiga lihtsustada juurdepääsu kliimasõbralikele tehnoloogiatele, tagades samal ajal niipalju kui võimalik tarneahelates sama suure lisaväärtuse jagamise ja inimõigustega seotud hoolsuskohustuse täitmise, võttes arvesse poliitikavaldkondade arengusidusust.
- e) Majanduse mitmekesistamist, lisaväärtuse loomist ja piirkondlikku integratsiooni ning kestlikku rohelist ja sinist majandust toetavate tõhusate poliitikameetmete edendamine.
- f) Digitehnoloogia kättesaadavuse toetamine, sealhulgas rahastamisvõimalustele ja finantsalasele kaasamisele, samuti e-kaubandusele juurdepääsu edendamise kaudu.
- g) Väheste heitega, ressursitõhusa ja ringmajanduse tarbeks kestliku tarbimise ja tootmise ning uuendusliku tehnoloogia ja tavade edendamine.
- h) Sotsiaalse kestlikkuse ja keskkonnasäästlikkuse, ettevõtja sotsiaalse vastutuse ja vastutustundliku ettevõtluse tugevdamine kogu väärtusahela ulatuses.
- i) Võitlemine rahapesu, korruptsiooni, ebaseaduslike rahavoogude ning maksudest kõrvalehoidmise ja maksustamise vältimise vastu. Progressiivse maksustamise, korruptsioonivastaste meetmete ja avaliku sektori kulude ümberjaotamise poliitika edendamine.
- j) Kaasava majanduskasvu edendamine, sealhulgas naiste ja noorte osalemise edendamise ja toetamise kaudu, ning konkreetsete rühmade majandusliku tõrjutuse ennetav tuvastamine ja käsitlemine.

2. Toiduga ja toitumisalane kindlustatus

- a) Kestliku toiduga ja toitumisalase kindlustatuse valdkonnas üleilmseid olulisi strateegilisi küsimusi ja raamistikke rakendavate rahvusvaheliste strateegiate, organisatsioonide, mehhanismide ja osalejate toetamine ja mõjutamine, üleilmse toitumisalase struktuuri kyllustatuse vähendamine ning toiduga kindlustatuse, toitumise ja kestliku põllumajandusega seotud rahvusvaheliste kohustuste eest vastutuse võtmise edendamine.
- b) Nälja ja alatoitluse kaotamise eesmärgil üleilmse tähtsusega avalike hüvede parandamine; võrdse juurdepääsu tagamine toidule, sealhulgas aidates lahendada toitumistalast rahastamispuudujääki, sealhulgas selliste vahendite abil nagu toidukriisi käsitlev üleilmne võrgustik (Global Network on Food Crises), et suurendada suutlikkust toidu- ja toitumise seotud kriisidele asjakohaselt reageerida.
- c) Koordineeritud, kiirendatud ja sektoriüleste pingutuste suurendamine kohaliku ja piirkondliku toidutootmis-suutlikkuse suurendamiseks, toitumisalase ja toiduga kindlustatuse ning joogiveele juurdepääsu tagamiseks ning kõige kaitsetumate elanikkonnarühmade toimetulekuvõime parandamiseks, eelkõige pikaajaliste või korduvate kriisidega silmitsi seisvates riikides.
- d) Üleilmsel tasandil kestliku põllumajanduse, kalanduse ja vesiviljeluse, sealhulgas väiketalupidamisel põhineva põllumajanduse, loomapidamise ja karjakasvatuse keskse rolli taaskinnitamine seoses suurema toiduga kindlustatuse, vaesuse kaotamise, töökohtade loomise, ressursidele, sealhulgas maale ja maaõigustele, veele, kõigile kättesaadavatele seemnetele ja teistele põllumajanduslikele sisenditele ja (mikro)krediidile võrdse ja kestliku juurdepääsu ning nende majandamise, kliimamuutuste mõjude leevendamise ja nendega kohanemise ning vastupanuvõime ja tervislike ökosüsteemide loomisega.
- e) Innovatsiooni võimaldamine rahvusvaheliste teadusuuringute kaudu ning üleilmsel tasandil teadmiste ja oskusteabe laiendamine, kohalike ja autonoomsete kliimamuutustega kohanemise strateegiate edendamine ja tugevdamine, eelkõige seoses kliimamuutustega kohanemise ja nende mõjude leevendamise, bioloogilise mitmekesisusega põllumajanduses, üleilmsete ja kaasavate väärtusahelate, õiglase kaubanduse, toiduohutuse, vastutustundlike investeeringute, maa ning loodusvarade majandamisega.

D. PARTNERLUSED

1. Kohalike omavalitsuste kui arenguvaldkonnas osalejate rolli suurendamine.
 - a) Suurendatakse Euroopa ja partnerlusriikide kohalike omavalitsuste ja nende võrgustike ja liitude kui arenguvaldkonnas osalejate ja poliitikakujundamise partnerite institutsioonilist ja tegevussuutlikkust, et aidata koostada, rakendada ja seirata kohalike kogukondade huvidele keskenduvaid poliitikapõhimõtteid ja kokkuleppeid, tõhustada nende rolli teadlikkuse suurendamisel detsentraliseerimisreformi ning kohaliku ja linnaarengu vallas, tagada sisuline ja pidev struktureeritud poliitikadialoog arenguvaldkonnas ning edendada demokraatliku valitsemistava, eelkõige territoriaalse lähenemisviisi kohaliku arengu vallas, hõlmates detsentraliseerimise protsesse, osalust ja vastutust.
 - b) Euroopa kodanikega arengu, hariduse ja teadlikkuse suurendamise (sealhulgas teadmiste jagamine ja kaasamine) üle peetavate arutelude laiendamine, eelkõige seoses kestliku arengu eesmärkidega, sealhulgas liidus ja assotsieerunud territooriumidel ning kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides.
 2. Kaasavate ühiskondade ja mitut sidusrühma hõlmavate algatuste, hea majandusjuhtimise edendamine, sealhulgas õiglane ja kaasav riigisiseste tulude kasutuselevõtmine, eelkõige rahvusvahelise maksukoostöö kontekstis, rakendades maksustamise vältimise ja maksudest kõrvalehoidmise vastaseid meetmeid, läbipaistev riigi rahanduse juhtimine ning tõhusad ja kaasavad avaliku sektori kulutused kooskõlas inimõiguste alaste kohustuste ja hea valitsemistava põhimõtetega.
 3. Partnerluse ja tõhususe põhimõtete rakendamisel tehtud edusammude hindamise ja dokumenteerimise toetamine.
-

IV LISA

KIIRREAGEERIMISMEETMEID KÄSITLEVAD SEKKUMISVALDKONNAD

1. Meetmed, mis aitavad kiireloomulistes olukordades, kriisi tekkimisel, kriisi ajal ja järel, sealhulgas selliste kriiside puhul, mille võivad põhjustada rändevood ja sundränne, kaasa rahule, stabiilsusele ja konfliktide ennetamisele.

Artikli 4 lõike 4 punktis a osutatud kiirreageerimismeetmed on loodud selleks, et liit saaks tõhusalt, tulemuslikult, terviklikult ja konfliktitundlikult reageerida järgmistele erandlikele ja ettenägematutele olukordadele:

- a) kiireloomuline olukord, kriisiolukord, ebakindel olukord, hübriidohud, tekkiv kriisiolukord või looduskatastroof, kui see on asjakohane stabiilsuse, rahu ja julgeoleku huvides;
- b) olukord, mis ohustab rahu, demokraatiat, avalikku korda, inimõiguste ja põhivabaduste kaitset või isikute, eelkõige ebastabiilsetes olukordades seksuaalsest ja soopõhisest vägivallast ohustatud isikute julgeolekut ja turvalisust;
- c) olukord, mis ähvardab laieneda relvastatud konfliktiks või oluliselt destabiliseerida asjaomast kolmandat riiki või asjaomaseid kolmandaid riike.

Nimetatud kiirreageerimismeetmed võivad hõlmata järgmist:

- a) tehnilise ja logistilise abi andmisega nende jõupingutuste toetamine, mida rahvusvahelised, piirkondlikud ja kohalikud organisatsioonid ning riiklikud ja kodanikuühiskonna osapooled teevad usalduse suurendamise, vahendustegevuse, dialoogi ja lepitamise edendamiseks, üleminekuperioodi õigusemõistmise heaks, naiste ja noorte mõjuvõimu suurendamiseks, eelkõige seoses kogukonna pingete ja pikaajaliste konfliktidega;
- b) naisi, noori, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide rakendamise toetamine;
- c) rahvusvahelisele õigusele vastavaid volitusi omavate ajutiste riigihaldusorganite loomise ja toimimise toetamine;
- d) demokraatlike ja pluralistlike riigiasutuste loomise toetamine, sealhulgas meetmed, mille eesmärk on suurendada naiste rolli sellistes asutustes, edendada tõhusat tsiviilhaldust ja -järelevalvet julgeolekusüsteemi üle, samuti suurendada terrorismi, organiseeritud kuritegevuse ja kõigi salakaubaveo liikide vastu võitlevate õiguskaitse- ja õigusasutuste suutlikkust;
- e) rahvusvaheliste kriminaalkohtute ja ajutiste riiklike kohtute, õigus- ja lepituskomisjonide, üleminekuperioodi õigusemõistmise ning muude inimõigusi käsitlevate vaidluste õigusliku lahendamise ja omandiõiguse kehtestamise ning kindlakstegemise mehhanismide toetamine;
- f) toetus riigi sellise suutlikkuse suurendamisele, mis võimaldab tugeva surve all kiiresti luua, säilitada või taastada riigi põhifunktsioone ja põhilist sotsiaalset ja poliitilist ühtekuuluvust;
- g) selliste meetmete toetamine, mis on vajalikud selleks, et alustada olulise taristu, eluasemete, üldkasutatavate hoonete ja majandusvara taastamist ja uuesti ülesehitamist, samuti olulise tootmisvõimsuse taastamist, ning et taaskäivitada majandustegevus, luua töökohti ning tagada jätkusuutlikuks ühiskondlikuks arenguks vajalikud miinimumtingimused;
- h) endiste võitlejate ja nende perekondade demobiliseerimise ja kodanikuühiskonda taasintegreerimisega ning, kui see on asjakohane, nende repatrieerimisega seotud tsiviilmeetmete, samuti laps- ja naisvõitlejate olukorra tegelemise meetmete toetamine;
- i) relvajõudude ümberkorraldamisest tuleneva sotsiaalse mõju leevendamise meetmete toetamine;
- j) selliste meetmete toetamine, millega tegeletakse liidu koostööpoliitika ja selle eesmärkide raames jalaväemiinide, lõhkemata lahingumoonade või sõjast maha jäänud lõhkekehade sotsiaal-majandusliku mõjuga tsiviilelanikkonnale. Instrumendist rahastatavad meetmed võivad muu hulgas hõlmata ohualast koolitust, miinide avastamist ja kõrvaldamist ning sellega seotud varude hävitamist;
- k) selliste meetmete toetamine, millega võideldakse liidu koostööpoliitika ja selle eesmärkide raames tulirelvade, väike- ja kergrelvade ebaseadusliku kasutamise ja nendele juurdepääsu vastu;
- l) selliste meetmete toetamine, millega tagatakse kriisi- ja konfliktiolukordades naiste ja laste erivajaduste piisav rahuldamine, ennetades sealhulgas ohtu, et nad satuvad soopõhise vägivalla ohvriks;

- m) relvastatud konfliktide ohvrite rehabiliteerimiseks ja taasintegreerimiseks, sealhulgas naiste ja laste erivajadustega tegelemiseks vajalike meetmete toetamine;
 - n) inimõiguste ja põhivabaduste, demokraatia ja õigusriigi kaitsmise ja edendamise meetmete ning sellega seotud rahvusvaheliste vahendite toetamine;
 - o) selliste sotsiaal-majanduslike meetmete toetamine, millega edendatakse loodusvarade läbipaistvat majandamist ja võrdset juurdepääsu neile kriisiolukorras või selle tekkimisel, sealhulgas rahu kindlustamisel;
 - p) meetmete toetamine, et tegeleda elanikkonna ootamatu liikumise võimaliku mõjuga, mis omab tähtsust poliitilise ja julgeolekuolukorra seisukohast, sealhulgas meetmed, millega käsitletakse vastuvõtvate kogukondade vajadusi;
 - q) selliste meetmete toetamine, millega edendatakse kodanikuühiskonna arengut ja korraldust ning selle osalemist poliitilises protsessis, sealhulgas meetmed naiste rolli suurendamiseks neis protsessides ning sõltumatu, pluralistliku ja professionaalse meedia edendamiseks;
 - r) selliste meetmete toetamine, millega reageeritakse stabiilsust ohustavatele loodusõnnetustele või stabiilsust ohustavatele inimtegevusest tingitud õnnetustele ja rahvatervist ohustavatele, pandeemiatega seotud ohtudele liidu humanitaar- ja kodanikukaitse abi puudumisel või selle täiendamiseks;
 - s) sõjaliste osalejate suutlikkuse suurendamine arenguks vajaliku julgeoleku ja arengu toetamiseks kooskõlas artikliga 9.
2. Vastupanuvõimet tugevdavad ning humanitaarabi, arengumeetmeid ja asjakohasel juhul rahu kindlustamist ühendavad meetmed.

Artikli 4 lõike 4 punktis b osutatud kiirreageerimismeetmete eesmärk on tõhusalt tugevdada vastupanuvõimet ning tõhustada koordineerimist, sidusust ja vastastikust täiendavust humanitaarabi, arengu- ja asjakohasel juhul rahu kindlustamise meetmete vahel, mida ei ole geograafiliste ja teemaprogrammide abil võimalik kiiresti käsitleda.

Nimetatud kiirreageerimismeetmed võivad hõlmata järgmist:

- a) vastupanuvõime tugevdamine, ebakindluse tegurite vastu võitlemine ja konflikti võimalike põhjustega tegelemine, toetades üksikisikuid, kogukondi, institutsioone ja riike, et need saaksid valmistada end paremini ette poliitilisteks, majanduslikeks ning ühiskondlikeks kriisideks ja vapustusteks, loodus- või inimtegevusest tingitud katastroofideks, konfliktideks, pandeemiadeks ja üleilmseteks ohtudeks ning et nad suudaksid need üle elada, nendega kohaneda ja neist kiiresti taastuda, sealhulgas tehes kindlaks nende olemasolevad võimed ja tugevdades neid; suurendades riigi suutlikkust kiiresti luua, säilitada või taastada tugeva surve all oma põhifunktsioone ning põhilise sotsiaalse ja poliitilise ühtekuuluvuse ning toetades ühiskondi, kogukondi ja üksikisikuid, et nad saaksid juhtida võimalusi ja riske rahumeelsel ja konfliktitundlikul viisil ning luua, säilitada või taastada suure surve all elatise teenimise võimalusi ja sotsiaalteenuseid, toetades asjakohaseid rahvusvahelisi ja mitmepoolseid algatusi samal eesmärgil;
- b) makromajanduslikku ebastabiilsust loovatest välistest vapustustest tulenevate lühiajaliste negatiivsete mõjude leevendamine, eesmärgiga kaitsta sotsiaal-majanduslikke reforme ning sotsiaal-majandusliku arengu ja vaesuse vähendamisele suunatud prioriteetseid avaliku sektori kulutusi;
- c) selliste lühiajaliste taastus- ja ülesehitustööde tegemine, millega tagatakse, et loodus- või inimtegevusest tingitud katastroofide, konfliktide ja üleilmsete ohtude ohvritele sotsiaal-majanduslikud miinimumstandardid ning luuakse võimalikult kiiresti tingimused arengu jätkumiseks asjaomaste riikide ja piirkondade ning mõjutatud elanikkonna seatud pikaajaliste eesmärkide kohaselt; see hõlmab loodus- või inimtegevusest tingitud katastroofide järgsest inimeste ümberasustamisest tulenevate ja neid inimesi vastu võtvate kogukondade kiireloomuliste ja esmaste vajaduste rahuldamist;
- d) piirkondade, riikide (riiklikul või kohalikul tasandil) või asjaomaste rahvusvaheliste või kodanikuühiskonna organisatsioonide abistamine suurõnnetuste vältimise ja nendeks valmisoleku mehhanismide, sealhulgas ennustus- ja eelhoiatussüsteemide loomisel, et leevendada suurõnnetuste tagajärgi;
- e) tugimeetmed, millega rakendatakse integreeritud käsitusi, eelkõige parandades humanitaar-, arengu- ja kui see on kohane, rahu kindlustamises osalejate vahelist koordineerimist ja konfliktitundlike käsitluste kohaldamist.

3. Liidu välispoliitika vajadusi ja prioriteete käsitlevad meetmed

Artikli 4 lõike 4 punktis c sätestatud eesmärkide saavutamist toetavad kiirreageerimismeetmed toetavad liidu välispoliitikat poliitilistes, majandus- ja julgeolekuküsimustes. Need meetmed võimaldavad liidul tegutseda kiireloomulise või olulise välispoliitilise huvi korral või kui tekib eesmärkide saavutamise võimalus, mis nõuab kiiret reageerimist ning mida on muude vahenditega keeruline saavutada.

Nimetatud kiirreageerimismeetmed võivad hõlmata järgmist:

- a) liidu kahepoolsete, piirkondlike ja piirkondadevaheliste koostööstrateegiate toetamine, poliitikadialoogi edendamine ning ühiste käsitlevate ja reageerimismeetmete väljatöötamine selliste üleilmsete probleemide lahendamiseks nagu ränne ja sundränne, kliimamuutused ja julgeolekuküsimused, sealhulgas vahendamine, ning sellega seotud võimaluste ärakasutamine;
- b) toetus liidu kaubanduspoliitikale ning kaubanduslepingute üle läbirääkimiste pidamisele, rakendamisele ja jõustamisele; toetus, mida liidu äriühingutele, eelkõige VKEdele antakse, et parandada nende juurdepääsu partnerriikide turgudele ning suurendada nende kaubandus-, investeerimis- ja ärivõimalusi, kaotades majandusdiplomaatia ning äri- ja õigusloomealase koostöö abil tõkked turulepääsult ja investeringutelt ning kaitstes intellektuaalomandi õigusi, tehes partnerriigi konkreetsest olukorrast lähtuvalt vajalikke kohandusi, võttes arvesse ELi toimimise lepingu artiklites 208 ja 212 sätestatud poliitikavaldkondade arengusiduse põhimõtet ning käesoleva määruse artikli 3 lõikes 1 osutatud rahvusvahelisi kohustusi;
- c) liidu sisepoliitika välismõõtmelise rakendamise toetamine, näiteks muu hulgas sellistes valdkondades nagu keskkond, kliimamuutused, energeetika, teadus ja haridus, ning ookeanide majandamise ja juhtimisega seotud koostöö, samuti õigusnormide lähendamise toetamine;
- d) liidu ja selle rahvusvahelise rolli laialdase mõistmise ning nähtavuse edendamine strateegilise kommunikatsiooni, avaliku diplomaatia, inimestevaheliste kontaktide, haridusala ja akadeemilise koostöö ning teavitustegevuse kaudu, et edendada liidu väärtusi ja huve.

Nimetatud kiirreageerimismeetmed viivad ellu innovaatilisi põhimõtteid või algatusi, mis vastavad praegustele või muutuvatele lühi- ja pikaajalistele vajadustele, võimalustele ja prioriteetidele, sealhulgas võimaldades luua teadmistebaasi geograafiliste või teemaprogrammide tulevaste meetmete tarbeks. Need meetmed keskenduvad liidu suhete ja dialoogide süvendamisele ning strateegilist huvi pakkuvate oluliste riikidega partnerluste ja liitude loomisele, see hõlmab eelkõige neid tõrjaka turumajandusega riike ja keskmiste tuludega riike, kellel on maailma asjades, üleilmsetes juhtimises, välispoliitikas, rahvusvahelises majanduselus ning mitmepoolsetel foorumitel üha tähtsam roll.

V LISA

VÄLISTEGEVUSE TAGATISEGA KAETUD EFSD+ TOIMINGUID KÄSITLEVAD PRIORITEETSED VALDKONNAD

Välisgevuse tagatise alusel abikõlblikud EFSD+ toimingud on eelkõige suunatud järgmistele prioriteetsetele valdkondadele:

- a) erasektori ja kooperasiivide arendamise rahastamine ja toetamine kooskõlas finantsmääruse artikli 209 lõikes 2 sätestatud tingimustega ning kooskõlas käesoleva määruse artikli 31 lõike 2 eesmärgiga, keskendudes eelkõige kohalikele ettevõtjatele ning VKEdele ning inimväärsete töökohtade loomise edendamisele, tuginedes ILO põhilistele tööstandarditele ning julgustades Euroopa ettevõtjate osalemist EFSD+ eesmärkide saavutamisel;
- b) erasektori investeerimiselt takistuste kõrvaldamine, pakkudes rahastamisvahendeid, mis võivad olla nomineeritud asjaomase partnerriigi kohalikus vääringus, sealhulgas esimese järjekoha kahju tagatised erasektori projektide tagatiste portfelliidele, näiteks laenutagatised VKEdele, taristuprojektide spetsiifiliste riskide ja muu riskikapitali tagatised;
- c) erasektoripoolse rahastamise võimendamine, pöörates erilist tähelepanu VKEdele, kõrvaldades kitsaskohti ja takistusi investeringute tegemisel;
- d) sotsiaal-majandusliku keskkonna parandamise eesmärgil sotsiaal-majanduslike sektorite ja valdkondade ning nendega seotud avaliku ja erasektori taristu ning kestliku ühenduvuse tugevdamine, sealhulgas taastuv- ja säästev energia, veemajandus ja jäätmekäitlus, transport, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning keskkond, loodusvarade kestlik kasutamine, kestlik põllumajandus ja sinine majandus, säästev metsamajandamine ja maastiku taastamine, sotsiaalne taristu, tervis ning inimkapital;
- e) kliimameetmete ning keskkonnakaitse ja -juhtimise toetamine;
- f) kestlikku arengut edendades ebaseadusliku rände spetsiifiliste sotsiaal-majanduslike algpõhjuste ja sundrände algpõhjuste käsitlemise ning oma päritoluriiki tagasi saadetud rändajate kestliku taasintegreerimise soodustamise ning transiidi- ja vastuvõtivate kogukondade vastupanuvõime suurendamise toetamine, pidades igakülselt silmas õigusriigi, hea valitsemistava ja inimõiguste tugevdamist.

VI LISA

VÕTMETÄHTSUSEGA TULEMUSLIKKUSE PÕHINÄITAJATE LOETELU

Kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega kasutatakse liidu panuse hindamiseks instrumendi erieesmärkide saavutamisel järgmist mittetäielikku võtmetähtsusega tulemuslikkuse põhinäitajate loetelu.

- 1) Liidu abi saavate riikide õigusriigi olukorra indeks.
- 2) Allpool rahvusvahelist vaesuspiiri elava elanikkonna osakaal soo, vanuse, tööalase staatuse ja geograafilise asukoha järgi (linna-/maapiirkond).
- 3) Viljakas eas naiste, murdeas tütarlaste ja alla viieaastaste laste arv, kelleni jõuab liidu rahastatavate toitumisprogrammide abi.
- 4) Väiketähtsuse arv, kes said kasu liidu toetatud meetmetest, mille eesmärk on suurendada kestlikku tootmist, juurdepääsu turgudele ja/või kindlust maaomandi suhtes.
- 5) Liidu toetuse abil täielikult vaksineeritud üheaastaste laste arv.
- 6) Haridust, sealhulgas a) põhiharidust ja b) keskharidust omandavate õpilaste arv ning nende isikute arv, kes on saanud kasu liidu toetatavast institutsioonide või töökohapõhisest kutseharidusest ja -õppest / oskuste arendamisega seotud meetmetest.
- 7) Liidu toetuse abil välditud kasvuhoonegaaside heitkogused (CO₂-ekvivalentkilotonni).
- 8) Liidu toetuse abil kaitstud ja/või kestlikult majandatud mere-, maismaa- ja mageveeökosüsteemide ala.
- 9) Saavutatud investeeringute võimendus ja mitmekordistav mõju.
- 10) Nende isikute arv, kes saavad otsest kasu liidu toetatud meetmetest, mille konkreetne eesmärk on toetada konfliktijärgses tsiviilkeskkonnas rahu saavutamist või konfliktide ennetamist.
- 11) Partnerriigi kaubandus-, investeerimis- ja ettevõtlustavade seotud või liidu sisepoliitika välismõõdet või liidu huve edendavate protsesside arv, mida on mõjutatud.
- 12) Isikute arv, kellel on liidu toetuse abiga juurdepääs parandatud kvaliteediga joogiveeallikale ja/või kanalisatsioonile.
- 13) Liidu toetuse abil kaitstavate või toetatavate rändajate, pagulaste ja riigisiseste põgenike või vastuvõtvatest kogukondadest pärit isikute arv.
- 14) Riikide ja linnade arv, kellel on liidu toetusel a) välja töötatud või b) rakendamisel kliimamuutuste ja/või katastroofiohu vähendamise strateegiad.
- 15) VKEd arv, kes kohaldavad liidu toetuse abil kestlikke tarbimis- ja tootmistavasid.
- 16) Liidu toetuse abiga loodud taastuvenergia tootmisvõimsus (MW).
- 17) Soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist edendava liidu rahastatud koostöö osa.
- 18) Liidu rahastatavast abist otseselt kasu saavate inimõiguste rikkumiste ohvrite arv.
- 19) Liidu rahastatud algatuste arv, millega toetatakse poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete reformide ning ühiste kokkulepete rakendamist partnerriikides.

Kõik üksikisikutele viitavad näitajad liigitatakse võimaluse korral soo kaupa, eelkõige selleks, et jälgida soolise võrdõiguslikkusega seotud edusamme, ja vanuse kaupa.

Kõik näitajad liigitatakse võimaluse korral instrumendi geograafiliste piirkondade kaupa.
